

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Διαρροή Εγκεφάλων: Ερευνώντας την δυναμική της Νέας Ελληνικής
Μετανάστευσης. Η περίπτωση της Δανίας

Αθηνά Καραπλή

Βόλος, 2025

Τριμελής επιτροπή αξιολόγησης

Επιβλέπων

Γογωνάς Νικόλαος

Επίκουρος Καθηγητής/ Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών/
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής αξιολόγησης

1^ο μέλος

Σηφάκη Ειρήνη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια/ Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών/
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

2^ο μέλος

Χριστοφής Νικόλαος

Επίκουρος καθηγητής/ Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών/
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

«Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © [Αθηνά Καραπλή, 2025]

Η έγκριση της Πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Γλωσσικών & Διαπολιτισμικών
Σπουδών του

Πανεπιστημίου Θεσσαλίας δεν δηλώνει απαραίτητως την αποδοχή των απόψεων
της/του

συγγραφέα»

«Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της Πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια
που

προσφέρθηκε στη συγγραφή της αναγνωρίζεται και αναφέρεται στο κείμενο.

Επιπλέον,

αναφέρονται όλες οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν, πρωτογενείς και
δευτερογενείς, είτε η συμβολή τους παρατίθεται επακριβώς ως απόσπασμα είτε ως

παράφραση»

Περίληψη

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το φαινόμενο του Brain Drain και συγκεκριμένα στην περίπτωση της νεότερης μετανάστευσης των Ελλήνων στην Δανία. Η μελέτη εστιάζει στην περίοδο μετά την οικονομική κρίση του 2009, κατά την οποία μεγάλος αριθμός νέων υψηλά εκπαιδευμένων ατόμων επέλεξε να μεταναστεύσει από την Ελλάδα με στόχο τις καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στο εξωτερικό. Οι βασικές θεματικές με τις οποίες ασχολείται αφορούν τους λόγους για τους οποίους αποφάσισαν να μεταναστεύσουν, τα στάδια επιπολιτισμού (acculturation) από τα οποία έχουν διέλθει, αλλά και τα οφέλη που έχουν προσκομίσει και τις συνέπειες αυτής τους της μετακίνησης.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου πραγματοποιήθηκε αρχικά μια βιβλιογραφική επισκόπηση πάνω στις βασικές έννοιες του Brain Drain μέσα από παρεμφερείς έρευνες, στην μετανάστευση των Ελλήνων, στην περίπτωση της Δανίας ως χώρα υποδοχής, αλλά και θεωρίες που έχουν διατυπωθεί για την αλληλεπίδραση των πολιτισμών, όπως τον επιπολιτισμό και την διασαφήνιση των ταυτοτήτων. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα που περιλάμβανε ημι-δομημένες συνεντεύξεις που βασιζόταν πάνω στις παραπάνω θεματικές. Η έρευνα διεξάχθηκε τον Απρίλιο του 2025 και συνολικά συμμετείχαν 9 άτομα, εκ των οποίων 5 ήταν γυναίκες και 4 ήταν άντρες.

Τα ευρήματα της έρευνας απέδειξαν ότι παρόλο που οι βασικότεροι λόγοι μετανάστευσης είναι πράγματι οι εργασιακές συνθήκες και το υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, μεγάλη βαρύτητα δόθηκε από τους συμμετέχοντες και στην απόκτηση εκπαίδευσης με πιο εξειδικευμένο προσωπικό, εξελιγμένο εξοπλισμό στα πανεπιστήμια και περισσότερες ειδικότητες ως αντικείμενα σπουδών. Παράλληλα με αυτό ήταν και η επιθυμία για καινούριες εμπειρίες και βιώματα, αφού η ζωή σε μια τόσο πολιτισμικά διαφορετική χώρα εμπεριέχει και περιέργεια και ενθουσιασμό για την αλλαγή της καθημερινότητας και των συνηθειών.

Λέξεις κλειδιά: Brain Drain, Ελλάδα, Δανία, πολιτισμός.

Abstract

This study explores the phenomenon of Brain Drain, focusing specifically on the recent wave of Greek migration to Denmark. The research concentrates on the period following the 2009 economic crisis, during which a significant number of highly educated young individuals chose to migrate from Greece in search of better living conditions abroad. The main themes addressed include the reasons for their decision to migrate, the stages of acculturation they have gone through, as well as the benefits and consequences of their relocation.

To achieve this, a literature review was first conducted on the key concepts of Brain Drain, drawing on relevant studies, Greek migration patterns, Denmark as a host country, and theoretical frameworks related to cultural interaction—such as acculturation and identity clarification. This was followed by a qualitative study based on semi-structured interviews revolving around the aforementioned themes. The research took place in April 2025 and included a total of 9 participants—5 women and 4 men.

The findings revealed that, although the primary reasons for migration were indeed related to working conditions and a higher standard of living, participants also emphasized the importance of access to education with more specialized staff, advanced university equipment, and a broader range of academic fields. Additionally, there was a strong desire for new experiences and insights, as life in such a culturally different country brings both curiosity and excitement for changes in daily routines and habits.

Keywords: Brain Drain, Greece, Denmark, culture.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	7
Εισαγωγή.....	7
Brain Drain και Ελληνική Νέο-μετανάστευση	8
Ορισμός του Brain Drain.....	8
Push and Pull factors του Brain Drain	8
Οφέλη και συνέπειες του Brain Drain σε παγκόσμιο επίπεδο για το άτομο και τα κράτη	10
Ελληνική Μετανάστευση και Νέο-Μετανάστευση	12
Στατιστικά της ελληνικής μετανάστευσης.....	12
Λόγοι και βασικότεροι προορισμοί Ελληνικής Νέο-Μετανάστευσης	13
Η περίπτωση της Δανίας.....	14
Η αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτισμών: θεωρίες και προκλήσεις	15
Ταυτότητες, γλώσσα και ένταξη του ατόμου σε ομάδες νέων πολιτισμικών πλαισίων .	15
Προσδιορισμός της εθνοτικής, πολιτισμικής και εθνικής ταυτότητας	16
Οι γλωσσικές ταυτότητες στην μετανάστευση	18
Επιπολιτισμός και πολιτισμικό σοκ	19
Επιπολιτισμός (Acculturation) και επιπολιτισμικό στρες	20
Πολιτισμικό σοκ (culture shock): ορισμός, στάδια και ανάκαμψη.....	21
Μεθοδολογία	23
Βιβλιογραφική επισκόπηση	23
Ποιοτική έρευνα	23
Δειγματοληψία	23
Ηθικά ζητήματα	24
Ανάλυση δεδομένων.....	25
Σκιαγράφηση του δείγματος	25
Ευρήματα	26
Η εμπειρία και η αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων με την Ελλάδα.....	27
Λόγοι μετανάστευσης	27
Η διατήρηση επαφής με την Ελλάδα	28
Η εμπειρία με την Δανία και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα	30
Επιλογή της Δανίας και οφέλη της μετανάστευσης	30
Περισσότερο ομιλούμενες γλώσσες και κοινωνικοποίηση	32
Προσαρμογή στην Δανία	34
Συζήτηση.....	37
Συμπεράσματα	40
Βιβλιογραφία	42

Ελληνική Βιβλιογραφία	42
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	42
Παράρτημα	44

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Γογωνά που αποτέλεσε βασική έμπνευση για την θεματική της εργασίας μου, αφού τα μαθήματα του ήταν εκείνα που με έκαναν να συνειδητοποιήσω το ενδιαφέρον μου για την διαπολιτισμική επικοινωνία, αλλά και για τις εύστοχες παρατηρήσεις του καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τις φίλες μου αλλά και την οικογένεια μου για την συνεχή στήριξη, αλλά ευχαριστώ κυρίως όλους και όλες τους συμμετέχοντες και συμμετέχουσες της έρευνας για την άμεση ανταπόκριση και συνεργασία τους. Δεν θα μπορούσα να έχω ολοκληρώσει την παρούσα έρευνα χωρίς την εμπιστοσύνη και την καλή τους διάθεση.

Εισαγωγή

Η οικονομική κρίση του 2008 επηρέασε άμεσα το status quo διεθνώς, σε έναν κατ' εξοχήν παγκοσμιοποιημένο κόσμο. Η Ελλάδα υπήρξε από τις χώρες που δέχτηκαν το μεγαλύτερο πλήγμα, αφού οι συνέπειες της πτώσης του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης συνετέλεσαν και στην αύξηση του δημοσίου χρέους της Ελλάδας (από 107,2% του ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος έφτασε στο 113,4%), η οποία ήδη χαρακτηριζόταν από προβλήματα οργάνωσης και σχετικά χαμηλή ανταγωνιστικότητα (Γ. Βαρουφάκης et al, 2011). Με αφορμή αυτά τα γεγονότα οξύνθηκε κατά πολύ η μετανάστευση παγκοσμίως, αλλά και από την Ελλάδα προς άλλες -κυρίως- ευρωπαϊκές χώρες. Κατά την εποχή αυτή μετανάστευσαν και ανειδίκευτοι εργάτες και εργάτριες, αφού μέσω της αύξησης των φόρων μειώθηκε και ο τριτογενής τομέας της χώρας, αλλά κατά βάση εκείνοι που αναζήτησαν καλύτερες ευκαιρίες στο εξωτερικό ήταν αυτοί που είχαν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και δεν μπορούσαν να εργαστούν στην Ελλάδα λόγω απουσίας της βιομηχανίας, της παραγωγής αλλά και της έρευνας (π.χ. σε Πανεπιστήμια). Το φαινόμενο αυτό στην βιβλιογραφία ονομάζεται «Brain Drain», οι λόγοι όξυνσης του οποίου έχουν αποτελέσει πόλο έλξης για ερευνητές /-τριες και επιστήμονες.

Αν και το φαινόμενο αυτό μπορεί να εντοπιστεί ακόμα και στην αρχαιότητα (Αρχαία Αθήνα, Αλεξάνδρεια) -όπου μεγάλες προσωπικότητες των θετικών επιστημών αλλά και της φιλοσοφίας ταξιδεύουν στις πόλεις αυτές για να λάβουν την υψηλότερη δυνατή εκπαίδευση-, το πιο παλαιό παράδειγμα του σύγχρονου κόσμου ξεκινάει στην

δεκαετία του 1950. Την εποχή αυτή πολλές αμερικανικές και καναδικές εταιρίες προσεγγίζουν Άγγλους επιστήμονες με την υπόσχεση υψηλότερων μισθών, και μάλιστα καταφέρνουν να επεκτείνουν έτσι τα γραφεία τους (Godwin, Gregory και Balmer, 2009).

Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας στην νεότερη εποχή, δηλαδή μετά την ρήξη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έχουν υπάρξει στο παρελθόν άλλες δύο καθοριστικές περιόδους για τους μετανάστες /-στριες της πριν από εκείνη της οικονομικής κρίσης του 2008. Η πρώτη συνέβη πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, εποχή στην οποία πολλοί Έλληνες εγκατέλειψαν την χώρα λόγω πολέμου και επαγγελματικών ευκαιριών στην Αμερική, ενώ η δεύτερη περίοδος έλαβε χώρα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1970. Την εποχή εκείνη υπήρξε μεγάλη ανάπτυξη στις βιομηχανίες της Δυτικής Ευρώπης, της Αμερικής και του Καναδά και χρειαζόνταν κατ' επέκταση εργατικό προσωπικό το οποίο καλύφθηκε σε μεγάλο ποσοστό από Έλληνες και Ελληνίδες (Pratsinakis, 2022).

Πλέον το εν λόγω γεγονός παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο. Χώρες της Ευρώπης όπως η Αγγλία, η Γερμανία, η Ολλανδία αλλά και η Δανία που αποτελεί και το κεντρικό σημείο ενδιαφέροντος στην παρούσα εργασία, είναι κάποια από τα πολλά παραδείγματα χωρών που τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει πώλος έλξης για αποφοίτους πανεπιστημίων (ή και γενικότερα εξειδικευμένου εργατικού προσωπικού και διανοούμενους) που δεν βρίσκουν την κατάλληλη επαγγελματική αποκατάσταση στο πεδίο τους στις πατρίδες τους, όπως θα δούμε παρακάτω το παράδειγμα της Ελλάδας.

Κυρίως μέρος

Brain Drain και Ελληνική Νέο-μετανάστευση

Ορισμός του Brain Drain

Ο όρος Brain Drain, όπως αναφέρεται στους Beine, Docquier και Rapaport (2008), σηματοδοτεί την «παγκόσμια μεταφορά πόρων σε μορφή ανθρώπινου κεφαλαίου». Στα Ελληνικά μεταφράζεται ως «Διαρροή Εγκεφάλων» και αφορά, δηλαδή, την μετανάστευση σχετικά υψηλά εκπαιδευμένων ατόμων σε πιο αναπτυγμένες χώρες.

Push and Pull factors του Brain Drain

Μια έρευνα που έγινε στο Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ από τους Šlibar, Oreški και Čalopa (2022) πάνω σε φοιτητές και φοιτήτριες που σκέφτονταν την επιλογή να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό μετά τις σπουδές τους, αποδεικνύει ότι υπάρχουν πολλοί λόγοι που έχει οξυνθεί το φαινόμενο του Brain Drain. Πιο συγκεκριμένα οι 1.323 φοιτητές και φοιτήτριες που συμμετείχαν προέρχονταν από διάφορα επιστημονικά πεδία και κυρίως πολυτεχνικές σχολές (πχ Αρχιτεκτονική, Μηχανολογία), κοινωνικές επιστήμες (πχ παιδαγωγικά, Νομική)

αλλά και επιστήμες υγείας (Βιοτεχνολογία, Ιατρική), και από όλα τα κοινωνικά στρώματα (όταν ερωτήθηκαν για την οικονομική τους κατάσταση αυτοπροσδιορίστηκαν ως φτωχοί, μεσαία τάξη και πλούσιοι). Υπήρχε, επομένως, μεγάλο εύρος στο δείγμα.

Οι λόγοι που θα εγκατέλειπαν την χώρα τους (push factors), όπως απέδειξε η έρευνα είναι μεταξύ άλλων οι καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, η εύρεση εργασίας, οι καλύτερες προοπτικές για το μέλλον, η δυσaráσκεια με την παρούσα πολιτική κατάσταση της χώρας και ο συντηρητισμός. Αντίστοιχα, οι λόγοι που θα έμεναν στην χώρα τους (pull factors) συμπεριλαμβάνουν παράγοντες όπως την οικογένεια (γονείς, σχέσεις), τις φιλίες και γενικότερα τις κοινωνικές σχέσεις, τα υψηλά κόστη διαβίωσης στο εξωτερικό, αλλά και την αγάπη που νιώθουν για την πατρίδα τους.

Βέβαια, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων επηρεάζονταν και από άλλους παράγοντες, όπως το αντικείμενο σπουδών τους, το έτος σπουδών στο οποίο βρίσκονταν αλλά και την βαρύτητα του παράγοντα. Για παράδειγμα, για τους φοιτητές της Βιοιατρικής και των θετικών επιστημών σημαντικότεροι παράγοντες ήταν οι καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και οι καλύτερες προοπτικές για το μέλλον, ενώ οι λιγότερο σημαντικοί ήταν η αγάπη για την πατρίδα και η δυσaráσκεια με την παρούσα πολιτική κατάσταση της χώρας και ο συντηρητισμός. Όσον αφορά το έτος σπουδών δεν υπήρχαν τεράστιες αποκλίσεις, δηλαδή οι περισσότεροι όταν ερωτήθηκαν ποιες είναι οι πιθανότητες να μεταναστεύσουν, σε μια κλίμακα που ξεκινούσε από ‘πολύ χαμηλές’ και τελείωνε σε ‘πολύ υψηλές’, απαντούσαν ‘μέτρια’, ανεξάρτητα δηλαδή από το έτος στο οποίο φοιτούσαν. Τέλος όσον αφορά το αντικείμενο σπουδών, οι φοιτητές καλών τεχνών ήταν εκείνοι που απάντησαν περισσότερο καταφατικά στις πιθανότητες να μεταναστεύσουν. Αμέσως επόμενοι ήταν οι φοιτητές των ανθρωπιστικών επιστημών, και τελευταίοι, δηλαδή εκείνοι που έδιναν τις λιγότερες πιθανότητες να εγκαταλείψουν την χώρα ήταν οι φοιτητές της Βιοιατρικής.

Τα push and pull factors που απέρρευσαν από την παραπάνω έρευνα είναι αρκετά αντιπροσωπευτικά και επίκαιρα, αφού οι οικονομικοί λόγοι και εκείνος της διαβίωσης είναι βασικοί σε έναν πληγμένο από την οικονομική κρίση, κόσμο. Παρ’ όλα αυτά, όσον αφορά την πολιτική κατάσταση της χώρας καταγωγής, η έρευνα των Bang και Mitra (2011) που εστιάζει στους υψηλά ειδικευμένους νόμιμους μετανάστες /-στριες που κατευθύνθηκαν προς την Αμερική στην δεκαετία 1988-1998 απέδειξε ότι η λανθασμένη διακυβέρνηση και η πολιτική αστάθεια μπορούν να αυξήσουν σε μεγαλύτερο ποσοστό το Brain Drain μιας αναπτυσσόμενης χώρας. Αυτό γιατί η κυβέρνηση σε ένα καθεστώς σταθερότητας και ειρήνης είναι πιο πιθανό να εξασφαλίσει υψηλότερη εκπαίδευση στους πολίτες μέσω των πανεπιστημίων και της χρηματοδότησης στην έρευνα και τις τεχνολογίες, αλλά και προσφέρει ειρηνική διαβίωση και σιγουριά για ένα επάγγελμα που θα συνάδει με το αντικείμενο σπουδών του ατόμου. Θα υπάρχει δηλαδή σίγουρη επαγγελματική αποκατάσταση, και το άτομο δεν θα χρειαστεί

έτσι να μεταναστεύσει. Η παραπάνω έρευνα θέτει επίσης σαν παράγοντα και το φύλο, αφού αποδεικνύει και σε συμφωνία με την έρευνα των Doquier και Rraport (2009) ότι περισσότερες γυναίκες παρ' ό,τι άντρες δεν μπορούν να αποκατασταθούν επαγγελματικά στην χώρα τους και έτσι μεταναστεύουν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άντρες κατά 17%, λόγω των φυλετικών διακρίσεων που συνεχίζουν να υπάρχουν σε κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες (και όχι μόνο, όπως θα δούμε και στην παρούσα έρευνα).

Οι παραπάνω παράγοντες άπωσης αλλά και έλξης για την μετανάστευση από αναπτυσσόμενες χώρες προς τις αναπτυγμένες έχουν φυσικά οφέλη, αλλά και συνέπειες για το άτομο και τα κράτη υποδοχής και καταγωγής.

Οφέλη και συνέπειες του Brain Drain σε παγκόσμιο επίπεδο για το άτομο και τα κράτη

Το 2010 ο J. Gibson και ο D. McKenzie με βάση ένα δείγμα από πέντε συγκεκριμένες χώρες προέλευσης, κατάφεραν να συγκεντρώσουν τα βασικά προτερήματα της μετανάστευσης του υψηλά ειδικευμένου αυτού προσωπικού για τα άτομα, αλλά και τις χώρες υποδοχής και προέλευσης. Οι 4.131 συμμετέχοντες και συμμετέχουσες, προέρχονταν από τις Ομόσπονδες Πολιτείες της Μικρονησίας, από την Παπούα Νέα Γκινέα, την Τόνγκα (χώρες της Ωκεανίας), την Γκάνα και την Νέα Ζηλανδία, και το δείγμα έχει μεταναστεύσει σε 45 διαφορετικές χώρες.

Το πρώτο πλεονέκτημα που παρουσιάζει η έρευνα όσον αφορά τα άτομα, σχετίζεται με το εισόδημα. Οι μισθοί τους φαίνεται να είναι αρκετά μεγαλύτεροι, σε σχέση με τους μισθούς που θα έπαιρναν στην πατρίδα τους. Βέβαια για τα παραδείγματα των περισσότερων χωρών υποδοχής που αναφέρονται, το κόστος ζωής (φορολογία, ενοίκια σπιτιών, αγορά αγαθών) είναι πολύ διαφορετικό και πιθανότατα οι μισθοί αυτοί να μην είναι ξεκάθαρο κέρδος, αλλά και πάλι η ποιότητα και η ποσότητα της εργασίας τους παραμένει ίδια. Ένα ακόμα πλεονέκτημα σχετίζεται με το εκπαιδευτικό κεφάλαιο που προσκομίζουν τα άτομα από την χώρα υποδοχής. Οι ευκαιρίες για περαιτέρω σπουδές όπως μεταπτυχιακά και διδακτορικές διατριβές είναι μεγαλύτερες στις πιο αναπτυγμένες χώρες, αφού οι εκάστοτε κυβερνήσεις επενδύουν περισσότερα χρήματα στην εκπαίδευση και την έρευνα στα πανεπιστήμια, με σκοπό να αναπτύξουν το κοινωνικό τους κεφάλαιο, και κατ' επέκταση και το οικονομικό. Άλλωστε αυτό σχετίζεται και με το γεγονός ότι τα πανεπιστήμια των αναπτυσσόμενων χωρών συχνά αναγκάζονται να μειώσουν την χρηματοδότηση στην δημόσια εκπαίδευση και γι' αυτό οι διαθέσιμες θέσεις των εισαχθέντων στα πανεπιστήμια γίνονται λιγότερες, συγχωνεύουν τμήματα, οι εκάστοτε καθηγητές και καθηγήτριες που έχουν διοριστεί ήδη στον φορέα καταλήγουν να αναλαμβάνουν περισσότερα μαθήματα και υποχρεώσεις ή προσλαμβάνεται προσωπικό που δεν διαθέτει την εξειδίκευση και το προσόντα που απαιτούνται, και γενικότερα οι εγκαταστάσεις φθίνουν σε ποιότητα και διατήρηση. Έτσι το άτομο καταλήγει να φοιτήσει σε ιδρύματα ιδιωτικών φορέων, οι οποίοι

τουλάχιστον διαθέτουν μεγαλύτερο κεφάλαιο για εγκαταστάσεις (πχ εργαστηριακό εξοπλισμό και εξελιγμένα κτήρια) και εκπαιδευτικό προσωπικό. Όλες αυτές οι αποφάσεις του κάθε κράτους βέβαια σε σχέση με τη δημόσια εκπαίδευση σχετίζονται με την κυβέρνηση που βρίσκεται σε ισχύ και τις ιδεολογίες που την διέπουν (Jongbloed, 2000). Μάλιστα, στην Ταϊλάνδη για παράδειγμα τα ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι περισσότερα από τα δημόσια και οι ιδιωτικοί αυτοί φορείς εστιάζουν σε ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες οι οποίες βέβαια έχουν μεγάλο ποσοστό ατόμων που τις εγκαταλείπουν (Schiller και Liefner, 2007).

Η έρευνα έπειτα παρουσιάζει τα οφέλη που καταγράφηκαν για τις χώρες προέλευσης. Τα εμβάσματα είναι το βασικότερο, αφού είναι αρκετά συνηθισμένο, ειδικά σε αναπτυσσόμενες χώρες όπως εκείνες του δείγματος, τα άτομα να μεταναστεύουν με κύριο σκοπό να στέλνουν χρήματα στις οικογένειες τους. Η βοήθεια αυτή λοιπόν συμβάλλει στην βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των αναπτυσσόμενων χωρών. Άλλο ένα προτέρημα πάλι όσον αφορά την οικονομία σχετίζεται με τις επενδύσεις και την κατανάλωση. Με τα κέρδη που προσκομίζουν από τους υψηλότερους μισθούς των χωρών υποδοχής, οι μετανάστες και μετανάστριες, αν και σε μικρότερο ποσοστό, έχουν την ευκαιρία να επενδύσουν στις χώρες προέλευσης, αλλά κυρίως ενισχύουν τα καταστήματα των συμπατριωτών τους που βρίσκονται επίσης στην χώρα υποδοχής. Έτσι κινείται με πιο γοργούς ρυθμούς η οικονομία και ειδικά για τους εν λόγω ιδιοκτήτες και ιδιοκτήτριες των καταστημάτων, που έχουν μεταναστεύσει και εκείνοι για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Πέρα από τα προτερήματα για την οικονομία, υπάρχει και η μεταφορά γνώσης, δηλαδή η πληροφόρηση και η γνωστοποίηση των μεταναστών και μεταναστριών προς τα άτομα που διαμένουν στην χώρα προέλευσης, όσον αφορά τις ευκαιρίες που θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν στο εξωτερικό, τα ταξίδια που θα μπορούσαν να κάνουν για να γνωρίσουν διαφορετικούς πολιτισμούς ή λειτουργούν ακόμα και σαν «σπόνσορες» για τους συμπατριώτες και τις συμπατριώτισσες τους που επιθυμούν να μεταναστεύσουν. Η επιστροφή των μεταναστών και μεταναστριών στις χώρες καταγωγής (return migration) λειτουργεί, τέλος, θετικά για τα εν λόγω κράτη, αφού όπως αποδεικνύει η έρευνα, το πλέον εξειδικευμένο προσωπικό προσφέρει καινούριες γνώσεις και ικανότητες για τα αναπτυσσόμενα κράτη.

Βέβαια, τίθεται και το ζήτημα των επιπτώσεων των ατόμων αυτών στην οικονομία του κράτους μέσω των φόρων. Αυτό γιατί, παρόλο που ουσιαστικά το κράτος χρηματοδοτεί την εκπαίδευση τους στο σχολείο και το πανεπιστήμιο, εκείνοι χρησιμοποιούν τις προσλαμβάνουσες αυτές για να ωφεληθούν μια άλλη χώρα, και πέρα από αυτό δεν πληρώνουν και φόρους στην πατρίδα τους. Παρ' όλα αυτά, οι περισσότερες έρευνες πάνω στο φαινόμενο του Brain Drain δεν εστιάζουν στις αρνητικές συνέπειες, καθώς έχει αποδειχθεί ότι το 'Brain

circulation phenomenon', δηλαδή αυτή η κυκλοφορία της γνώσης μπορεί να συμβάλλει κυρίως θετικά στις επιστήμες και στην ανάπτυξη τους.

Το Brain Drain έχει αποκτήσει ένα θετικό πρόσημο, αφού οι χώρες υποδοχής προσπαθούν μάλιστα να δημιουργήσουν προγράμματα επαναπατρισμού των μεταναστών και έτσι ελκύουν περισσότερο προσωπικό αλλά και συμβάλλουν στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών από τις οποίες προέρχονται οι μετανάστες /-στριες (Krasulja, Blagojevic και Radojevic, 2016). Έλκουν όμως περισσότερο προσωπικό όντας σε έναν συμβολικό ανταγωνισμό μεταξύ τους μέσω της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας, της στέγασης, της δημιουργίας διπλών διαβατηρίων και της χορήγησης αδειών μακροχρόνιας παραμονής. Επίσης δίνονται διευθύνουσες θέσεις σε επιστήμονες του εξωτερικού και πρόσβαση σε εξελιγμένο εξοπλισμό (Zweig και Wang, 2013 στους Labrianidis και Karabekios, 2022). Τα προγράμματα επαναπατρισμού και η ανάπτυξη των επιστημόνων έχει εν τέλει συμβάλει τόσο στην ευημερία των χωρών προέλευσης του ειδικευμένου προσωπικού, που επιστήμονες που είχαν μεταναστεύσει από πόλεις και χώρες όπως το Ταιβάν, το Χονγκ Κονγκ, την Ινδία και τη Νότια Κορέα κατάφεραν να επαναπατριστούν και να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη των πατρίδων τους μέσω του πολλαπλασιασμού των εσόδων της χώρας και της δημιουργίας νέων ευκαιριών και επαγγελμάτων (Labrianidis και Karabekios, 2022).

Οι παρατηρήσεις που έχει καταγράψει η έρευνα των Gibson και McKenzie αποτελούν τις κατά βάση οικονομικές συνέπειες του Brain Drain. Στην παρούσα έρευνα θα αναλυθεί και η περαιτέρω επιρροή της μετανάστευσης στις διάφορες ταυτότητες του ατόμου (γλωσσική, πολιτισμική) αλλά και στις στάσεις του ως προς τις διαφορετικές κουλτούρες, και πιο συγκεκριμένα στους Έλληνες και στις Ελληνίδες νέο-μετανάστες /-στριες.

Ελληνική Μετανάστευση και Νέο-Μετανάστευση

Στατιστικά της ελληνικής μετανάστευσης

Η μετανάστευση είναι ένα συνεχώς επίκαιρο ζήτημα στην ελληνική πραγματικότητα, αφού η Ελλάδα έχει υπάρξει και συνεχίζει να είναι χώρα υποδοχής για μετανάστες /-στριες από πολλά κράτη της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής και λοιπών βαλκανικών χωρών αλλά έχει υπάρξει στο παρελθόν και είναι ακόμα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, και χώρα προέλευσης μεταναστών /-στριων.

Όσον αφορά το πρώτο «κύμα» Ελλήνων μεταναστών /-στριών ανάμεσα στο 1890 και το 1924, ο αριθμός ανέλθει στους 500.000, ενώ στην περίοδο 1955-1977, 1.236.280 Έλληνες μετανάστευσαν για την εύρεση εργασίας στις βιομηχανίες. Οι λόγοι μετανάστευσης τις περιόδους αυτές σχετίζονται με τις οικονομικές συνέπειες των πολέμων και την πολιτική κατάσταση που επικρατούσε μετά (Δικτατορία, Εμφύλιος Πόλεμος), ενώ οι βασικότεροι προορισμοί ήταν η Αυστραλία, η Αμερική, ο Καναδάς και η Ευρώπη, η οποία δέχτηκε νεαρά άτομα κυρίως 25-32 ετών. Πιο συγκεκριμένα

στην Αυστραλία μετανάστευσαν 170.700 άτομα, στην Αμερική 124.200 και στον Καναδά 80.200 Έλληνες /-ίδες (Kasimis, 2013). Οι μετανάστες /-στριες που είχαν συγκεκριμένα σαν σκοπό την εργασία στα εργοστάσια της Γερμανίας ονομάστηκαν εκείνη την εποχή «Gastarbeiter», που σημαίνει «επισκέπτες εργάτες», αφού απώτερος στόχος τους ήταν ο επαναπατρισμός (Tseligka, 2022).

Τα γεγονότα αυτά αποδεικνύουν ότι τα φαινόμενα παθογένειας της συνεχίζουν να διαιωνίζονται καθ' όλη την νεότερη ιστορία της Ελλάδας, αφού οι οικονομικοί παράγοντες και η πολιτική κατάσταση είναι οι βασικότεροι λόγοι για την μαζική μετανάστευση από την χώρα.

Η ιστορία, όσον αφορά την Ελληνική Νέο-Μετανάστευση, φαίνεται να επαναλαμβάνεται, αλλά με μερικές διαφορές. Σύμφωνα με την στατιστική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ELSTAT) πάνω από 500.000 Έλληνες πολίτες έφυγαν από την χώρα από το 2010, και κατευθύνθηκαν κατά πλειοψηφία προς χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό αποδεικνύεται και από την μικρότερης κλίμακας έρευνα των Τριανταφυλλίδου και Gropas (2014), στην οποία από το δείγμα των 919 ατόμων με ελληνική καταγωγή που συμμετείχαν, πάνω από τους μισούς έφυγαν στην περίοδο ανάμεσα στον Ιανουάριο του 2011 με Ιούνιο του 2013. Παρ' όλα αυτά αξίζει να αναφερθεί ότι η βιβλιογραφία πάνω στους Έλληνες Νέο-Μετανάστες είναι αρκετά ελλιπής, αφού οι περισσότερες έρευνες για την μετανάστευση στην Ελλάδα εστιάζουν στα άτομα που έχουν την χώρα σαν προορισμό, επειδή το φαινόμενο αυτό έχει οξυνθεί κατά πολύ τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, παρά τους Έλληνες που έφυγαν από αυτήν.

Λόγοι και βασικότεροι προορισμοί Ελληνικής Νέο-Μετανάστευσης

Πλέον δεν υπάρχει άμεση εμπλοκή της Ελλάδας σε πόλεμο, αλλά οι οικονομικοί λόγοι είναι εκείνοι που επηρεάζουν πάλι κατά βάση την μετανάστευση των Ελλήνων. Ο Γογωνάς (2019) μέσα από την έρευνα του σε οικογένειες Ελλήνων στο Λουξεμβούργο, η οποία μάλιστα είναι χώρα στην οποία περίπου ο μισός πληθυσμός κατάγεται από άλλες χώρες (STATEC, 2018 στον Γογωνά, 2019) κατάφερε να αποδείξει ότι λόγοι όπως η ανεργία, η περικοπή μισθών και οι άδικες προσλαμβάνουσες σε σχέση με την ποιότητα της εργασίας των ατόμων είναι αρκετοί για την δημιουργία μιας νέας ζωής στο εξωτερικό. Η έρευνα του δηλαδή αποδεικνύει ότι η μετανάστευση των συμμετεχόντων της έρευνας δεν ήταν μόνο τελευταία λύση, αλλά ήταν αποτέλεσμα και του εργασιακού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, το οποίο ήταν άδικο σχετικά με τον φόρτο εργασίας στον οποίο έπρεπε να ανταπεξέρχονται, αλλά και σε σχέση με τους μισθούς που τους προσφέρονταν. Οι λόγοι μετανάστευσης που κατέγραψαν με μεγαλύτερα ποσοστά στην έρευνα τους οι Τριανταφυλλίδου και Gropas (2014) σχετίζονται με την βελτίωση της ακαδημαϊκής και επαγγελματικής τους κατάρτισης και ότι δεν έβλεπαν μέλλον για εκείνους στην Ελλάδα. Με μικρότερα ποσοστά οι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι η ποιότητα ζωής τους ήταν φτωχή, ότι δεν υπήρχαν ευκαιρίες για περαιτέρω ανάπτυξη των επαγγελματιών τους, ενώ οι υπόλοιποι λόγοι ταυτίζονται με εκείνους που απορρέουν από την έρευνα του Γογωνά.

Οι βασικότεροι προορισμοί για τους Έλληνες Νέο-Μετανάστες είναι εκείνοι που φημίζονται κατά βάση για την οικονομική τους ευημερία, δηλαδή χώρες της Ευρώπης όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, Η Γερμανία, η Γαλλία και το Βέλγιο, αλλά πλέον ανερχόμενη είναι και η Ολλανδία (Τριανταφυλλίδου και Grapas, 2014). Το παράδειγμα της Γερμανίας είναι αρκετά ενδιαφέρον, αφού είναι σταθερός προορισμός για τους Έλληνες μετανάστες από τα προηγούμενα ακόμα μεταναστευτικά ρεύματα. Μάλιστα σύμφωνα με την Γερμανική Υπηρεσία Μετανάστευσης (Bundesamt für Migration und Flüchtlingen), το 2011 16.258 Έλληνες μετανάστευσαν στην Γερμανία, ενώ σύμφωνα με το OOSA, την ίδια χρονιά 23.000 Έλληνες έφτασαν στην Γερμανία, 6.000 στο Ηνωμένο Βασίλειο, 2.400 στην Ολλανδία και 1.000 στην Σουηδία (Damanakis, 2013).

Η περίπτωση της Δανίας

Η μετανάστευση των Ελλήνων με προορισμό την Δανία ξεκίνησε από την δεκαετία του 1970 που η Δανία αναζητούσε επίσης εργατικά χέρια για την βιομηχανία της και συνεχίστηκε με την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα το 1981. Σε νεότερα δεδομένα, η Στατιστική Υπηρεσία της Δανίας κατέγραψε το 2017 2.711 Έλληνες μετανάστες (Papadakis, 2023).

Σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα της Eurostat πάνω στην μετανάστευση και τις μεταναστευτικές πολιτικές, από την 1^η Ιανουαρίου του 2023 υπήρχαν περίπου 356.800 άτομα με καταγωγή εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 255.800 πολίτες με καταγωγή από την Ευρωπαϊκή Ένωση που μένουν στην Δανία. Όσον αφορά τους προσδιορισμούς που χαρακτηρίζουν κάποιον μετανάστη ή Δανό, η πολιτική της Δανίας υποστηρίζει ότι Δανός είναι το άτομο το οποίο έχει τουλάχιστον έναν γονέα που έχει καταγωγή από την Δανία και έχει γεννηθεί στην Δανία, ενώ αν έχει ακόμα και Δανικό διαβατήριο, είναι μετανάστης/ -στρια ή απόγονος. Επίσης οι μετανάστες και οι απόγονοι σύμφωνα με την πολιτική της Δανίας χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: Δυτικοί και μη Δυτικοί, ενώ από το 2021 το Υπουργείο Μετανάστευσης της Δανίας παρουσίασε μια καινούρια κατηγορία που ονομάζεται «MENAPT» και αναφέρεται στους μουσουλμάνους μετανάστες που προέρχονται από κράτη της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής.

Λαμβάνοντας επίσης υπόψη ότι η πλειοψηφία των Δανικών αδειών παραμονής που εγκρίθηκαν το 2022 οι 24.600 είχαν ως αιτιολογία παραμονής την δουλειά, οι 15.700 τις σπουδές και οι 3.400 είχαν την επανένωση με οικογένεια, μπορούμε να συμπεράνουμε με βάση τα στατιστικά ότι η Δανία ως προορισμός σε εξίσωση με το φαινόμενο του Brain Drain είναι βασικός, ειδικά με τα νεότερα δεδομένα της Eurostat. Παρ' όλα αυτά και πάλι η πολιτική για την δυνατότητα κατοχής Δανικής υπηκοότητας έχει γίνει αυστηρότερη λόγω της αύξησης των νεοφερμένων, και από τους Δανούς πολίτες οι οποίοι είναι το 89,9% του πληθυσμού, το 74% έχει Δανική καταγωγή, ενώ 300.000 άτομα απέκτησαν Δανική υπηκοότητα αφότου μετανάστευσαν στην Δανία ή γεννήθηκαν σε άλλη χώρα με Δανούς γονείς. Υπάρχουν περίπου 15.000 απόγονοι που ζουν στην Δανία χωρίς να έχουν την υπηκοότητα, ενώ λόγω της αυστηρότητας των μέτρων μειώθηκαν και τα άτομα που είχαν την Δανία ως

προορισμό και έτσι το 2022 καταγράφηκαν μόνο 1.400 άτομα που απέκτησαν υπηκοότητα. Αυτό είναι το μικρότερο ποσοστό για την Δανία τα τελευταία 40 χρόνια.

Η επιλογή της χώρας στην οποία θα μεταναστεύσει το άτομο σίγουρα καθορίζεται από τον παράγοντα του πολιτισμού και κατά πόσο μοιάζει ή αντίστοιχα αποκλίνει από εκείνον τον οποίον έχει συνηθίσει και νιώθει οικείο του Evan, T., Fišerová, E., & Elgnerová, A. (2025), αλλά σημαντική είναι και η βάση που δίνεται στις χώρες αυτές για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Άλλωστε όπως αναφέρεται και ο Popper (1945) στους Roudgar και Richards (2015), μια ανοιχτή κοινωνία είναι το κλειδί για την ισορροπία της αλλαγής και της σταθερότητας.

Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να δικαιολογηθεί η κατά βάση προτίμηση των Ελλήνων και Ελληνίδων για τις προαναφερθείσες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι το άτομο δεν βιώνει πολιτισμικό σοκ (Pedersen, P., 1994) ή ότι δεν δυσκολεύεται να ενταχθεί ομαλά στο νέο για εκείνον πολιτισμικό πλαίσιο. Σημαντικό είναι επομένως να αναλυθούν οι τρόποι με τους οποίους αλληλοεπιδρούν οι πολιτισμοί, και οι θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί πάνω σε αυτό.

Η αλληλοεπίδραση μεταξύ πολιτισμών: θεωρίες και προκλήσεις

Οι διαπολιτισμικές σπουδές έχουν αποδείξει ότι η επικοινωνία και η διάδραση μεταξύ των πολιτισμών αποτελεί ένα πολυσύνθετο ζήτημα το οποίο επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες. Όταν καλείται λοιπόν το άτομο να μεταναστεύσει, έρχονται στο προσκήνιο έννοιες όπως αυτή της αφομοίωσης και της ένταξης, του πολιτισμικού σοκ αλλά και δημιουργούνται προκλήσεις για την αρμονική συνύπαρξη του ατόμου με τους υπολοίπους, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι πρέπει να αποποιηθεί την δική του ταυτότητα. Εξάλλου με βάση την ύπαρξη ενός οικονομικού φιλελευθερισμού, όλες αυτές οι μεταναστευτικές μετακινήσεις αλλά και η ανάπτυξη της τεχνολογίας που έχει ως αποτέλεσμα την πιο άμεση ενημέρωση και επιρροή του ατόμου πάνω σε διαφορετικά ερεθίσματα, έχουν συντελέσει στην υπερποικιλότητα (superdiversity) (Vetrovec, 2007 στον Αρχάκης, 2019). Η έννοια αυτή ουσιαστικά αφορά την ύπαρξη διαφόρων γλωσσών και πολιτισμών σε ένα κοινό πλαίσιο, γεγονός το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την απόδοση νέων νοημάτων και ιδεολογιών τόσο για το άτομο, όσο και για τα κράτη. Έτσι, αφού αμφισβητείται η μονογλωσσικότητα, η μονοπολιτισμικότητα και τα εθνικά όρια, δίνεται ευκολότερα η ευκαιρία στο άτομο να διατηρεί διάφορους διεθνικούς δεσμούς (transnational ties) με τον τρόπο καταγωγής του και όχι μόνο (Vetrovec, 2007 σε Αρχάκης, 2019). Σημαντικό είναι λοιπόν να ερευνήσουμε τους τρόπους με τους οποίους «εισάγεται» το άτομο σε έναν καινούριο – για εκείνον – πολιτισμό, αλλά και τις διαφορές και τις ομοιότητες των πολιτισμών, όσο και τους παράγοντες από τους οποίους επηρεάζονται.

Ταυτότητες, γλώσσα και ένταξη του ατόμου σε ομάδες νέων πολιτισμικών πλαισίων

Το παρακάτω κεφάλαιο έχει ως στόχο να προσδιορίσει βασικές έννοιες για τον προσδιορισμό του εαυτού του ατόμου, δηλαδή του ορισμού ταυτοτήτων και τους τρόπους με τους οποίους προσπαθεί να ενταχθεί σε ένα διαφορετικό σύνολο από εκείνο που νιώθει οικείο, όπως στην περίπτωση της μετανάστευσης.

Προσδιορισμός της εθνοτικής, πολιτισμικής και εθνικής ταυτότητας

Ο άνθρωπος και ο προσδιορισμός του «εαυτού» αποτελούν πολύπλοκες έννοιες που συνεχώς μεταβάλλονται και επαναπροσδιορίζονται. Η ταυτότητες ειδικότερα δημιουργούνται από τα ποικίλα ερεθίσματα που λαμβάνει το άτομο από την παιδική του ηλικία από τα κοινωνικά σύνολα στα οποία καλείται να ενταχθεί και να συνυπάρχει, όπως είναι μεταξύ άλλων το σχολείο, η οικογένεια, η εκκλησία, και η παρέα συνομήλικων. Καθίσταται επομένως και αρκετά μεγάλη πρόκληση για το άτομο που μεταναστεύει να ενταχθεί σε ένα νέο σύνολο που έχει διαφορετικές συνήθειες, γλώσσα, ήθη, και αντιλήψεις, δηλαδή με λίγα λόγια έχει διαφορετικό πολιτισμό και κουλτούρα.

Παρ' όλο λοιπόν που αναφερόμαστε σε έννοιες αρκετά ρευστές, έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες πάνω σε τεκμήρια που αποδεικνύουν ότι το άτομο διαμορφώνει την ταυτότητα του με σκοπό να ενταχθεί και να συνυπάρχει. Η θεωρία πάνω στις συγκεκριμένες έννοιες έχει αναλυθεί εκτενώς στο έργο των Liu, Volcic και Gallois (2010). Εάν λοιπόν θέλουμε αρχικά να αναλύσουμε τις ατομικές ταυτότητες, οι οποίες ορίζουν τους τρόπους με τους οποίους διαφέρει το άτομο από τους υπολοίπους, αυτές αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της εξωτερικής εμφάνισης, στα προσωπικά ενδιαφέροντα, στις κοινωνικές επιλογές του ατόμου όπως την παρέα του αλλά και πιο προσωπικές πτυχές του φύλου, της σεξουαλικότητας κλπ. Η συλλογική (κοινωνική) ταυτότητα, από την άλλη αφορά τις κοινές πτυχές που διέπουν μια ομάδα, με στόχο να διαφοροποιηθεί από τις άλλες. Οι ομάδες αυτές μπορεί να έχουν ως κοινό στοιχείο κάποιο επάγγελμα, θρησκεία, γλώσσα ή, όπως αφορά και την παρούσα έρευνα, κοινά πολιτισμικά στοιχεία ή έθνος.

Η εθνοτική ταυτότητα βασίζεται στον όρο της εθνοτικότητας ο οποίος, όπως τον ορίζει ο Gordon (1964) «μπορεί να βασίζεται στην εθνική καταγωγή, στην φυλή ή τη θρησκεία». Επομένως η εθνοτική ταυτότητα αφορά το αίσθημα του ανήκειν που δημιουργεί μια εθνοτική ομάδα το οποίο βασίζεται σε κοινά ιδεώδη, αντιλήψεις και έθιμα. Σύμφωνα με την Ting-Toomey (2005) η μεγαλύτερη ταύτιση των ατόμων με την εθνοτική ομάδα στην οποία εντάσσονται σχετίζεται με την υψηλή ανάδειξη ταυτότητας, ενώ η μικρότερη ταύτιση σημαίνει χαμηλή ανάδειξη ταυτότητας. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι το άτομο ακολουθεί πιστά τις εθνοτικές νόρμες που χαρακτηρίζουν την εκάστοτε ομάδα, γι' αυτό είναι και περισσότερο υποκειμενική παρά αντικειμενική μέθοδος κατηγοριοποίησης.

Η πολιτισμική ταυτότητα, από την άλλη αφορά την συμμετοχή του ατόμου σε έναν πολιτισμό, στον οποίο υπάρχουν κοινές αξίες, παραδόσεις, νόρμες και σύμβολα. Αποτελεί ένα σύνολο χαρακτηριστικών που είναι μεταξύ άλλων η γλώσσα, το χρώμα του δέρματος, τα φυλετικά χαρακτηριστικά και δημιουργείται και αναπαράγεται μέσω της κοινωνικοποίησης. Και οι δύο παραπάνω τύποι ταυτότητας έχουν αξιακό περιεχόμενο, δηλαδή τα άτομα που χαρακτηρίζονται από κάποια κοινή εθνοτική ή αντίστοιχα πολιτισμική ταυτότητα, διαθέτουν κοινά κριτήρια με τα οποία αξιολογούν μια συμπεριφορά ως σωστή ή λάθος. Επίσης η ανάδειξη της ταυτότητας αυτής μπορεί να συμβαίνει συνειδητά ή και ασυνειδητά, δηλαδή το άτομο πολύ πιθανό να μην

αντιλαμβάνεται όταν αναπαράγει χαρακτηριστικά του πολιτισμού στον οποίο συμμετέχει.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω όμως θα μπορούσαμε να συγχέουμε την πολιτισμική ταυτότητα με την εθνική, αλλά είναι σίγουρα διαφορετικές. Η πολιτισμική ταυτότητα δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο έθνος, αλλά γενικότερα αφορά τον πολιτισμό ενός συνόλου ατόμων, σε αντίθεση με την εθνική ταυτότητα, που χαρακτηρίζει «την αντίληψη ενός ατόμου για τον εαυτό του ως μέλος ενός έθνους» (Liu, Volcic και Gallois, 2010). Παραδείγματα συμβόλων της εθνικής ταυτότητας μπορούν να είναι οι εθνικοί ύμνοι και το κρέμασμα της εθνικής σημαίας. Επομένως, αφού η εθνική ταυτότητα σαν έννοια χαρακτηρίζει το έθνος, αφορά κοινά γνωρίσματα των ατόμων όπως την καταγωγή, τον πολιτισμό, την γλώσσα και το νομικό και οικονομικό σύστημα (Smith, 1995). Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι η εθνική και η πολιτισμική ταυτότητα, αν και ενοποιούν και δημιουργούν συνοχή στην κοινωνία, ταυτόχρονα διαχωρίζουν και φτιάχνουν νοητά σύνορα μεταξύ των ατόμων που χαρακτηρίζονται από διαφορετική πολιτισμική, εθνοτική ή εθνική ταυτότητα. Γι' αυτόν τον λόγο μπορούν να δημιουργηθούν συγκρούσεις και ασυνεννοησίες στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής επικοινωνίας.

Με βάση το φαινόμενο αυτό δημιούργησε ο Bennett το 1986 το Αναπτυξιακό Μοντέλο Διαπολιτισμικής Ευαισθητοποίησης (Developmental Model of Intercultural Sensitivity), στο οποίο ουσιαστικά προσπαθεί να επεξηγήσει την αντίδραση των ατόμων στις πολιτισμικές διαφορές. Οι παρατηρήσεις του κατατάχθηκαν σε έξι στάδια που κυμαίνονταν από την «Άρνηση» έως την «Ενσωμάτωση», δηλαδή τα δύο άκρα σε μια διαπολιτισμική συνάντηση: το άτομο στο πρώτο στάδιο έχει την άποψη ότι μόνο ο δικός του πολιτισμός είναι άξιος και υπαρκτός, ενώ σταδιακά μέχρι την τελευταία κατηγορία το άτομο αποκτά ποικίλες πολιτισμικές αντιλήψεις και γίνεται πιο δεκτικός προς την διαφορετικότητα. Τα ενδιάμεσα στάδια τα ονόμασε, με την ακόλουθη σειρά, «Άμυνα», «Ελαχιστοποίηση», «Αποδοχή» και «Προσαρμογή». Η έρευνα του Bennett ουσιαστικά αποδεικνύει ότι το άτομο είναι ικανό για διαπολιτισμικό διάλογο, μόνο όταν είναι δεκτικό προς το πολιτισμικά διαφορετικό και είναι πρόθυμο να αφήσει πίσω του την ιδεολογία της μονοπολιτισμικότητας και μονογλωσσικότητας που μπορεί τυχόν να αναπαράγει η κοινωνία στην οποία έχει ανατραφεί και ενυπάρχει. Το γεγονός ότι το μοντέλο του Bennett βασίστηκε σε προσωπική παρατήρηση διαπολιτισμικών συναναστροφών μπορεί να φέρει στην σκέψη και το έργο των Linton και Kardiner όπως αναφέρεται στον Cuche (1996), οι οποίοι ως ανθρωπολόγοι που συνδέονται με την σχολή «κουλτούρα και προσωπικότητα», διαχωρίζουν τις έννοιες «άνθρωπος» και «κουλτούρα» και υποστηρίζουν μέσω της θεωρίας της «προσωπικότητας βάσης» ότι παρόλο που οι ατομικές ψυχολογίες είναι σημαντικές, μεγαλύτερη σημασία έχουν τα κοινά στοιχεία που μοιράζονται τα άτομα που συνυπάρχουν στην ίδια ομάδα όσον αφορά την συμπεριφορά και την προσωπικότητα. Η «προσωπικότητα βάσης» λοιπόν καθορίζεται άμεσα από την κουλτούρα στην οποία υπάρχει το άτομο και έτσι καταλήγει η θεωρία αυτή στο γεγονός ότι κάθε πολιτισμός δίνει προτεραιότητα σε συγκεκριμένες συμπεριφορές οι οποίες αφού επαναλαμβάνουν μοτίβα, κρίνονται ως «φυσιολογικοί»

τύποι προσωπικότητας. Γι' αυτό και τα άτομα που μοιράζονται τον ίδιο πολιτισμό θα λάβουν κοινωνική αποδοχή μεταξύ τους για τις επιλογές τους και αντίστοιχα μπορεί τυχόν να κατακρίνουν επιλογές κάποιου «άλλου». Ακριβώς όμως για τον λόγο ότι τα άτομα σε μια κουλτούρα διαμορφώνουν τις «φυσιολογικές» αυτές συμπεριφορές, είναι προσδοκώμενο εκείνες να μεταβάλλονται συνεχώς, αφού το κάθε άτομο προσλαμβάνει και εσωτερικεύει διαφορετικά τις ιδεολογίες και τους τρόπους σκέψης με τους οποίους αλληλοεπιδρά, και έτσι εξηγεί η παραπάνω θεωρία τους τρόπους με τους οποίους μεταβάλλεται η κουλτούρα και κατ' επέκταση ο πολιτισμός.

Οι γλωσσικές ταυτότητες στην μετανάστευση

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός πολιτισμού, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως είναι η γλώσσα. Μέσω της γλώσσας έχουν την ευκαιρία τα άτομα τα οποία συνυπάρχουν ή αυτοπροσδιορίζονται ότι κατάγονται από έναν κοινό πολιτισμό, να αλληλοεπιδράσουν μέσω λεκτικής ή μη λεκτικής επικοινωνίας. Το γεγονός αυτό βέβαια αφορά κυρίως τις κοινωνίες του παρελθόντος, αφού η υπερποικιλότητα που χαρακτηρίζει την σύγχρονη πραγματικότητα δεν αναφέρεται σε σταθερούς και ομοιογενείς πολιτισμούς και κοινωνίες, αλλά αντιθέτως σε πολυπολιτισμικά σύνολα. Η πολυπλοκότητα επομένως της καινούριας αυτής πραγματικότητας συμβάλλει στην δυνατότητα διατήρησης της επαφής με την γλώσσα καταγωγής των μεταναστών ή γενικότερα των ατόμων με κάποιο μεταναστευτικό υπόβαθρο (πχ παλιννοστούντες), αλλά και στην εκμάθηση νέων γλωσσών και την αξιοποίηση στοιχείων τους με σκοπό την κατασκευή καινούριων ταυτοτήτων, «την γλωσσική και πολιτισμική «κινητικότητα», την «απροσδιοριστία» και την «πολλαπλότητα» (Heller et al., 2008 σε Αρχάκης, 2019).

Γι' αυτούς του λόγους η γλωσσική ταυτότητα ενός ατόμου με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι συχνά υβριδική, αφού πολύ συχνά ενώ διατηρεί επαφή με την γλώσσα καταγωγής του, επιλέγει ή και αναγκάζεται να μάθει και την επίσημη γλώσσα της χώρας υποδοχής, με σκοπό να επικοινωνεί επιτυχώς και να μπορεί να αλληλοεπιδράσει με τους υπολοίπους. Έτσι μεταφερόμαστε από την έννοια του εθνικού λόγου σε εκείνη του μετα-εθνικού της υπερποικιλότητας. Ο λόγος αυτός δημιουργείται στις κοινωνίες όπου υπάρχει μεταναστευτική κινητικότητα αλλά και γενικότερα συνύπαρξη διαφόρων πολιτισμών και γλωσσών και η ανάπτυξη του καταλήγει στην δημιουργία μιας καινούριας πραγματικότητας που θα υπερβαίνει τα εθνικά όρια και τους περιορισμούς της εθνικής ομοιογένειας, δηλαδή τα δυτικοκρατούμενα πρότυπα που χαρακτηρίζουν την νεοφιλελεύθερη τάξη των πραγμάτων (Αρχάκης, 2019).

Σημασία έχει όμως να αναφερθεί και η έννοια της εθνογλωσσικής ζωτικότητας, η οποία ορίζεται ως «το επίπεδο του κύρους, της αποδοχής και της σημασίας που αποδίδεται στην γλώσσα μιας ομάδας» (Giles, Bourhis and Taylor 1977). Στην περίπτωση της Ελλάδας λαμβάνοντας υπόψη ότι η αναπαραγωγή του εθνικού αφηγήματος που αφορά την σημασία της γλώσσας και της ιστορίας είναι αρκετά έντονη ακόμα και σήμερα, εκθειάζεται αρκετά η ελληνική γλώσσα και έτσι υπάρχει μεγαλύτερη απαξίωση για τις ομιλούμενες γλώσσες των μεταναστευτικών ομάδων (πχ αλβανικά, βουλγάρικα, ρουμανικά κλπ). Όσο περισσότερο διαφέρει μια άλλη γλώσσα από εκείνη που έχει ως

πρώτη το άτομο, τόσο πιο εύκολο είναι η αλληλεπίδραση των γλωσσών αυτών να προκαλέσει αρνητικά συναισθήματα, όπως το αίσθημα του αποκλεισμού και της υποβάθμισης και προς τα δύο μέρη δηλαδή και του ατόμου από την χώρα υποδοχής, και εκείνου με το μεταναστευτικό υπόβαθρο (Liu, Volcic και Gallois, 2010).

Στην παρούσα εργασία λοιπόν θα δοθεί αναλυθεί επίσης το αν ο Έλληνας /-ίδα μετανάστης /-στρια έχει ως στόχο να μάθει την γλώσσα της χώρας υποδοχής ή αν προτιμάει να επικοινωνεί με τις γλώσσες που διδάσκονται συνήθως στο σχολείο και σε ιδιωτικούς φορείς. Το ποιες γλώσσες συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα μαθημάτων του κάθε κράτους έχει και μια πολιτική διάσταση, αφού συγκεκριμένα στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών που την απαρτίζουν, συμπεριλαμβάνονται στην εκπαίδευση δύο τουλάχιστον γλώσσες πέρα από την μητρική (πρώτη) της εκάστοτε χώρας, επειδή έχουν ως στόχο την «πολυγλωσσία» (multilingualism). Στην Ελλάδα λοιπόν διδάσκονται στο σχολείο τα αγγλικά, και αργότερα ο/η μαθητής /-τρια έχει την ευκαιρία να επιλέξει ανάμεσα στην εκμάθηση των γαλλικών ή των γερμανικών. Η επιλογή των συγκεκριμένων γλωσσών σίγουρα επηρεάζεται και από το γεγονός ότι είναι οι πιο διαδεδομένες γλώσσες στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός το οποίο έχει συμβάλει στην δημιουργία των αντίστοιχων πανεπιστημιακών τμημάτων και στην Ελλάδα (πχ Αγγλική, Γερμανική, Γαλλική Φιλολογία), αλλά και επειδή έτσι είναι πιο προσβάσιμες, αφού υπάρχουν περισσότεροι καθηγητές που μπορούν να τις διδάξουν (Dendrinos, Zouganeli και Karavas, 2013). Η επιλογή για την εκμάθηση Δανικών ή Ολλανδικών, παρ' όλο που αποτελεί προορισμό για τους Έλληνες Νέο-μετανάστες όπως αποδείχθηκε από τα παραπάνω στατιστικά, δεν υπάρχει στην δημόσια εκπαίδευση, παρά μόνο σε ιδιωτικούς φορείς.

Οι ταυτότητες ως προς τον πολιτισμό, το έθνος αλλά και τα γλωσσικά ρεπερτόρια αλλάζουν συνεχώς αφού η πολυπλοκότητα των σημερινών κοινωνιών μεταβάλλει τον κοινωνικό ιστό και επιτρέπουν την πολυπολιτισμικότητα και την ενθάρρυνση της. Είναι δύσκολο συνεπώς πλέον το άτομο να κατάγεται, να μένει και να έχει λάβει ερεθίσματα μόνο από έναν συγκεκριμένο πολιτισμό, έθνος και γλώσσα, αλλά αυτό είναι και που κάνει ενδιαφέρουσες τις σημερινές ανθρώπινες σχέσεις. Τα διάφορα ερεθίσματα επιτρέπουν την θετική αλλαγή και τον υβριδισμό των ταυτοτήτων των ατόμων, οι οποίοι ενδιαφέρονται αρκετά για τα ταξίδια, τις διαπολιτισμικές σχέσεις και κατ' επέκταση την ύπαρξη πολυπολιτισμικότητας σε κοινά γεωγραφικά -και όχι μόνο- πλαίσια. Τα γεγονότα αυτά έχουν συντελέσει στην ανάπτυξη θεωριών που επεξηγούν τους τρόπους που αλληλοεπιδρούν οι εκάστοτε πολιτισμοί με θετικό, αλλά και αρνητικό τρόπο.

Επιπολιτισμός και πολιτισμικό σοκ

Είναι σχεδόν αδύνατο, επομένως, να δημιουργηθεί μια και μοναδική θεωρία για τον κάθε πολιτισμό, οι οποία θα ισχύει για όλα τα άτομα που τον απαρτίζουν και θα είναι και απαράλλακτη με το πέρασμα του καιρού. Άλλωστε, όπως υποστηρίζει και ο Geertz (2008), ο κίνδυνος στην πολιτισμική ανάλυση είναι να παραλειφθούν οι συνεχείς μεταβολές στο οικονομικό και πολιτικό προσκήνιο αλλά και στην προσωπική ζωή των ατόμων και να μονοπωληθεί η ανάλυση μόνο στις επιφανειακές πτυχές του εκάστοτε

πολιτισμού. Γι' αυτό είναι σημαντική και η βαθύτερη ανάλυση των ταυτοτήτων που απαρτίζουν τους πολιτισμούς, οι οποίες δεν βασίζονται σε απαρχαιωμένα δεδομένα, αλλά αντικατοπτρίζουν τον σύγχρονο κόσμο και τις πτυχές του. Είναι δυνατόν, παρ' όλα αυτά, να αναλυθούν οι τρόποι με τους οποίους αλληλεπιδρούν οι πολιτισμοί σε ένα γενικότερο επίπεδο.

Επιπολιτισμός (Acculturation) και επιπολιτισμικό στρες

Η θεωρία του επιπολιτισμού που αναπτύχθηκε από τον Berry (1997) όπως αναφέρεται στην Phillimore (2011) εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους αλλάζει ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων, όταν έρθουν σε επαφή οι διαφορετικοί πολιτισμοί με τους οποίους ταυτίζονται. Το ζήτημα που αναπτύσσεται στην εν λόγω θεωρία αφορά το κατά πόσο διατηρεί ο μετανάστης/-στρια την πολιτισμική του /-της κληρονομιά, αλλά και τη σχέση του /της με την κοινωνία υποδοχής. Οι στρατηγικές επιπολιτισμού είναι τέσσερις: η ενσωμάτωση (integration), ο διαχωρισμός (separation), η αφομοίωση (assimilation) και η περιθωριοποίηση (marginalization). Στην περίπτωση της περιθωριοποίησης η οποία θεωρείται και η πιο ακραία, το άτομο απορρίπτει και τους δύο πολιτισμούς, δηλαδή επιλέγει να μην κρατάει επαφή με τον πολιτισμό καταγωγής, αλλά ούτε να ενταχθεί στον νέο πολιτισμό. Στο μοντέλο του διαχωρισμού το άτομο αποδίδει θετική αξία στον παλιό πολιτισμό και αρνητική αξία στον νέο, ενώ στην αφομοίωσης το άτομο αποδίδει αρνητική αξία στον παλιό πολιτισμό και θετική στον νέο, χάνει δηλαδή την επαφή του με τον τόπο καταγωγής. Ο πιο θετικός προσανατολισμός είναι η ενσωμάτωση, κατά την οποία το άτομο αποδίδει θετική αξία και στον πολιτισμό καταγωγής, αλλά και σε αυτόν της υποδοχής. Όταν το άτομο ενσωματώνεται, προσαρμόζεται με καλή ψυχολογία και αισθάνεται αποδεκτό (Liu, Volcic και Gallois, 2010), πράγμα το οποίο είναι πολύ σημαντικό για την ψυχική του υγεία.

Το θεωρητικό αυτό μοντέλο έχει δεχτεί κριτική, αφού υποθέτει ότι ο τρόπος με τον οποίο θα διαχειριστεί τις αλλαγές ο μετανάστης /-στρια, είναι επιλογή του. Προφανώς σε όλη αυτή την διαδικασία παίζει ρόλο και η αντιμετώπιση της χώρας υποδοχής, αφού όπως αναφέρθηκε και πριν, το ζήτημα των μεταναστευτικών πολιτικών (πχ άδειες παραμονής, χρηματοδότηση σε δομές) και της πολυπολιτισμικότητας (εκμάθηση γλωσσών, σχολεία ένταξης) έχει βαθιά πολιτικό χαρακτήρα και είναι κατ' επέκταση αμφίδρομο. Γι' αυτό και το 2005 όπως αναφέρουν οι Liu, Volcic και Gallois (2010), ο Berry διατύπωσε ένα μοντέλο με τρεις πτυχές οι οποίες είναι «η διατήρηση του πολιτισμού, η επαφή και η συμμετοχή, και η δυνατότητα να αποφασίσει κανείς με ποιον τρόπο επιθυμεί να αφομοιωθεί πολιτισμικά». Έτσι συνέδεσε την θεωρία του περισσότερο με το γεγονός ότι οι στρατηγικές του επιπολιτισμού που αναφέρθηκαν παραπάνω δεν είναι στην πραγματικότητα μόνο επιλογή, αλλά και αποτέλεσμα των προτιμήσεων του κυρίαρχου πληθυσμού. Τέλος, σημασία για την εκάστοτε στρατηγική πριν την διαδικασία του επιπολιτισμού έχουν και ατομικοί παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο, η κοινωνικο-οικονομική θέση, αλλά και η αντιμετώπιση της κοινωνίας που μπορεί να εμπεριέχει προκατάληψη ή αντίστοιχα κοινωνική αποδοχή.

Οι προκλήσεις στην μετανάστευση είναι πολλές. Όταν το άτομο έρθει αντιμέτωπο με έναν καινούριο πολιτισμό, μπορεί να δυσκολευτεί να προσαρμοστεί στις καινούριες

νόρμες, αξίες και τους ρόλους που καλείται να κατανοήσει, αλλά και σε πιο καθημερινές πρακτικές όπως την διατροφή, τον καιρό ή την στέγαση. Το άγχος και η κοινωνική πίεση που μπορεί να δημιουργηθεί στο άτομο ονομάζεται επιπολιτισμικό στρες (Liu, Volcic και Gallois, 2010) και οι αλλαγές αυτές ακόμα και πιο μελλοντικά καθίστανται ακόμα δύσκολες στις περιπτώσεις που έχει αφομοιωθεί ή περιθωριοποιηθεί, αφού του είναι αδύνατον να κατανοήσει σε βάθος τις πρωτόγνωρες για εκείνον πρακτικές του νέου πολιτισμού.

Πολιτισμικό σοκ (culture shock): ορισμός, στάδια και ανάκαμψη

Το πολιτισμικό σοκ προκαλείται, σύμφωνα με τον Oberg (1960) «από το άγχος που δημιουργείται όταν το άτομο χάνει όλα τα οικεία σύμβολα κοινωνικής αλληλεπίδρασης». Αυτά τα σύμβολα αφορούν τις αντιδράσεις και τις επιλογές του ατόμου στην καθημερινή του ζωή, όπως πχ κινητικές και γλωσσικές επιλογές, εκφράσεις προσώπου και γενικότερα νόρμες που έχει συνηθίσει το άτομο στον οικείο του πολιτισμό. Όταν λοιπόν το άτομο εισάγεται σε μια νέα κουλτούρα, όλα αυτά τα οικεία σύμβολα εξαφανίζονται, και λόγω του φόβου για το άγνωστο το άτομο καταβάλλεται από αισθήματα όπως το άγχος και την αγανάκτηση, και έτσι κάποια από τα συμπτώματα μπορεί να περιλαμβάνουν τον φόβο προς τα μικρόβια στα οποία εκτίθεται (μέσω του νερού ή του φαγητού), προς την φυσική επαφή (συνεχές πλύσιμο χεριών), ή και άρνηση για την εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής και γενικότερα απομόνωση από το καινούριο κοινωνικό σύνολο. Έτσι το άτομο καταλήγει να δυσκολεύεται σε πολλές πτυχές, από την εύρεση σπιτιού ή δημιουργίας κοινωνικών σχέσεων μέχρι και την χρήση μέσων μεταφοράς ή την αγορά προϊόντων.

Ο Pedersen (1994) έχει αναπτύξει ένα θεωρητικό μοντέλο που επεξηγεί τα στάδια του πολιτισμικού σοκ, από τις πρώτες επαφές με τον άλλο πολιτισμό μέχρι και την αποδοχή της διαφορετικότητας του από τον νεοφερμένο /μένη. Τα στάδια αυτά τα ονομάζει το στάδιο του μήνα του μέλιτος (the honeymoon stage), της αποσύνθεσης (the disintegration stage), της επανένταξης (the reintegration stage), της αυτονομίας (the autonomy stage) και της ανεξαρτησίας (the independence stage). Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι τα άτομα βιώνουν ή θα βιώσουν αναγκαστικά όλα αυτά τα στάδια. Μπορεί απλά να ζήσουν ένα ή δύο, ανάλογα βέβαια και από την ομοιότητα ή αντίστοιχα απόκλιση που έχει σε κοινά στοιχεία και διαφορές ο καινούριος πολιτισμός, σε σύγκριση με εκείνον που είχαν συνηθίσει. Επίσης τα στάδια αυτά δεν εκδηλώνονται απαραίτητα με αυτόν τον τρόπο χρονολογικά, αφού τα συναισθήματα του ατόμου για τον νέο πολιτισμό μπορεί να αλλάζουν και έτσι η πρόοδος του προς την ενσωμάτωση στο νέο πλαίσιο να φθίνει, δηλαδή η ψυχική του υγεία να μην επανέρχεται από το σοκ και να δυσκολεύεται έτσι σε όλες τις πτυχές της ομαλής του ένταξης. Παρ' όλα αυτά, καθίσταται χρήσιμο να τα αναλύσουμε σε θεωρητικό επίπεδο, όπως διατυπώθηκαν από τον Pedersen.

Στο στάδιο του μήνα του μέλιτος που είναι το αρχικό, το άτομο εκδηλώνει ενθουσιασμό, ανυπομονησία και περιέργεια για τις περιπέτειες που πιστεύει ότι τον περιμένουν στο καινούριο αυτό πλαίσιο. Αυτή είναι μια αναμενόμενη αντίδραση στην περίπτωση που το άτομο έχει μεταναστεύσει εκούσια για λόγους όπως αυτοί που αναφέρονται στην

παρούσα εργασία, αλλά μάλλον δεν ισχύει για μετανάστες και μετανάστριες που έχουν εκδιωχθεί λόγω πολεμικών συρράξεων ή πολιτικών εκδιώξεων, αν και ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχει το αίσθημα της ευφορίας για μια νέα αρχή, ένα καινούριο ξεκίνημα. Στο στάδιο της αποσύνθεσης που εκδηλώνεται αργότερα το άτομο αρχίζει να αντιμετωπίζει προβλήματα με την ένταξη του, τα οποία προκαλούνται από πρακτικές δυσκολίες και δημιουργούν σύγχυση, αλλά και το αίσθημα ότι βρίσκεται σε λάθος μέρος το οποίο δεν θα μπορέσει εύκολα να το νιώσει οικείο του. Έτσι κλονίζεται η ταυτότητα του και καταβάλλεται από συναισθήματα κατάθλιψης και στέρησης της παλιότερης του ζωής. Στο τρίτο στάδιο, που είναι εκείνο της επανένταξης, το άτομο απορρίπτει τον πολιτισμό υποδοχής και εκφράζει αισθήματα θυμού προς την καινούρια για αυτόν κοινωνία, κατηγορώντας την για τα προβλήματα που μπορεί να έχει αντί να αντιμετωπίσει τα δικά του, και καταφεύγοντας σε γενικεύσεις και στερεότυπα. Το θετικό στοιχείο του σταδίου αυτού τουλάχιστον είναι ότι το άτομο επεξεργάζεται τα συναισθήματα που του προκαλούνται από την μεγάλη αυτή αλλαγή, αλλά και πάλι το ζήτημα αν θα υπάρξει πρόοδος ή αντίστοιχα υποτροπή εξαρτάται από την ένταση του στρες και των αρνητικών συναισθημάτων, και ότι επίσης είναι πιο πιθανό να δεχθεί βοήθεια.

Η οπτική των ατόμων μεταβάλλεται θετικά στο στάδιο της αυτονομίας, στο οποίο το άτομο αρχίζει να εξισορροπεί τις πεποιθήσεις του για τον πολιτισμό καταγωγής και τον πολιτισμό υποδοχής, χωρίς να εκθειάζει τον έναν ή να απορρίπτει τον άλλον. Διακρίνει τα θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά και των δύο και καταφέρνει να γίνει πιο λειτουργικό, δημιουργώντας διαπροσωπικές σχέσεις, αποκτώντας καινούριες δεξιότητες, εκδηλώνοντας αποδοχή της κατάστασης και ότι έχει πλέον τον έλεγχο των συναισθημάτων του. Έτσι καταφέρνει να φτάσει και στο τελευταίο στάδιο, που είναι εκείνο της ανεξαρτησίας. Πλέον έχει καταφέρει να μην έχει δυσαρέσκεια προς το διαφορετικό ούτε να εκθειάζει τον πολιτισμό του, αλλά αντίθετα αισθάνεται ότι ανήκει και στους δύο και τους κατανοεί σε βάθος, αναπτύσσοντας μια πολυπολιτισμική ταυτότητα που αποδέχεται την διαφορετικότητα και την αυτό- έκφραση.

Με βάση την παραπάνω βιβλιογραφική επισκόπηση, προκύπτουν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τους Έλληνες Νέο-Μετανάστες με υψηλά προσόντα να φύγουν από την χώρα καταγωγής τους;
- 2) Από ποια στάδια επιπολιτισμού έχουν διέλθει οι Έλληνες Νέο-Μετανάστες με στόχο να προσαρμοστούν στο νέο πολιτισμικό πλαίσιο;
- 3) Ποια είναι τα οφέλη και τα αρνητικά που έχουν αποκομίσει οι Έλληνες Νέο-Μετανάστες μέσω αυτής τους της επιλογής;

Μεθοδολογία

Η παρούσα έρευνα αποτελείται από δύο βασικά μέρη: αρχικά περιλαμβάνει βιβλιογραφική επισκόπηση και στη συνέχεια παρουσιάζει πρωτογενή εμπειρικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν μέσω ποιοτικών συνεντεύξεων σχετικά με το φαινόμενο του Brain Drain και τις έννοιες που το πλαισιώνουν.

Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η συγγραφή της βιβλιογραφίας αποτελεί μια αρκετά χρονοβόρα διαδικασία, αφού βασικό της στοιχείο δεν είναι μόνο η σωστά δομημένη σύνθεση των πληροφοριών, αλλά και η εύρεση των πηγών που σχετίζονται περισσότερο με την θεματική που καλείται να αναλύσει ο ερευνητής / η ερευνήτρια. Οι πηγές απαιτείται να προέρχονται από έγκριτες και εμπειριστατωμένες έρευνες, δηλαδή βιβλία και επιστημονικά άρθρα που θα έχουν δημοσιευτεί σε έντυπη ή και ηλεκτρονική μορφή (Adler και Clark, 2011). Η βιβλιογραφική επισκόπηση της παρούσας έρευνας λοιπόν συγκεντρώθηκε από βιβλία ηλεκτρονικής μορφής και άρθρα, μέσω της μηχανής αναζήτησης του Google Scholar που αποτελεί μια από τις πιο δημοφιλείς ιστοσελίδες για την εύρεση επιστημονικών συγγραμμάτων και άρθρων, αλλά και από έντυπες εκδόσεις.

Ποιοτική έρευνα

Όσον αφορά την μεθοδολογία της ποιοτική έρευνας, δίνει έμφαση σε μεμονωμένα περιστατικά, με σκοπό να αποφεύγει τις γενικεύσεις (Adler και Clark, 2011). Η επιλογή της ποιοτικής συνέντευξης ως μεθοδολογικού εργαλείου δεν ήταν τυχαία, καθώς αποτελεί έναν αρκετά άμεσο και διαπροσωπικό τρόπο απόσπασης πληροφοριών, αλλά ταυτόχρονα και εμβάθυνσης στο θέμα που καλείται ο συνεντευκτής να αναλύσει. Η ανοιχτή δομή των ερωτήσεων επιτρέπει, πέρα από το προκαθορισμένο ερωτηματολόγιο, την ανάπτυξη πρόσθετων ερωτημάτων που προκύπτουν φυσικά από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, ενισχύοντας τη ροή και το βάθος της συζήτησης. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύγονται οι περιορισμοί των αυστηρά δομημένων ερωτηματολογίων και προκύπτουν συχνά πιο ουσιαστικές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες, γεγονός που κατέστησε τη μέθοδο αυτή κατάλληλη για την παρούσα έρευνα.

Δειγματοληψία

Αφότου λοιπόν καθορίστηκαν οι θεματικές, τα επιστημονικά έργα που θα συμπεριληφθούν και το ερωτηματολόγιο, ήταν απαραίτητο να συλλεχθεί το δείγμα. Σημαντική βοήθεια στην εύρεση του δείγματος ήταν ένα από τα υποκείμενα που ήταν και ο άνθρωπος- κλειδί (gatekeeper), ο οποίος ανταποκρίνεται πλήρως στα χαρακτηριστικά της ομάδας-στόχου, κατάφερε να έρθει σε επαφή με άλλους /-ες Έλληνες Νέο-Μετανάστες της Δανίας από τον κοινωνικό του κύκλο και έτσι εξασφάλισε το μισό δείγμα της έρευνας. Το υπόλοιπο ήμισυ συγκροτήθηκε από άτομα που ανταποκρίθηκαν σε δημόσια ανάρτηση της ερευνήτριας στην ομάδα «Έλληνες της Κοπεγχάγης» στο Facebook. Στην ανάρτηση αυτή η ανταπόκριση τους ήταν άμεση και ικανοποιητική, με αποτέλεσμα να ολοκληρωθεί η συγκρότηση του δείγματος. Συνεπώς, το δείγμα δεν ήταν τυχαίο αλλά σκόπιμο (purposive sampling),

καθώς πληρούσε εξ αρχής τα κριτήρια συμμετοχής που είχαν τεθεί (Adler & Clark, 2011).

Ηθικά ζητήματα

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, η ερευνήτρια όφειλε να διατηρεί στάση ενεργητικής ακρόασης, αποφεύγοντας τις διακοπές ώστε να μη διακόπτεται η ροή της σκέψης των συμμετεχόντων. Παράλληλα, έπρεπε να υιοθετεί ουδέτερη στάση σώματος και φιλική διάθεση, ώστε να δημιουργούνται οι συνθήκες ασφάλειας και εμπιστοσύνης που διευκολύνουν το μοίρασμα προσωπικών εμπειριών και σκέψεων. Το πιο σημαντικό όμως είναι στην διατύπωση των ερωτήσεων να μην υπάρχουν συναισθηματικά φορτισμένες εκφράσεις και χαρακτηρισμοί, γιατί μόνο με πιο ουδέτερες εκφράσεις θα μπορούσε να λάβει η ερευνήτρια αμερόληπτες και αληθινές απαντήσεις (Γαλάνης, 2018).

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω της πλατφόρμας Google Meets τον Απρίλιο του 2025. Το ερωτηματολόγιο αποτελούταν από 12 ερωτήσεις οι οποίες αφορούσαν την αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων με την Ελλάδα και την εμπειρία τους στη Δανία ως νεο-μετανάστες, τόσο σε ζητήματα καθημερινότητας και διαπολιτισμικής επικοινωνίας, όσο και σε ό,τι αφορά τις συνθήκες εργασίας και σπουδών. Όλοι οι συμμετέχοντες υπέγραψαν και μια φόρμα συγκατάθεσης που συντάχθηκε από την ερευνήτρια μέσω μιας βασικής μορφής που έχει δημιουργήσει το Πανεπιστήμιο η οποία διασφάλιζε την προστασία των προσωπικών δεδομένων τους (όνομα, επαγγελματικός χώρος, τόπος καταγωγής), δήλωνε το δικαίωμα αποχώρησης από την έρευνα ανα πάσα στιγμή, καθώς και τη συγκατάθεσή τους για την ηχογράφηση της συνέντευξης. Δεδομένου ότι όλοι οι συμμετέχοντες διαμένουν στην Κοπεγχάγη, η οποία είναι μια μεγάλη και πολυπληθής πόλη, δεν κρίθηκε απαραίτητη η περαιτέρω κωδικοποίηση του τόπου κατοικίας τους. Για λόγους λοιπόν δεοντολογίας, έγινε κωδικοποίηση των ονομάτων των συμμετεχόντων, χρησιμοποιώντας ψευδώνυμα, και μετά το τέλος των συνεντεύξεων ακολούθησε η απομαγνητοφώνηση τους. Δεν ζητήθηκε έγκριση από Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας, καθώς η έρευνα ήταν μικρής κλίμακας, μη επεμβατική, και αφορούσε αποκλειστικά ενήλικες συμμετέχοντες που παρείχαν ρητή συγκατάθεση. Δεν συλλέχθηκαν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και τηρήθηκαν όλοι οι βασικοί κανόνες δεοντολογίας του Ιδρύματος (ανωνυμία, εμπιστευτικότητα, δικαίωμα αποχώρησης).

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων, ακολούθησε η συγγραφή των ευρημάτων και τέλος, τα κεφάλαια της συζήτησης και των συμπερασμάτων. Στο κεφάλαιο της συζήτησης αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο τα πορίσματα της παρούσας πρωτογενούς έρευνας συνδέονται με τη σχετική βιβλιογραφία, ενώ στο κεφάλαιο των συμπερασμάτων παρουσιάζονται οι βασικοί συλλογισμοί που προέκυψαν από την ερευνητική διαδικασία.

Ανάλυση δεδομένων

Στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε θεματική ανάλυση, με στόχο να επιτευχθεί ένα επίπεδο αντικειμενικότητας. Στόχος ήταν δηλαδή να εντοπιστούν μοτίβα στα ποιοτικά δεδομένα, τα οποία θα συνοδεύονται και από την ερμηνεία τους. Για να γίνει αυτό η ερευνήτρια ακολούθησε τα βήματα προσέγγισης του ζητήματος, όπως τα αναφέρονται στον Gray (2021). Ουσιαστικά η ανάλυση ξεκίνησε από την απομαγνητοφώνηση και την ανάγνωση των συνεντεύξεων, με σκοπό την εξοικείωση με τα δεδομένα. Στη συνέχεια επισημάνθηκαν κάποιοι αρχικοί κώδικες οι οποίοι ήταν ενδιαφέροντες για την έρευνα, δηλαδή υπογραμμίστηκαν χωρία από τις συνεντεύξεις τα οποία έχρηζαν ανάλυση. Μετά καθορίστηκαν οι ακριβείς θεματικές ενότητες με τις οποίες θα παρουσιάζονταν τα ευρήματα, ενώ αργότερα αξιολογήθηκε το αν συνάδουν ακριβώς τα χωρία με τις θεματικές για να γίνει με σαφήνεια η ανάλυση. Τέλος δόθηκαν ονόματα στις θεματικές και παρατέθηκαν μέσα στο κείμενο τα αποσπάσματα των συνεντεύξεων, όπου ταίριαζε θεματικά το καθένα, με στόχο να εμπεριέχονται μέσα σε αυτά επαρκείς αποδείξεις για τους ισχυρισμούς της έρευνας. Η διαδικασία αυτή, όπως και οι απομαγνητοφωνήσεις έγινε με χειροκίνητη ανάλυση, χωρίς την χρήση κάποιου εργαλείου.

Σκιαγράφηση του δείγματος

Το δείγμα αποτελείται από εννέα άτομα, εκ των οποίων πέντε είναι γυναίκες και τέσσερις είναι άνδρες. Οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 27 μέχρι και 39 ετών και κατάγονται από διάφορα μέρη της Ελλάδας, όπως την Αθήνα, την Κρήτη και τον Βόλο. Όλοι και όλες διαμένουν στην Κοπεγχάγη, γεγονός το οποίο μπορεί να μην είναι τυχαίο, αφού το άτομο- κλειδί μένει επίσης εκεί, οπότε παρατέμφθηκαν από εκείνον άτομα του κοινωνικού του κύκλου, αλλά και οι υπόλοιποι συμμετέχοντες συλλέχθηκαν από διαδικτυακή κοινότητα που αφορά αποκλειστικά κατοίκους της εν λόγω πόλης.

Τα αντικείμενα σπουδών τους επίσης ποικίλλουν. Πιο συγκεκριμένα το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος αποτελείται από απόφοιτους πολυτεχνικών σχολών, λόγω της παγκόσμιας αναγνώρισης του Πολυτεχνείου της Κοπεγχάγης, στο οποίο επέλεξαν να παρακολουθήσουν μεταπτυχιακά προγράμματα. Μετά οι υπόλοιποι συμμετέχοντες έχουν σπουδάσει οικονομικές και θετικές επιστήμες:

Ο Θωμάς (33) έχει πάρει το πρώτο του πτυχίο ως Χημικός Μηχανικός στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και έκανε μεταπτυχιακό στο Πολυτεχνείο της Κοπεγχάγης, και ενώ παλαιότερα ήταν research assistant σε πανεπιστήμιο τώρα εργάζεται σε μια εταιρεία. Η Αλεξάνδρα (27) είναι απόφοιτη του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, έκανε μεταπτυχιακό στην Κοπεγχάγη στον ίδιο τίτλο (architectural engineering) και εργάζεται επίσης σε εταιρεία. Ο Γιώργος (32) έχει σπουδάσει Μηχανικός Περιβάλλοντος στο Πολυτεχνείο Κρήτης, έκανε μεταπτυχιακό σε παρόμοιο τίτλο, δηλαδή στο environmental engineering στην Κοπεγχάγη και τώρα εργάζεται στο sustainability department μιας εταιρείας. Η Εύα (33) είναι απόφοιτη του τμήματος Πολιτικών Μηχανικών του

Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, έχει κάνει μεταπτυχιακό στην ακουστική και στο sound music computing και εργάζεται ως ακουστικός μηχανικός σε εταιρεία παραγωγής μικρών ηχείων.

Δύο από τους συμμετέχοντες έχουν σπουδάσει οικονομικά. Από τη μία η Αριάδνη (39) έχει σπουδάσει Οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Πειραιά, στην Δανία έχει κάνει μεταπτυχιακό στα οικονομικά περιβάλλοντος και εργάζεται ως Research assistant σε ένα από τα πανεπιστήμια της Κοπεγχάγης. Ο Χάρης (34) είναι απόφοιτος του τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου και έκανε μεταπτυχιακό στα Οικονομικά στην Κοπεγχάγη, και ενώ στην αρχή δεν εργαζόταν στον κλάδο του, λόγω του ότι είναι σε πολυεθνική εταιρεία, υπάρχει περιθώριο για ανέλιξη και έτσι έχει αλλάξει πόστο με ένα που είναι πιο κοντά στα ενδιαφέροντα του.

Τέλος, δύο συμμετέχουσες, η Ελευθερία (27) και η Σταυρούλα (27) έχουν σπουδάσει Χημεία στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και επέλεξαν επίσης να κάνουν μεταπτυχιακό στην Κοπεγχάγη. Η Ελευθερία τώρα εργάζεται ως χημικός σε μια φαρμακευτική εταιρεία, ενώ η Σταυρούλα επέλεξε να κάνει διδακτορική διατριβή στις νευροεπιστήμες στην Δανία, ενώ ο Πέτρος (27), ο οποίος επίσης επέλεξε την ακαδημαϊκή πορεία, έχει αποφοιτήσει και στο bachelor αλλά και στο μεταπτυχιακό του από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου ως μηχανικός πληροφορικών και επικοινωνιακών συστημάτων, με ειδίκευση στην ψηφιακή διακυβέρνηση. Είναι υποψήφιος διδάκτορας στο τμήμα του digitalization.

Όλοι οι συμμετέχοντες μένουν στην Δανία κάτω από 10 χρόνια με εξαίρεση την Αριάδνη (39) που μένει εκεί 12 χρόνια. Οι απαντήσεις που δόθηκαν αφορούν τις προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα στις δύο αυτές χώρες και τις συνθήκες που επικρατούν για την τελευταία δεκαετία (από το 2013 και μετά), ενώ πολλοί αναφέρονται και στην πανδημία του κορονοϊού και τους τρόπους με τους οποίους επηρέασε αυτό την μεταναστευτική τους εμπειρία. Επίσης όλοι οι συμμετέχοντες έχουν πλέον βρει θέσεις εργασίας ακριβώς στον τομέα σπουδών και ενδιαφέροντος τους, εκτός από τον Χάρη (34) ο οποίος εργάζεται σε παρεμφερές αντικείμενο.

Ευρήματα

Στην παρακάτω ενότητα παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας που απέρρευσαν από τις συνεντεύξεις. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων αποτυπώθηκαν με γενικές προτάσεις που αφορούν τις απαντήσεις που ήταν κοινές για όλα, ή τα περισσότερα άτομα παραθέτοντας ένα ή δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα για την καθεμία, ενώ παρουσιάζονται και οι απαντήσεις που ήταν λιγότερο αναμενόμενες και χρήζουν ανάλυση στην συνέχεια της εργασίας. Γι' αυτό και συμπεριλαμβάνονται χωρία από τις απαντήσεις τους, με κάποιες μικρές παραλείψεις που γράφτηκαν ως εξής [...] όποτε κρίθηκε απαραίτητο, με σκοπό το κείμενο να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο στοχευμένο.

Η εμπειρία και η αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων με την Ελλάδα

Παρακάτω παρουσιάζεται η επαφή των Ελλήνων Νέο-Μεταναστών με την Ελλάδα, με γνώμονα την συχνότητα των επισκέψεων τους, την διατήρηση των κοινωνικών σχέσεων που δημιούργησαν πριν μεταναστεύσουν, αλλά αναλύονται και οι λόγοι οι οποίοι τους οδήγησαν στην απόφαση αυτή.

Λόγοι μετανάστευσης

Οι λόγοι που οδήγησαν τους συμμετέχοντες /-ουσες να μεταναστεύσουν στην Δανία σχετίζονταν άμεσα αφενός με τις διαφορές στις εργασιακές συνθήκες των δύο χωρών, αλλά και σε μεγάλο βαθμό με τις εκπαιδευτικές πολιτικές τους. Υπήρξε πολύ συχνή αναφορά στις μεταπτυχιακές σπουδές ως βασικό λόγο μετανάστευσης, αφού υποστήριζαν ότι σε αντίθεση με την Ελλάδα, τα περισσότερα μεταπτυχιακά προγράμματα στην Δανία είναι δωρεάν και κατ' επέκταση αυτό ήταν ένα μεγάλο κίνητρο, σε συνδυασμό βέβαια με την αλλαγή παραστάσεων και το, όπως είπε και ο Γιώργος (32), «να δουν κάτι διαφορετικό». Βέβαια, μεγάλο πλεονέκτημα της Δανίας σε σύγκριση με άλλες χώρες σύμφωνα με τους συμμετέχοντες είναι ότι παρέχει και επίδομα ανεργίας για τα άτομα που έχουν μόλις τελειώσει τις σπουδές τους και τους χορηγείται για έναν χρόνο, με στόχο να ψάχνουν δουλειά. Ο Θωμάς (33) όσον αφορά τους λόγους που μετανάστευσε στην Δανία, είπε ενδεικτικά:

οι λόγοι που έφυγα από την Ελλάδα ήταν κυρίως [...] να σπουδάσω, οπότε [...] να αποκτήσω καινούριες εμπειρίες και να δω και 5 πράγματα παραέξω από την Ελλάδα... Η Δανία προσέφερε τότε και την επιλογή να μπορώ να παίρνω το επίδομα ανεργίας και να μπορώ να ψάχνω δουλειά παράλληλα χωρίς να είμαι παράλληλος πολίτης οπότε αποφάσισα να ψάχνω δουλειά σε πρώτη φάση μένοντας εκεί και εν τέλει το σχέδιο δούλεψε με την έννοια ότι βρήκα δουλειά στην Δανία και δεν χρειάστηκε να αλλάξω χώρα ας πούμε.

Ήταν επίσης συχνή η αναφορά των συμμετεχόντων στον παράγοντα της εύρεσης εργασίας, ακόμα και από τα άτομα που είχαν ως αρχικό σκοπό την φοίτηση τους σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα της Δανίας και αποφάσισαν να μείνουν. Η Εύα (33), η οποία έχει συνδυάσει τις ανώτατες σπουδές με το καλλιτεχνικό της ενδιαφέρον πάνω στο οποίο έκανε και μεταπτυχιακές σπουδές και έχει εξασκήσει και τους δύο τομείς επαγγελματικά, επειδή επηρεάστηκε άμεσα από την πανδημία του κορονοϊού το 2020 είπε:

ήταν κυρίως το εργασιακό γιατί ως πολιτικός μηχανικός τότε που τέλειωσα εγώ τέλειωσα το 2020 με τον covid ήταν σχεδόν αδύνατο να μπορώ να βρω μια δουλειά που να με βιοπορίζει και επίσης παράλληλα έκανα ραδιόφωνο [...] και έπαιζα μουσική ως dj. οπότε κάπως την πάλευα οικονομικά αλλά με το που έσκασε ο covid δεν είχα πλέον την επιλογή να παίζω μουσική ως dj οπότε το να έχω μια part time δουλειά σαν μηχανικός να παίρνω 300-400 ευρώ και να συμπληρώνω με την δεύτερη δουλειά δεν έγινε, οπότε αποφάσισα να ξανακατσω στο θρανίο και να το πάω ακαδημαϊκά και να βρω μια δουλειά πιο σταθερή στο Industry.

Η ακαδημαϊκή πορεία είναι επίσης η επιλογή κάποιων από τους συμμετέχοντες, οι οποίοι είχαν απογοητευτεί με την ακαδημία στην Ελλάδα. Ο Πέτρος (27) είχε εμπειρίες με το ζήτημα αυτό:

Επειδή αποφάσισα να ασχοληθώ με τα ακαδημαϊκά και επειδή είχα μια μικρή ενασχόληση στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου σε ένα εργαστήριο εκεί πέρα είδα λίγο πώς δουλεύουν τα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα και λέω δεν είναι εδώ για μένα. Οπότε αποφάσισα να φύγω στο εξωτερικό, έκανα κάποιες αιτήσεις και κατέληξα να πάω στην Δανία.

Η Σταυρούλα (27) που όπως και οι περισσότεροι συμμετέχοντες έφυγαν από την Ελλάδα αρχικά λόγω μεταπτυχιακού, επέλεξε την ακαδημαϊκή πορεία λόγω των άδικων προσλαμβανουσών στην εργασία στην Ελλάδα:

Ήταν και ότι αρχικά ήταν ο κορονοϊός και δυσκολεύτηκα να βρω δουλειά, παρόλα αυτά στάθηκα τυχερή και έκανα μια πρακτική στην χ (όνομα πολυεθνικής εταιρείας) και με κράτησαν αλλά με κράτησαν με 700 ευρώ [...] οπότε γι' αυτό έφυγα κυρίως. Για επαγγελματικούς λόγους.

Σε συνδυασμό με τον Γιώργο (32) που αναφέρθηκε στην μεταναστευτική του εμπειρία ως και θετική αλλαγή περιβάλλοντος, αλλά και έναν τρόπο να απομυθοποιηθεί το εξωτερικό σε όσους δεν έχουν κάνει ταξίδια και κατ' επέκταση μπορεί να φοβούνται την διαβίωση σε ένα τόσο διαφορετικό περιβάλλον, η Αλεξάνδρα (27) μίλησε για τους διαφορετικούς ρυθμούς ζωής, αποδίδοντας αρνητικό πρόσημο σε αυτούς της ελληνικής κοινωνίας:

Δεν μου άρεσε καθόλου ο τρόπος ζωής [...] ένιωθα μια ανασφάλεια και όταν θα γύρναγα σπίτι, δηλαδή πάντα είχα κάποιο άγχος και το αυτό πώς θα βγω όταν θα βγω έξω πώς θα γυρίσω σπίτι, να 'χω τον φόβο [...] αισθάνομαι ότι στην Ελλάδα υπάρχει μια ένταση χωρίς λόγο, αισθάνομαι αυτό ότι προσπαθούμε λίγο χωρίς λόγο ο ένας με τον άλλον πώς θα τσαντιστούμε και πώς ναι, πώς θα έχουμε νεύρα, πώς θα ξυπνήσουμε με νεύρα κάθε μέρα, οπότε κάπως δεν μου ταίριαζε αυτό, [...] (Η Δανία) μου άρεσε πάρα πολύ, αυτή η ηρεμία που είχε και γι' αυτό.

Η διατήρηση επαφής με την Ελλάδα

Όσον αφορά τις κοινωνικές σχέσεις των Ελλήνων Νέο-Μεταναστών στην Ελλάδα και τον βαθμό στον οποίο τις διατηρούν, οι απαντήσεις ήταν κατά βάση θετικές. Πιο συγκεκριμένα, όλοι οι συμμετέχοντες υποστήριζαν ότι μιλάνε με την οικογένεια τους και τους στενούς τους φίλους σε συχνή βάση. Για παράδειγμα η Αλεξάνδρα (27) είπε:

Με τους γονείς μου μιλάμε σχεδόν κάθε μέρα, εντάξει με την οικογένεια μου γενικότερα και θείους ξαδέρφια, και μετά έχω κρατήσει επαφή σχεδόν καθημερινή, εντάξει όχι καθημερινή, μια φορά την εβδομάδα, με μια πολύ καλή μου φίλη, που έχει μείνει στην Ελλάδα.

Μάλιστα για μερικούς από τους συμμετέχοντες, οι κοινωνικές τους επαφές με την Ελλάδα όχι μόνο δεν έχουν μειωθεί, αλλά λόγω απόστασης τους δημιουργήθηκε περισσότερο η ανάγκη να τις διατηρήσουν και έτσι έγιναν πιο ισχυροί οι δεσμοί τους. Αυτό ισχυρίστηκε η Ελευθερία (27):

[...] (Η επαφή) έχει αυξηθεί με την οικογένεια μου θα έλεγα [...] παλιά έλεγα ότι μόλις τελειώσω τις σπουδές μου θα γυρίσω στην Ελλάδα κοντά τους οπότε ίσως δεν ένιωθα τόσο την ανάγκη ας πούμε να στείλω στην αδερφή μου κάθε μέρα να δω τί κάνει αλλά πλέον αυτή είναι η ζωή μου και θέλω μες' την ζωή μου να είναι η οικογένεια μου με κάποιο τρόπο οπότε γι' αυτό το λόγο θεωρώ ότι έχει αλλάξει αυτό και προσπαθώ κι εγώ να επικοινωνώ μαζί τους.

Η ενημέρωση πάνω στην επικαιρότητα της Ελλάδας είναι επίσης κάτι το οποίο προσπαθούν να κάνουν σε συχνή βάση οι συμμετέχοντες. Η Αριάδνη (39) είπε χαρακτηριστικά:

(Ενημερώνομαι) αρκετά, γιατί είναι η οικογένεια μου εκεί και οι φίλοι μου οπότε με ενδιαφέρει να ξέρω τι συμβαίνει γιατί εντάξει είναι κι η χώρα μου όπως και να το κάνουμε. Θέλω να ξέρω τι γίνεται.

Μερικοί είπαν ότι ενημερώνονται μόνο από το διαδίκτυο, ενώ άλλοι είχαν ακόμα και ελληνική τηλεόραση ή ότι ακούνε ελληνικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς όπως η Σταυρούλα (27):

Κάθε μέρα ενημερώνομαι, προσπαθώ να τα ακολουθώ όλα, από μουσική, μέχρι τα πάντα. Θέλω να είμαι σαν να ζω εκεί. Ήδη έχω αρχίσει να χάνω πράγματα επειδή τώρα κλείνω 5 χρόνια στην Κοπεγχάγη οπότε έχω αρχίσει ήδη να χάνω κάποια slang που λένε οι νέοι, οπότε προσπαθώ να βλέπω ειδήσεις. Έχω και ελληνική τηλεόραση, να' είμαι πολύ part of it. Γιατί θέλω να γυρίσω κάποια στιγμή, οπότε γι' αυτό.

Βέβαια αναφέρθηκαν αρκετά και στην δυσaréσκεια τους για τις κοινωνικό - πολιτικές (και όχι μόνο) εξελίξεις της Ελλάδας, και τόνισαν αυτόν σαν λόγο απομάκρυνσης τους από την ενημέρωση για την επικαιρότητα, όπως στα παραδείγματα του Χάρη (34) και της Εύας (33) αντίστοιχα:

[...]Κάθε φορά έβλεπα πράγματα που με έκαναν να θυμώνω, να ξενερώνω δηλαδή κάθε μέρα γινόταν και κάτι καινούριο και σιγά σιγά όσο περνάει ο καιρός δεν ανοίγω, μόνο αν δω κάποιο άρθρο στο Facebook πχ να δω κάποια είδηση αλλά σίγουρα όχι τόσο όσο τα πρώτα χρόνια.

Η αλήθεια είναι ότι ενημερώνομαι πάρα πολύ στα πρώτα χρόνια που είμαι εδώ. Συνεχίζω να θέλω και να έχω την ευαισθησία του να ενημερώνομαι για το πολιτικό κοινωνικό και όλα αυτά που γίνονται αλλά κάποιες φορές βλέπω ότι αυτά που γίνονται στο αισθηματικό κομμάτι με επηρεάζει πολύ έντονα. Αδικία και διάφορα προβλήματα που υπάρχουν στην χώρα μου οπότε τα βλέπω πλέον ως παρατηρητής και κάπως νιώθω ότι έχω φύγει από αυτό. Δηλαδή ενημερώνομαι μεν αλλά είναι μια πλέον πιο αποστασιοποιημένη επαφή με αυτό. Βέβαια η αλήθεια είναι ότι θα ψηφίσω, έρχομαι στην Ελλάδα για να ψηφίσω, δηλαδή συμμετέχω και στα κοινά όσο μπορώ αλλά πολλές φορές μου κοστίζει πολύ.

Επιπλέον οι συμμετέχοντες, όσον αφορά την επίσκεψη στην Ελλάδα και τον βαθμό στον οποίο την επιλέγουν για προορισμό των διακοπών τους, όλοι δήλωσαν ότι έρχονται περίπου δύο φορές τον χρόνο, με συχνότερες περιόδους τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και το καλοκαίρι. Ο Θωμάς (33) μάλιστα την προτιμάει:

Σίγουρα 3-4 φορές τον χρόνο, για μικρότερα ή μεγαλύτερα διαστήματά. Σίγουρα μια φορά το καλοκαίρι και μετά τα Χριστούγεννα και μετά άλλες 2 φορές συνήθως, αλλά αυτό είναι λόγω της φύσης της δουλειάς επειδή μπορώ να δουλεύω εξ αποστάσεως, οπότε μπορώ να πάρω διακοπές και να κατέβω να δουλέψω μια εβδομάδα από ανάμεσα κυρίως αρχές καλοκαιριού ή μετά το Πάσχα.

Αναφέρθηκε από την άλλη και η οπτική ότι οι επισκέψεις στην Ελλάδα μπορεί να γίνονται όχι τόσο επειδή προτιμώνται, αλλά για την επανένωση με οικογένεια και φίλους. Αυτό υποστήριξε η Αλεξάνδρα (27):

Την Ελλάδα την επισκέπτομαι 2 με 3 φορές τον χρόνο, σίγουρα καλοκαίρι, κάποια από τις γιορτές Χριστούγεννα Πάσχα, [...]εξαρτάται. Θα προτιμήσω νομίζω να πάω στο εξωτερικό αλλά εντάξει πρέπει να πάω και στην Ελλάδα, πιο πολύ για να δω τους δικούς μου θα πάω στην Ελλάδα, είτε κάνα σκ (σαββατοκύριακο) για να περάσω καλά [...].

Βέβαια, με την προϋπόθεση ότι το να μεταναστεύει κάποιος στο εξωτερικό για την συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων συνεπάγεται με ένα άγχος του να έχει καταφέρει να πετύχει όσα θα ήθελε να είχε κάνει εκεί από πλευρά εργασίας και σπουδών, η Εύα (33) είχε ελαττώσει τις επισκέψεις της στην Ελλάδα, σε συνδυασμό βέβαια και με την οικονομική δυσκολία που μπορεί να είναι αποτέλεσμα της ανεργίας:

Λοιπόν επειδή ήταν λίγο δύσκολη εμένα ας πούμε το να βρω δουλειά και το να είμαι στο εργασιακό κομμάτι στην Δανία [...] Οπότε επειδή είχα αυτό σαν προτεραιότητα, το να βρω δουλειά πάνω στο ακουστικό κομμάτι σαν ακουστικός πολλές φορές είχα τύψεις οπότε δεν ερχόμουν στην Ελλάδα τόσο συχνά. [...] Ήταν το οικονομικό κομμάτι και ίσως ότι η αίσθηση ότι ήθελα να τα 'χω καταφέρει πριν πάω στην Ελλάδα, κατάλαβες; Ήταν κυρίως το ότι ήθελα να πέτυχω έναν στόχο ήμουν πολύ στοχευμένη. Πιθανό να ήταν και λάθος αν με ρωτάς, το να πρέπει να κάνω grind συνέχεια αλλά τώρα θεωρώ ότι θα είναι πολύ πιο συχνές οι επισκέψεις μου στην Ελλάδα.

Η εμπειρία με την Δανία και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

Στην παρακάτω υποενότητα θα παρουσιαστούν περιφραστικά αλλά και με αυτούσια παραδείγματα τα βιώματα των Ελλήνων Νέο- Μεταναστών στην Δανία και πιο συγκεκριμένα στην πολυπολιτισμική κοινωνία της Κοπεγχάγης, όσον αφορά τους λόγους επιλογής της Δανίας ως χώρα προορισμού, το όφελος της μετανάστευσης και συγκεκριμένα τα οφέλη της Δανίας και την επαφή με τον πολιτισμό της.

Επιλογή της Δανίας και οφέλη της μετανάστευσης

Όσον αφορά συγκεκριμένα την επιλογή της Δανίας ως χώρα- προορισμό από τους Έλληνες Νέο- Μετανάστες, η προτίμηση αυτή βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στο βιοτικό επίπεδο, τις ευκαιρίες για εργασία αλλά και την φήμη των πανεπιστημίων της Κοπεγχάγης. Όπως δήλωσαν εκείνοι, αυτό που έκανε τις σκανδιναβικές χώρες να υπερτερήσουν σαν επιλογή για την παρακολούθηση μεταπτυχιακού – αφού οι περισσότεροι είχαν κάνει αιτήσεις και σε χώρες όπως την Σουηδία, την Νορβηγία αλλά και την Ολλανδία - ήταν οι συνθήκες στα πανεπιστήμια, δηλαδή οι εγκαταστάσεις, το διδακτικό προσωπικό και η άμεση επικοινωνία τους με εταιρείες, πράγμα που διασφαλίζει μέχρι έναν βαθμό και την επαγγελματική αποκατάσταση των φοιτητών. Τις απόψεις αυτές τις υποστήριζαν σε κάποιες περιπτώσεις και οι καθηγητές των συμμετεχόντων στην Ελλάδα όπως είπε και ο Γιώργος (33):

(Αναφ. στην φήμη του πανεπιστημίου) Νομίζω αυτό ήταν το νούμερο ένα. Και η ποιότητα, να πάω σε ένα πανεπιστήμιο το οποίο τέλος πάντων έστω αν σταματήσω εκεί να έχω ένα *avantage* ότι ήμουν σε ένα καλό πανεπιστήμιο της Ευρώπης και είδα και δυο πράγματα.

Η Ελευθερία (27), λαμβάνοντας υπόψη ότι αρχικά πήγε στην Κοπεγχάγη λόγω Erasmus πρακτικής, βάσισε την επιλογή της αυτή στις αντιλήψεις που επικρατούν στην ελληνική κοινωνία για την Δανία και την οργάνωση της:

[...] Οπότε ήθελα να πάω σε μια χώρα που θα είναι καλή για το βιογραφικό μου γιατί οι περισσότεροι για Erasmus πάνε Ισπανία, Πορτογαλία, ξέρεις τέτοιες χώρες αλλά εγώ ήθελα να πάω κάπου και να πω ότι έχω δει κάτι καλύτερο από την Ελλάδα, τελικά την πρακτική την έκανα στο πανεπιστήμιο δεν πήγα σε εταιρία αλλά και πάλι ήθελα να δω κάτι σε πιο υψηλό επίπεδο.

Με βάση λοιπόν τις συνθήκες αυτές των πανεπιστημίων, της αλλαγής στον τρόπο ζωής αλλά και των διαφορετικών συνθηκών εργασίας επεξήγησαν οι συμμετέχοντες τα οφέλη της μετανάστευσης από την Ελλάδα. Αναφέρθηκε πολύ συχνά η φράση «work-life balance» που χρησιμοποιείται στην Δανία και αφορά το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες νιώθουν πως η δουλειά τους δεν καθορίζει όλη τους την μέρα. Αντιθέτως, δήλωσαν ότι μπορούν να έχουν ελεύθερο χρόνο για αθλητικές δραστηριότητες όπως πολεμικές τέχνες και τένις, ή γενικότερα για εξόδους και εξορμήσεις στην φύση. Ο Χάρης (33) εστίασε στις διαφορετικές απολαβές στην εργασία συγκρίνοντας την Ελλάδα με την Δανία, αλλά ανέφερε και τους διαφορετικούς ρυθμούς ζωής και την επαφή του με άλλους πολιτισμούς:

Όσο περνούσε ο καιρός γνώριζα ξένους και με διαφορετικό background και ένιωθα ότι έπαιρνα εμπειρίες και δικές τους και ένιωθα ότι άρχισα να αλλάζω σε αρκετά πράγματα.[...] Αλλά έχω παρατηρήσει ότι όταν γυρίζω στην Αθήνα αν μείνω πάνω από 2-3 εβδομάδες με κουράζει η βαβούρα και οι ρυθμοί ζωής και θέλω να ξαναγυρίσω. Οπότε μέχρι στιγμής θετικά βλέπω εδώ πέρα.

Άλλες εργασιακές συνθήκες πέρα της τήρησης του δωρου όπως πληρωμένες άδειες και σεβασμός του προσωπικού χρόνου είναι επίσης παράγοντες που ωφελούν τους Έλληνες Νέο-Μετανάστες από όταν ξεκίνησαν να εργάζονται στην Δανία. Έγινε επίσης αναφορά στον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων ως πλεονέκτημα για την εξέλιξη των εργαζομένων, αλλά και στην ύπαρξη ενός ισχυρότερου κράτους δικαίου σε συνδυασμό με την ποιότητα των νοσοκομείων και του σεβασμού των δικαιωμάτων της γυναίκας και της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, σε σύγκριση με την Ελλάδα. Η Εύα (33) είπε χαρακτηριστικά:

Αρχικά στο εργασιακό κομμάτι ως γυναίκα σε ένα ανδροκρατούμενο επάγγελμα όταν έφυγα και ήρθα στην Δανία είδα ότι η διαφορά είναι τεράστια. [...] Αν πιθανό κάποια στιγμή θέλω να γίνω μανούλα, [...]εδώ το σύστημα σε βοηθάει πάρα πολύ γιατί παίρνεις paid leaves.. είναι τελείως διαφορετικό από την Ελλάδα. Και η αλήθεια είναι ότι ακόμα και το mentality γενικά των ανθρώπων είναι τελείως διαφορετικό ίσως γιατί δεν υπάρχει πολύς σεξισμός[...] γενικά νιώθεις ότι εδώ είναι περισσότερο κράτος δικαίου και έχεις ευκαιρίες δηλαδή δεν χρειάζεται να ξέρεις κάποιον που να ξέρει κάποιον για να μπει σε μια δουλειά.. είναι περισσότερο κράτος δικαίου. Και στα 30 σου αυτό είναι πολύ προτεραιότητα, πιο προτεραιότητα από τον ήλιο και την καλοπέραση.

Στην εξάλειψη της οικογενειοκρατίας και της γνωριμιοκρατίας αναφέρθηκε και ο Πέτρος (27), ο οποίος δήλωσε ότι το πανεπιστήμιο στο οποίο εργάζεται έχει σαν

πολιτική του το άτομο το οποίο ορκίζεται σαν διδάκτορας εκεί, να μην μπορεί να εργαστεί εκεί απευθείας, παρά μόνο εάν επιλέξει έναν άλλο εργασιακό χώρο, και μετά θα έχει την επιλογή να ξαναγυρίσει, με σκοπό την αποφυγή τις πελατειακές σχέσεις μεταξύ παλιού και νεότερου προσωπικού του πανεπιστημίου.

Οπότε κατ' επέκταση όταν αναφέρθηκαν τα οφέλη της Δανίας σχετικά με την εργασία και τις σπουδές, κάποια άλλα ήταν η οργάνωση του κράτος και η μειωμένη γραφειοκρατία, η άμεση σχέση της βιομηχανίας και των εταιρειών με τα πανεπιστήμια, οι χαλαρότεροι ρυθμοί ζωής, οι ελαστικές συνθήκες εργασίας, η μαθητοκεντρική προσέγγιση στο πανεπιστήμιο και οι προσλαμβάνουσες στην εργασία. Οι εργασιακές συνθήκες λοιπόν έχουν αντίκτυπο και στην προσωπική ζωή και στην σχέση με την οικογένεια, όπως είπε και η Σταυρούλα (27):

[...] Αυτό που έκανε εντύπωση όταν ήρθα είναι ότι είδα ότι οι οικογένειες τρώγανε μαζί το μεσημέρι, κάτι το οποίο σε μένα δεν συνέβαινε γιατί δουλεύανε οι δικοί μου. [...]

Περισσότερο ομιλούμενες γλώσσες και κοινωνικοποίηση

Όσον αφορά την κοινωνικοποίηση των συμμετεχόντων στην Δανία, οι κύκλοι τους απαρτίζονται κυρίως από Έλληνες, οι οποίοι έχουν μεταναστεύσει και εκείνοι στην Δανία και έχουν γνωριστεί μέσω των πανεπιστημίων ή και της εργασίας. Διατηρούν συχνά τις συνήθειες που είχαν στην Ελλάδα όσον αφορά την διασκέδαση, όπως για παράδειγμα παρακολουθούν ελληνικές ομάδες ποδοσφαίρου και γενικότερα εκφράζουν την άνεση που νιώθουν όταν συνυπάρχουν σε πλαίσιο που συναναστρέφονται με άλλους Έλληνες:

Γιώργος (32): Νομίζω ήταν τα άτομα που από την αρχή μου ήταν πιο εύκολο να γνωρίσω και από άποψη γλώσσας αλλά και από κάποια κοινά σημεία που μπορεί να είχαμε. Η κοπέλα μου είναι Ελληνίδα που την γνώρισα εδώ οπότε.. κυρίως Έλληνες.

Όσον αφορά τις εθνικότητες με τις οποίες κοινωνικοποιούνται πιο συχνά και νιώθουν ότι έχουν περισσότερη σύνδεση πέρα από Έλληνες, είναι εκείνες της Νότιας Ευρώπης όπως την Ιταλία και την Ισπανία. Συχνή ήταν επίσης η αναφορά στην διατήρηση κοινωνικών σχέσεων με άτομα από την Βραζιλία. Η Αλεξάνδρα (27) πιστεύει ότι συμβαίνει αυτό λόγω κοινής οικονομικής κατάστασης των κρατών, είτε «είμαστε πιο φτωχές σε σύγκριση με την Δανία». Η Εύα (33) αναφορικά με τις συχνές σχέσεις Ελλήνων με την Νότια Ευρώπη, υποστηρίζει ότι συμβαίνει «γιατί έχουμε παρόμοιο mentality».

Η αντίληψη των συμμετεχόντων για τους Δανούς και την δημιουργία κοινωνικών σχέσεων με αυτούς αφορά κατά βάση την αντίληψη ότι τους φαίνονται «ψυχροί», «κλειστοί» και ότι «είναι δύσκολο να σε δεχτούν στην παρέα», σύμφωνα με τον Θωμά (33) και την Αλεξάνδρα (27), ενώ η Ελευθερία (27) όσον αφορά αρχικά την δημιουργία φιλιών με Έλληνες και γενικότερα την κοινωνικοποίηση της στην Δανία είπε:

Νιώθω ότι είναι πιο κοντά στην κουλτούρα μου και ότι μπορώ να επικοινωνήσω ας πούμε πιο εύκολα.[...] για παράδειγμα με Ιταλούς ή Ισπανούς νιώθω ότι είναι πολύ πιο εύκολο να

κάνουμε παρέα από ότι με τους Δανούς. Οι Δανοί έχουν τελείως διαφορετική κουλτούρα από την δικιά μας την ελληνική οπότε εμένα ας πούμε με δυσκολεύει να νιώσω άνετα και να πω ότι οκευ θα πάμε για καφέ και μετά για δεύτερο και τα λοιπά.

Η Εύα (33) πιστεύει ότι το χάσμα μεταξύ των εν λόγω πολιτισμών μπορεί να ξεπεραστεί στην περίπτωση που τα άτομα που δεν είναι μέρος του κυρίαρχου πληθυσμού, δηλαδή της Δανίας, εισχωρήσουν στα ενδιαφέροντα των Δανών, εφόσον όπως είπαν και άλλοι συμμετέχοντες, ο αθλητισμός αποτελεί ένα αρκετά μεγάλο κομμάτι στην καθημερινότητα τους:

Δεν είναι εύκολο να συναναστρέφεται μαζί τους, όπως όταν πας στην Ελλάδα για καφέ, αλλά αν κάνεις κάτι το οποίο είναι μια προσπάθεια σε μια ομάδα, δένονται αυτόματα οπότε κάπως το ξεπερνάς αυτό το barrier.

Από τις κοινωνικές αυτές σχέσεις έχουν καθοριστεί σε μεγάλο βαθμό και οι γλώσσες που χρησιμοποιούν περισσότερο σε καθημερινή βάση οι Έλληνες Νέο-Μετανάστες. Λαμβάνοντας υπόψη λοιπόν ότι οι παρέες τους και οι σύντροφοι τους είναι κατά βάση Έλληνες, αλλά και το γεγονός ότι η πλειοψηφία της Κοπεγχάγης γνωρίζει αγγλικά λόγω πολυπολιτισμικών περιβαλλόντων στην εργασία και στα πανεπιστήμια, εκείνοι μιλάνε κατά βάση Ελληνικά και Αγγλικά. Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες εξέφρασαν το γεγονός ότι δεν έχει υπάρξει μέχρι στιγμής κάποιο γλωσσικό χάσμα όσο χρησιμοποιούν τα Αγγλικά.

Το φαινόμενο αυτό εφαρμόζεται ειδικότερα στην περίπτωση των πολυεθνικών εταιρειών. Ο Χάρης (34) ο οποίος δουλεύει σε μια γνωστή πολυεθνική, επικοινωνεί στον εργασιακό χώρο όπως όλοι οι συμμετέχοντες, στα Αγγλικά. Ταυτόχρονα όμως με αυτό αποθαρρύνεται από την πολιτική της εταιρείας τα άτομα που μιλάνε κάποια κοινή γλώσσα πέρα από τα Αγγλικά, να την χρησιμοποιούν μεταξύ τους εντός του εργασιακού πλαισίου:

Η δουλειά στα αγγλικά είναι έτσι κι αλλιώς, δεν πρέπει να μιλάμε τριγύρω κανονικά άλλες γλώσσες [...] Θεωρείται International environment. Για παράδειγμα έχουμε πολλούς Ινδούς και γύρω από εκεί, και πολλές φορές μιλάνε μεταξύ τους στην γλώσσα τους. Και υπάρχει αυτό ότι έχουν κάνει παράπονα άλλα παιδιά ότι 'εντάξει όταν είμαστε εδώ στην δουλειά και μιλάτε, καλό θα ήταν να μιλάτε στα αγγλικά για να καταλαβαίνουμε όλοι τι λέτε' και το ίδιο ισχύει και με τα δανέζικα γιατί τουλάχιστον στο τμήμα που είμαι δεν έχει πολλούς Δανούς έτσι κι αλλιώς [...].

Παρ' όλα αυτά, υπήρχαν κάποιες εξαιρέσεις. Η Σταυρούλα (27) πριν γίνει υποψήφια διδάκτορας, είχε εργαστεί και σε νοσοκομείο, για το οποίο εξέφρασε την δυσκολία που πέρασε στην επικοινωνία με το προσωπικό αλλά και τους ασθενείς. Χρησιμοποιούσαν μόνο Δανικά και δεν ήταν καθόλου δεκτικοί προς τα Αγγλικά, παρ' όλο που χρειαζόταν να επικοινωνούν και με τους internationals:

[...] Τώρα στην δουλειά που είμαι στο πανεπιστήμιο είναι αγγλικά, αλλά ας πούμε δούλευα στο νοσοκομείο, εκεί πέθανα. Ήταν μόνο δανέζικα. Και προσπαθούσα πάρα πολύ να ακολουθήσω, δυσκολεύτηκα όμως. [...] Το νοσοκομείο είναι πολύ δανέζικο περιβάλλον, δηλαδή πρέπει να πας με την θέληση ότι θα μάθεις δανέζικα αλλιώς δεν την παλεύεις. [...]

(Μου φαίνεται) καταθλιπτικό, γιατί αν δεν μάθεις την γλώσσα δεν μπορείς να ακολουθήσεις και σε πιέζει αυτό το πράγμα. Βέβαια είναι motivation ότι ‘εντάξει αφού είμαι εδώ, και θα μείνω, θα μάθω’.

Προσαρμογή στην Δανία

Η προσαρμογή των συμμετεχόντων στην Δανία και το κατά πόσο νιώθουν ότι έχει επιτευχθεί, σχετίζεται με τις διαφορετικές συνήθειες τις οποίες έχουν ή δεν έχουν υιοθετήσει, με την εκμάθηση των Δανικών και την στάση τους ως προς αυτό, αλλά και τα σχέδια τους για το μέλλον.

Αρχικά όσον αφορά τη Δανική γλώσσα, σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες είπαν ότι έχουν προσπαθήσει να παρακολουθήσουν μαθήματα, αφού το κράτος παρέχει δωρεάν διδασκαλία και διεξαγωγή εξετάσεων για τους internationals σε 6 επίπεδα γλωσσομάθειας. Κάποιοι πιστεύουν λοιπόν ότι η εκμάθηση της γλώσσας είναι ένα βασικό γνώρισμα που θα έπρεπε να έχει κάποιος μετανάστης στην Δανία. Η Σταυρούλα (27) μίλησε για το ρόλο της γλώσσας στην ενσωμάτωση:

[...] (Μαθαίνεις την γλώσσα) για να κάνεις καλύτερο integrate και είναι και πιο ανταγωνιστικό το βιογραφικό σου. Δηλαδή όταν βλέπουν ότι είσαι ξένος, έχεις έρθει απ’ έξω, έχεις κάνει μεταπτυχιακό, έχεις κάνει διδακτορικό, έχεις μάθει και την γλώσσα, είναι κάτι που μετράει. Δεν είναι απαραίτητο αλλά θεωρώ ότι είναι κάτι που θα το σκεφτούνε.

Γενικότερα οι απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με την εκμάθηση της γλώσσας εξαρτιόνταν όχι μόνο από την χρησιμότητα της στην ενσωμάτωση στο καινούριο πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και από τις απαιτήσεις των εταιρειών και πανεπιστημίων στα οποία εργάζονται. Οι περισσότεροι δήλωσαν ότι εργάζονται σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα με αρκετούς άλλους internationals, πράγμα το οποίο ενισχύει την αναγκαιότητα για Αγγλικά. Υπήρξαν όμως και περιπτώσεις στις οποίες ο εργασιακός χώρος του συμμετέχοντα απαρτίζεται κατά βάση από Δανούς οπότε υπάρχει μια πιο έντονη ανάγκη να χρησιμοποιούν Δανικά, όπως την παλαιότερη εργασία της Σταυρούλας (27) στο νοσοκομείο που αναφέρθηκε παραπάνω, αλλά και την εταιρεία στην οποία εργάζεται η Εύα (33):

(Για την χορήγηση δωρεάν μαθημάτων) «προσπαθούν να σε βάλουν και μέσα, να σε κρατήσουν δηλαδή και να είσαι κομμάτι της κοινωνίας.[...] Πιο πολλή προσπάθεια βάζω κυρίως λόγω του εργασιακού και θέλω να μάθω δανέζικα γιατί νιώθω ότι όταν είσαι σε μια χώρα ένα κομμάτι της εμπειρίας για να μείνεις και να γίνεις ένα με αυτή την χώρα είναι να μάθεις την γλώσσα.[...] . Δε χρειάζεται αλλά το κάνω για να μπορώ να μπω μέσα στο culture των Δανών.

Κατά την διάρκεια της εκμάθησης τους, εξέφρασαν το γεγονός ότι για μερικούς οι Δανοί από τον κοινωνικό τους περίγυρο προσπαθούσαν να τους ενθαρρύνουν συζητώντας μαζί τους στα Δανικά, με σκοπό να εξοικειωθούν με την γλώσσα, ενώ άλλοι μίλησαν για περιστατικά στα οποία εάν ο Δανός συνομιλητής καταλάβαινε ότι ο συμμετέχοντας δεν είχε τα Δανικά σαν πρώτη γλώσσα, του απαντούσε στα Αγγλικά. Ο Θωμάς (33) αιτιολογώντας το γεγονός ότι δεν έχει εξελίξει τόσο τα Δανικά ώστε να

μιλάει σαν φυσικός ομιλητής, με βάση το γεγονός ότι δεν του δινόταν τόσο η ευκαιρία να τα εξασκήσει με Δανούς λόγω της στάσης τους απέναντι σε αυτό, είπε:

οι Δανοί αν δεν μιλάς δανέζικα δεν προτιμάνε να μιλάνε μαζί σου δανέζικα οπότε με το που καταλάβουν ότι δεν μιλάς άπταιστα, μιλάνε αγγλικά απευθείας, [...] Δεν τα χρειάστηκα σε βαθμό που να με εμποδίζει από το να συμμετέχω κοινωνικά και εργασιακά στην κοινωνία οπότε ναι.

Παρ' όλα αυτά οι περισσότεροι χαρακτήρισαν την διαδικασία εκμάθησης της γλώσσας ως ένα βασικό χαρακτηριστικό το οποίο θα ήθελαν να διαθέτουν, αν και τόνιζαν συχνά την δυσκολία της στην προφορά και γενικότερα στον προφορικό λόγο. Όπως υποστήριξε και ο Χάρης (34):

Κατά τ' άλλα είναι περίεργη γλώσσα, δηλαδή έχει ήχους που είναι δύσκολο να τους βγάλουμε εμείς.[...] Αλλά τώρα νιώθω άσχημα όταν με ρωτάνε αν ξέρω επειδή είμαι εδώ 5,5 χρόνια, και τους λέω ότι δεν ξέρω. Η αλήθεια είναι ότι θα ήθελα να μάθω.

Όταν ερωτήθηκαν για τον βαθμό στον οποίο νιώθουν ότι έχουν προσαρμοστεί στην Δανία και το ποιοι παράγοντες έχουν διευκολύνει ή δυσκολέψει αυτή τη διαδικασία, ήταν για αρκετούς βασικό γνώρισμα η εκμάθηση της γλώσσας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι τα Αγγλικά τους είναι αρκετά για να νιώθουν ότι έχουν ενταχθεί και δεν πιστεύουν ότι υπάρχει χάσμα λόγω αυτού. Για την πρώτη περίπτωση μίλησε και η Ελευθερία (27), ενώ για την δεύτερη η Αλεξάνδρα (27):

[...] Δεν θεωρώ ότι έχω προσαρμοστεί απόλυτα κι αυτός είναι ένας λόγος που προσπαθώ να μάθω την γλώσσα, ώστε να νιώσω περισσότερο κομμάτι της κοινωνίας εδώ πέρα. Αλλά μου είναι και λίγο δύσκολο ταυτόχρονα δηλαδή νομίζω ότι δεν έχω συνειδητοποιήσει ακόμα ότι μένω μόνιμα στην Δανία. Για παράδειγμα αν κάποιος με αποκαλέσει μετανάστη μου φαίνεται άσχημο κατά κάποιο τρόπο αλλά από την άποψη ότι είναι πολύ μόνιμο και ότι δεν με ορίζει αυτό. Οπότε προσπαθώ αλλά δεν πιστεύω ότι έχω προσαρμοστεί απόλυτα.

Νομίζω ναι. Από την πρώτη στιγμή ένιωσα ότι είμαι εδώ, ανήκω εδώ. Τώρα δεν ξέρω. Ήταν όλα πάρα πολύ εύκολα, δηλαδή σαν κράτος δεν ένιωσα καμία δυσκολία από την πρώτη στιγμή, από όλη αυτή την γραφειοκρατία που μπορεί να υπάρχει σε κάποιες άλλες χώρες, ήταν πολύ απλά.[...] Και σίγουρα δεν ήταν πρόβλημα το ότι δεν γνώριζα την γλώσσα. Μπορούσα με τα αγγλικά, αγγλικά μιλάνε όλοι. Οπότε δεν ένιωσα ποτέ ότι δεν ήμουν κομμάτι ή ότι δεν ήμουν ευπρόσδεκτη για κάποιους.

Υπήρξαν στην συνέχεια συχνές αναφορές σε διαφορές της καθημερινότητας και των συνθηκών. Πράγματα όπως το μεσημεριανό γεύμα στις 11:30, ο κρύος καιρός και η υγρασία με την απουσία του ήλιου, η εναλλαγή μέρας – νύχτας και η έντονη ενασχόληση με τα αθλήματα, ήταν πράγματα τα οποία εξέφρασαν οι συμμετέχοντες στην αρχή ότι τους παραξένεψαν ή επηρέασαν την ψυχική τους υγεία όπως στην περίπτωση του καιρού, αλλά με το πέρασμα του καιρού τα συνήθισαν και μάλιστα πλέον τα προτιμούν.

Άλλα χαρακτηριστικά της Δανίας τα οποία αφορούσαν πολιτισμικές διαφορές τα οποία δήλωσαν ότι τους δυσκολεύουν στην προσαρμογή ήταν η αρκετά εκ των προτέρων δημιουργία σχεδίων και η έλλειψη αυθορμητισμού, οι πιο χαλαροί δεσμοί

με την οικογένεια και η διασκέδαση που βασίζεται στην κατανάλωση αλκοόλ ειδικά τις Παρασκευές και τα Σάββατα, ενώ διευκόλυναν οι φιλίες και οι σχέσεις με άλλους Έλληνες. Αναφέρθηκε ακόμα και η διαδικασία της γνωριμίας ατόμων για ερωτικές σχέσεις ως μια πολυσύνθετη διαδικασία στην Δανία, σε σύγκριση με την Ελλάδα, σε συνδυασμό με το ότι οι Δανοί προτιμούν να δημιουργούν σχέσεις μεταξύ τους. Ο Πέτρος (27) που ήταν στην μειοψηφία των συμμετεχόντων που δεν έχει σύντροφο, υποστήριξε ότι το εκπαιδευτικό σύστημα της Δανίας αποτρέπει την σύναξη πιο στενών διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών, και πιστεύει ότι το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δυσκολία των Δανών να δεσμευτούν:

[...] Δηλαδή οι άνθρωποι θέλουν πολύ περισσότερο χρόνο για να δεθούν με κάποιον, το πάνε πολύ πιο αργά. Συν είναι κοινό μυστικό ότι οι Δανοί θέλουν να κάνουν σχέσεις με Δανούς και οι ξένοι με τους ξένους γιατί εντάξει έχουν τις συνήθειες τους, έχουν την γλώσσα τους, έχουν τις παρέες τους. Δεν ψήνονται να γυρίσουν όλη τους την ζωή στα αγγλικά για σένα, το οποίο το δέχομαι μέχρι ένα σημείο [...] οι Δανοί δεν είναι πολύ φίλοι του να κάνουν σχέσεις με ανθρώπους που είναι από το εξωτερικό και πολύ περισσότερο να κάνουν κατευθείαν σοβαρές σχέσεις. Βέβαια θεωρώ ότι σε οποιαδήποτε χώρα κι αν πήγαινες, πιθανό το ίδιο να ίσχυε.

Ο Θωμάς (33), παρ' όλο που αναγνωρίζει όλα τα οφέλη και τις δυσκολίες της μεταναστευτικής του εμπειρίας, τονίζει την πολιτισμική απόκλιση ως λόγο που νιώθει ότι δεν θα γίνει ποτέ εντελώς μέρος της δανικής κοινωνίας:

[...] Θεωρώ ότι έχω προσαρμοστεί, έχω προσαρμόσει την καθημερινότητα μου μάλλον, αλλά δεν θεωρώ ότι θα γίνω ποτέ 100% Δανός με την έννοια ότι ναι το πρόγραμμα μου και την καθημερινότητα μου μπορώ να τα προσαρμόσω αλλά και την γλώσσα να μιλάω θεωρώ ότι οι πολιτισμικές διαφορές με τους Δανούς είναι πολύ μεγάλες οπότε δεν θεωρώ ότι θα προσαρμοστώ ποτέ 100%.

Με βάση την οπτική του αυτή, όσον αφορά το μέλλον και την πιθανή επιστροφή του στην Ελλάδα οι αποφάσεις του επηρεάζονται άμεσα από την επιλογή συντρόφου και το γεγονός ότι θα επιλέξει να ξεκινήσει οικογένεια με άτομο ελληνικής καταγωγής ή από την νότια Ευρώπη, όπως τις χώρες που αναφέρθηκαν προηγουμένως, επειδή νιώθει ότι η συμβίωση θα είναι ευκολότερη λόγω πολιτισμικών συγκλίσεων. Εξέφρασε λοιπόν την πεποίθηση ότι δεν θα ήθελε τα μελλοντικά το παιδιά να ανατραφούν με τα δανικά πολιτισμικά πρότυπα, παρόλο που ταυτόχρονα απέδωσε θετικό πρόσημο στο εκπαιδευτικό σύστημα της Δανίας, συγκρίνοντας το με εκείνο της Ελλάδας. Ταυτόχρονα η Σταυρούλα (27) πιστεύει ότι ένας λόγος που διευκολύνθηκε η διαμονή της στην Δανία ήταν το γεγονός ότι ο σύντροφος της έχει καταγωγή από την Ελλάδα και την Δανία, αλλά και η Αριάδνη (39) που επίσης έχει σχέση με Έλληνα είπε ότι «Είναι πολύ σημαντικό να έχεις έναν άνθρωπο, [...] νομίζω ότι αν δεν ήμουν σε κάποια σχέση ή με τον χ ή με κάποιον δεν ξέρω αν θα είχα συνεχίσει να μένω εδώ.»

Τα μελλοντικά σχέδια και των υπολοίπων συμμετεχόντων επηρεάζονταν άμεσα από τις σχέσεις τους στην Δανία και από την επαγγελματική τους πορεία. Μερικοί δήλωσαν ότι θα ήθελαν κάποια στιγμή να γυρίσουν στην Ελλάδα όταν θα έχουν πετύχει κάποιους από τους επαγγελματικούς τους στόχους ή όταν θα μπορέσουν λόγω

και των συντρόφων τους να κάνουν αυτό το βήμα μαζί. Άλλοι δεν έχουν σκοπό να γυρίσουν, ή μάλιστα σκοπεύουν να προχωρήσουν ακόμα και σε αγορά σπιτιού στην Δανία. Η Αλεξάνδρα (27) εξέφρασε ότι φοβάται περισσότερο τον επαναπατρισμό, παρά να μείνει στην Δανία:

Και επειδή το προηγούμενο διάστημα δεν μπορούσα να βρω δουλειά, ήμουν σε ανεργία, [...] δεν είχα πρόβλημα να βρω μια δουλειά να μην είναι στο αντικείμενο μου [...]. Με φόβιζε το ενδεχόμενο να γυρίσω στην Ελλάδα. Δεν ήθελα καθόλου να γυρίσω στην Ελλάδα. Αλλά πάλι δεν ξέρω, σε κάποια χρόνια πάλι μπορεί αυτό να αλλάξει, οπότε να μην λέω μεγάλες κουβέντες.

Συνοψίζοντας λοιπόν όσον αφορά τα σχέδια τους για το μέλλον, οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν ανοιχτοί στο ενδεχόμενο ότι μπορεί κάποια στιγμή να γυρίσουν στην Ελλάδα αλλά κανένας δεν εξέφρασε ότι θα γίνει αυτό στο άμεσο μέλλον και κάποιοι μάλιστα είναι σίγουροι ότι θα το κάνουν, ενώ άλλοι δεν το επιδιώκουν καθόλου ούτε είναι μέρος των μελλοντικών τους πλάνων.

Συζήτηση

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα αναλυθούν οι τρόποι με τους οποίους επιβεβαιώνεται ή αντίστοιχα αποκλίνει λόγω καινούριων δεδομένων η βιβλιογραφική επισκόπηση με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Οι συγκεκριμένες θεματικές στις οποίες θα εστιάσει βασίζονται στα ερευνητικά ερωτήματα που παρατέθηκαν παραπάνω και αφορούν τους λόγους για τους οποίους μετανάστευσαν οι Έλληνες Νέο-Μετανάστες, τα στάδια επιπολιτισμού από τα οποία έχουν διέλθει με σκοπό να προσαρμοστούν στο πλαίσιο της Δανίας, αλλά και τα οφέλη και τα αρνητικά που προκύπτουν μέσω αυτής της της επιλογής για εκείνους.

Όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους επέλεξαν να μεταναστεύσουν, η πλειοψηφία τους επιβεβαιώνεται από την βιβλιογραφία. Πιο συγκεκριμένα οι βασικότεροι λόγοι είναι η βελτίωση της ακαδημαϊκής και επαγγελματικής τους κατάρτισης, εφόσον η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είχε ως βασικό λόγο μετανάστευσης την φοίτηση σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα αλλά και το ότι κάποιοι συμμετέχοντες δεν έβλεπαν μέλλον για αυτούς στην Ελλάδα (Triantafyllidou and Gropas, 2014) το οποίο συνδυάζεται άμεσα με τις άδικες προσλαμβάνουσες στην εργασία (Gogonas, 2019). Οπότε γενικότερα αφορούν κατά βάση τις καλύτερες συνθήκες διαβίωσης αλλά και τις προοπτικές για το μέλλον (Šlibar, Oreški και Čalopa, 2022). Στην τελευταία έρευνα επίσης, αλλά και σε αυτή των Bang και Mitra (2011) αναφέρθηκε η πολιτική αστάθεια ως βασικός λόγος μετανάστευσης. Στην παρούσα έρευνα όμως είδαμε ότι παρόλο που δεν αποτελούσε άμεσο push factor για τους συμμετέχοντες, ήταν ένας βασικός παράγοντας ο οποίος επηρεάζει την χρηματοδότηση των πανεπιστημιακών δομών, την ανάπτυξη της βιομηχανίας αλλά και τις προσλαμβάνουσες στην εργασία. Συνεπώς ήταν βασικός λόγος που επηρέασε αυτή τους την απόφαση, σε συνάρτηση – σε μικρότερο ποσοστό- με τις έμφυλες

διακρίσεις σε ανδροκρατούμενα επαγγέλματα στον εργασιακό χώρο στην Ελλάδα, φαινόμενο το οποίο επισήμαναν ως λόγο οι Doquier και Raparport (2009), αφού τα περισσότερα μεταπτυχιακά προγράμματα της Δανίας σε αντίθεση με αυτά της Ελλάδας είναι δωρεάν. Σε συνδυασμό λοιπόν με την άμεση επικοινωνία των πανεπιστημίων της Δανίας με εταιρείες, η χορήγηση μεγάλων ποσών από το κράτος σε εργαστηριακό εξοπλισμό αλλά και οι πολλαπλές θέσεις εργασίας στην έρευνα και στο διδακτικό προσωπικό επηρέασαν άμεσα την απόφαση τους. Τέλος, όσον αφορά τη διαφορά στα εκπαιδευτικά συστήματα των δύο αυτών χωρών, λαμβάνοντας υπόψη ότι όλοι οι συμμετέχοντες είχαν πάρει το πρώτο τους πτυχίο από ελληνικό ακαδημαϊκό ίδρυμα, προτιμούσαν την μαθητοκεντρική και project based προσέγγιση της Δανίας στην μάθηση.

Παρόλο όμως που η βιβλιογραφία επιβεβαιώνει όλα τα παραπάνω ευρήματα, στην παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε ότι η αλλαγή περιβάλλοντος και ο πολλαπλασιασμός των εμπειριών ήταν βασικός λόγος που μετανάστευσαν κάποιοι από τους συμμετέχοντες. Πιο συγκεκριμένα μίλησαν για την αλληλεπίδραση με διαφορετικούς πολιτισμούς και την αλλαγή συνηθειών και ενδιαφερόντων ως έναν ελκυστικό παράγοντα που συνετέλεσε στην μετανάστευση τους στην Δανία. Μια πιθανή εξήγηση για το γεγονός αυτό σχετίζεται αρχικά με το γεγονός ότι, εφόσον οι συμμετέχοντες ήταν νέοι σε ηλικία και δεν είχαν οικογενειακές υποχρεώσεις – όπως είπαν και εκείνοι- όπως για παράδειγμα παιδιά, είχαν ως προτεραιότητα το να αλλάξουν παραστάσεις και να βιώσουν κάτι το διαφορετικό, λαμβάνοντας υπόψη και τις διαφορές στους δύο εν λόγω πολιτισμούς.

Όσον αφορά τα στάδια επιπολιτισμού από τα οποία έχουν διέλθει οι Έλληνες Νέο-Μετανάστες, οι απαντήσεις ποικίλλουν. Πιο συγκεκριμένα με βάση την θεωρία του Berry (1997) αναφορικά με τα στάδια του διαχωρισμού, της αφομοίωσης, της ενσωμάτωσης και περιθωριοποίησης, παρατηρούνται κυρίως παραδείγματα που τηρούν τα χαρακτηριστικά της ενσωμάτωσης. Πιο συγκεκριμένα, πολλοί από τους συμμετέχοντες διατηρούν σχέσεις με την Ελλάδα μέσω της επικοινωνίας με άτομα που μένουν σε αυτήν ή μέσω της επίσκεψης τους στην χώρα, ενώ παράλληλα έχουν αποκτήσει συνήθειες που επικρατούν στην Δανία, αλλά της αποδίδουν και θετικό πρόσημο όσον αφορά την οργάνωση και τον τρόπο ζωής σε αυτήν (στην χώρα υποδοχής). Παρ' όλα αυτά οι απαντήσεις άλλων συμμετεχόντων παραπέμπουν περισσότερο στο μοντέλο της αφομοίωσης, αφού αποδίδουν μόνο αρνητική σημασία στην Ελλάδα, και όσον αφορά τις εργασιακές και εκπαιδευτικές συνθήκες, αλλά και την γραφειοκρατία και τους ρυθμούς ζωής. Βέβαια, υπήρχαν και παραδείγματα ατόμων που απέδωσαν αρνητική σημασία στον πολιτισμό της Δανίας όσον αφορά την ψυχρότητα των Δανών αφού τους χαρακτήριζαν «ψυχρούς» ή ότι καθίσταται δύσκολο να συνάψουν κοινωνικές σχέσεις μαζί τους, και όσον αφορά τις ρομαντικούς, αλλά και τους φιλικούς δεσμούς. Δήλωναν δηλαδή ότι δεν υπήρχαν για εκείνους τέτοιες δυσκολίες στην Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα βίωναν και επιπολιτισμικό στρες σε αλλαγές όπως τον καιρό, τις αξίες και τις νόρμες. Μπορούμε να συμπεράνουμε λοιπόν ότι δεν παρατηρήθηκε μόνο ένα μοντέλο επιπολιτισμού,

δηλαδή παρόλο που οι Έλληνες Νέο-Μετανάστες είχαν κυρίως ενσωματωθεί, ειπώθηκαν κάποιες απαντήσεις από αυτούς που παρέπεμπαν σε αφομοίωση ή και διαχωρισμό.

Αυτά τα στάδια επηρεάζονται άμεσα από τα προσωπικά βιώματα των μεταναστών, αλλά και την χώρα υποδοχής. Πιο συγκεκριμένα η Δανία μέσα από τις πολιτικές της όσον αφορά την εκμάθηση της γλώσσας αλλά και την απόκτηση επιδομάτων, μεταπτυχιακών και νομικών εγγράφων, προσπαθεί να διευκολύνει τους μετανάστες (κυρίως από την Ευρώπη) στην εγκατάσταση και στην εναρμόνιση τους με το νέο για εκείνους περιβάλλον. Όσον αφορά τη γλώσσα συγκεκριμένα αυτό γίνεται μέσω της δωρεάν εκμάθησης των Δανικών, αλλά και την εγκαθίδρυση των Αγγλικών στις εταιρείες ως την επίσημη γλώσσα, και όσον αφορά τον πολιτισμό γίνονται διάφορες συναυλίες και πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι οποίες επιτρέπουν ουσιαστικά στους Νέο-Μετανάστες να διατηρούν επαφή με την κουλτούρα στην οποία έχουν ανατραφεί. Μπορούμε να συμπεράνουμε επομένως ότι σαν κράτος προσπαθεί να προωθήσει την ενσωμάτωση, και όχι την αφομοίωση. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι άτομα που μιλούν κοινή γλώσσα δεν επιτρέπεται σε κάποιους εργασιακούς χώρους να την χρησιμοποιούν αλλά και το ότι η εκμάθηση των Δανικών αποτελεί ένα θετικό γνώρισμα στο βιογραφικό των μεταναστών και μπορεί να κατακτήσουν έτσι ευκολότερα μια θέση εργασίας, παραπέμπει στο μοντέλο της αφομοίωσης από πλευράς της χώρας υποδοχής.

Με βάση όλα τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε τα οφέλη αλλά ταυτόχρονα και τις συνέπειες που είχε η επιλογή τους να μεταναστεύσουν. Πιο συγκεκριμένα με βάση και την έρευνα των J. Gibson και D. McKenzie (2010), επαληθεύθηκαν από την παρούσα έρευνα ότι μεγαλύτεροι μισθοί και πιο δίκαιες προσλαμβάνουσες στην εργασία όσον αφορά τις συνθήκες, τα ωράρια και τις άδειες είναι οφέλη που έχουν προσκομίσει οι Έλληνες Νέο- Μετανάστες από την εγκατάσταση τους στην Δανία. Επίσης στην εκπαίδευση συμφωνούν οι δύο έρευνες στο γεγονός ότι η χώρα υποδοχής διαθέτει περισσότερες ευκαιρίες για σπουδές, και λόγω του γεγονότος ότι τα μεταπτυχιακά προγράμματα στα οποία αναφέρθηκαν οι συμμετέχοντες είναι δωρεάν, αλλά υπάρχει και πολύ περισσότερο εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό, υψηλής τεχνολογίας εξοπλισμός και περισσότερες εξειδικεύσεις στα προγράμματα σπουδών. Οι συνέπειες από την άλλη δεν αναφέρθηκαν αρκετά στην βιβλιογραφική επισκόπηση καθώς οι έρευνες που υπάρχουν ήδη επικεντρώνονται στο θετικό πρόσημο που έχει αποδοθεί στον συγκεκριμένο τύπο μετανάστευσης, ή αναφέρονται στις συνέπειες που έχει μόνο στην χώρα προέλευσης των ατόμων. Στην παρούσα έρευνα είδαμε όμως ότι όσον αφορά την προσαρμογή τους, έχουν διέλθει ειδικά στην πρώτη περίοδο της μετανάστευσης τους όπως είδαμε και παραπάνω από επιπολιτισμικό στρες, αλλά και διάφορα στάδια πολιτισμικού σοκ. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά το επιπολιτισμικό στρες, στο αρχικό στάδιο της μετανάστευσης τους κάποιοι από τους συμμετέχοντες δυσκολεύτηκαν με τις συνθήκες που αφορούν την αλλαγή καιρού, την εκμάθηση των καινούριων νορμών στην διασκέδαση αλλά και την απομάκρυνση από τα συγγενικά και φιλικά τους πρόσωπα.

Συμπεράσματα

Η νεότερη μετανάστευση των Ελλήνων προς την Δανία αποτελεί πόλο έλξης για έρευνα και ανάλυση, αφού παρουσιάζει ενδιαφέροντα και απρόσμενα ευρήματα ως προς τους λόγους μετανάστευσης, τα στάδια επιπολιτισμού από τα οποία έχουν διέλθει τα άτομα, τα οφέλη που έχουν προσκομίσει αλλά και τις συνέπειες που αντιμετωπίζουν. Πιο συγκεκριμένα συμπεραίνουμε από την παρούσα έρευνα ότι οι πιο δίκαιες εργασιακές συνθήκες και προσλαμβάνουσες είναι αρκετά σημαντικός λόγος να μεταναστεύσει ένας Έλληνας στην Δανία, αλλά δίνεται μεγάλη βάση στις απαντήσεις των συμμετεχόντων και στην εκπαίδευση. Το μαθητοκεντρικό εκπαιδευτικό σύστημα δηλαδή της Δανίας, αλλά και ο συνεχώς εξελισσόμενος εργαστηριακός εξοπλισμός και η παρουσία υψηλά εξειδικευμένου προσωπικού στα πανεπιστήμια αποτελούν λόγους που ώθησαν τους Έλληνες Νέο- Μετανάστες να μετακομίσουν σε ένα από τα κράτη τα οποία θεωρούνται από την δημόσια σφαίρα ότι έχουν το μεγαλύτερο κράτος δικαίου και τις πιο ευνοϊκές για τους μετανάστες, πολιτικές. Είδαμε όμως και ότι η όξυνση του φαινομένου δεν αποτελεί μόνο τελευταία επιλογή ή ανάγκη, αλλά μπορεί να γίνει και προτίμηση. Λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των ηλικιών του δείγματος, η επιλογή τους αυτή επηρεάστηκε άμεσα από την περιέργεια προς το διαφορετικό, τις καινούριες συνθήκες διαβίωσης και την αλληλεπίδραση με διαφορετικούς πολιτισμούς σε συνδιασμό με το γεγονός ότι δεν είχαν οικογενειακές υποχρεώσεις όπως παιδιά και γάμο να τους εμποδίζουν από το να κάνουν μια στροφή στην καθημερινότητα τους.

Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση υβριδικών γλωσσικών και πολιτισμικών ταυτοτήτων που χαρακτηρίζονται από την γνώση διαφόρων γλωσσών και την απόκτηση συνηθειών που δεν αφορούν πλέον ένα μονοπολιτισμικό μοντέλο, αλλά αντίθετα σπάνε τις νόρμες της ομοιογένειας και μπορούν να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της πολυπολιτισμικότητας και της ανοχής προς το διαφορετικό. Αυτό είδαμε ότι γίνεται χωρίς να χάνουν τα άτομα την επαφή τους με τις παλαιότερες συνθήκες στις οποίες έχουν ανατραφεί, αφού η ενημέρωση, η κοινωνική επαφή και η επίσκεψη τους στην Ελλάδα είναι συχνή, ενώ ταυτόχρονα κάνουν ταξίδια και συναναστρέφονται κοινωνικά και εργασιακά σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Παρ' όλα αυτά τονίζεται μέσω των απαντήσεων τους το χάσμα που εξακολουθούν να νιώθουν σε σχέση με την πλήρη ενσωμάτωση τους στην Δανία, το οποίο κάποιοι το εκφράζουν με την δυσαρέσκεια ότι θα ήθελαν να γίνουν περισσότερο μέρος της Δανικής κοινότητας ενώ άλλοι το θεωρούν θετικό γνώρισμα, αφού νιώθουν ότι πολιτισμικά αποκλίνουν οι δύο χώρες και αποδίδουν κατά βάση θετικό πρόσημο σε εκείνον της Ελλάδας. Σε αυτούς τους παράγοντες βασίζεται και η απόφαση αν θα γυρίσουν στην Ελλάδα ή σκοπεύουν να μείνουν μόνιμα στην Δανία. Παρ' όλα αυτά τα άτομα έχουν την δυνατότητα να σπουδάζουν και να εργάζονται στον τομέα τον οποίο τους ενδιαφέρει, το οποίο είναι σίγουρα θετικό γνώρισμα της απόφασής τους αυτής.

Οι Έλληνες Νέο- Μετανάστες συνεπώς ως εθνοτική ομάδα της Δανίας συνεισφέρει αντίστοιχα κι εκείνη στην χώρα υποδοχής μέσω της μεταφοράς γνώσης και του πολλαπλασιασμού των πόρων στα πανεπιστήμια και τις εταιρείες μέσω της εξειδίκευσης τους και της όρεξης τους για δουλειά, εφόσον μπορούν να εργάζονται στον τομέα της αρεσκείας τους. Αντίστοιχα λοιπόν και η Δανία τους προσφέρει δίκαιες προσλαμβάνουσες στην εργασία και διεύρυνση σε ενδιαφέροντες τομείς σπουδών και όλα αυτά γίνονται με απλές γραφειοκρατικές διαδικασίες που πολλές φορές δεν απαιτούν καν φυσική παρουσία στις δημόσιες υπηρεσίες, πράγμα που διευκολύνει την απόκτηση όλων των νόμιμων εγγράφων που είναι απαραίτητα για την διαμονή τους.

Ταυτόχρονα τα στάδια επιπολιτισμού από τα οποία έχουν διέλθει, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο μετανάστης εν μέρει μέσω των στάσεων του προς την μετανάστευση μπορεί να επιλέξει πώς θα αντιμετωπίσει την ένταξη του στον καινούριο πολιτισμό, αλλά μεγάλο ρόλο διαδραματίζουν και οι στάσεις της χώρας υποδοχής ως προς αυτό το φαινόμενο, αποδεικνύουν ότι η Δανία έχει δημιουργήσει φιλικές ως προς την μετανάστευση πολιτικές. Αυτό το συμπέρασμα απορρέει από το γεγονός ότι σε όλες τις εταιρείες και τα πανεπιστήμια τα οποία αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες, τα περιβάλλοντα εργασίας ήταν ‘international’, όπως τα έλεγαν εκείνοι, και στα περισσότερα η επίσημη γλώσσα ήταν τα αγγλικά, οπότε συνεπώς με αυτούς τους τρόπους οι μετανάστες ένιωσαν ευκολότερα μέρος της κοινωνίας, αφού μπορούσαν να επικοινωνήσουν χωρίς απαραίτητα να γνωρίζουν την γλώσσα.

Παρ’ όλα αυτά οι χρωματισμοί που έχουν δοθεί στην λέξη «μετανάστης» φαίνεται να έχουν εντυπωθεί αρκετά βαθιά στις συνειδήσεις ενός μέρους του δείγματος, οι οποίοι παρόλο που και εκείνοι έχουν επιλέξει να ζουν σε διαφορετική χώρα και φαινομενικά η «ταμπέλα» αυτή πλέον τους χαρακτηρίζει, τους φαίνεται αρνητική η έννοια της και μάλιστα δεν έχουν ακόμα συνειδητοποιήσει ότι και εκείνοι πλέον διαμένουν σε ένα διαφορετικό πλαίσιο. Οπότε βλέπουμε μέσα από αυτό ότι οι αντιλήψεις οι οποίες κυριαρχούν και στην ελληνική κοινωνία για την μετανάστευση και την προσφυγιά είναι δύσκολο να αποβληθούν από την αντίληψη του ατόμου, παρόλο που έχουν ζήσει την εμπειρία αυτή. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να δικαιολογείται και το γεγονός ότι υπήρξαν κάποιοι αρνητικά φορτισμένοι χαρακτηρισμοί για τους Δανούς, ως μια αμυντική στάση δηλαδή προς τον κυρίαρχο πολιτισμό στον οποίο οι μετανάστες θέλουν να ενταχθούν περισσότερο, αλλά δυσκολεύονται οπότε και τον κατακρίνουν. Αυτό μπορεί να επηρεάζει και τις κοινωνικές και ρομαντικές τους σχέσεις οι οποίες απαρτίζονται κατά βάση από άλλους Έλληνες, αλλά και το γεγονός ότι οι άλλες εθνικότητες με τις οποίες συναναστρέφονται κοινωνικά είναι Η Ιταλία και η Ισπανία, τους οποίους χαρακτήρισαν ότι «έχουν ίδιο mentality με εμάς», αποδεικνύει μια ανάγκη για οικειότητα και ασφάλεια. Το διαφορετικό είναι σίγουρα πολλές φορές τρομακτικό, αλλά αποδείχθηκε από την παρούσα έρευνα ότι σίγουρα αξίζει την προσπάθεια!

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αρχάκης, Αργύρης (2020). *Από τον εθνικό στον μετα-εθνικό λόγο – Μεταναστευτικές ταυτότητες και κριτική εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Βαρουφάκης, Γ., Πατώκος, Τ., Τσερκέζης, Λ., & Κουτσοπέτρος, Χ. (2011). *Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011*. Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, 31–46.

Γκόγκας, Θ. (2022). *Διαπολιτισμική Επικοινωνία: Ταυτότητες και ετερότητες*. Gutenberg.

Τσέλιγκα, Ε. Δ. (2022). *Greek Gastarbeiter in Germany and European expatriates from Greece: diaspora interactions between immigrants and neo-immigrants*. Athens Journal of Social Sciences, 9(1), 55–68.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Adler, E. S., & Clark, R. (2011). *An invitation to social research: How it's done*. Wadsworth, Cengage Learning.

Bang, J. T., & Mitra, A. (2011). Brain drain and institutions of governance: Educational attainment of immigrants to the US 1988–1998. *Economic Systems*, 35(3), 335–354. DOI: 10.1016/j.ecosys.2010.09.003

Beine, M., Docquier, F., & Rapoport, H. (2008). Brain drain and human capital formation in developing countries: winners and losers. *The Economic Journal*, 118(528), 631–652. DOI: 10.1111/j.1468-0297.2008.02135.x

Bennett, M. J. (1986). A developmental approach to training for intercultural sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*, 10(2), 179–196.

Cuche, D. (2020). *La notion de culture dans les sciences sociales*. La Découverte.

Damanakis, M. (2013). *The Greek neo-migration to Germany*. Études helléniques/Hellenic Studies, 21(2), 19–48.

Dendrinos, B., Zouganelli, K., & Karavas, E. (2013). *Foreign language learning in Greek schools*. European Survey on Language Competencies.

Docquier, F., & Rapoport, H. (2012). *Globalization, brain drain, and development*. Journal of Economic Literature, 50(3), 681–730. DOI: 10.1257/jel.50.3.681

Evan, T., Fišerová, E., & Elgnerová, A. (2025). *The Influence of Culture on Migration Patterns*. arXiv preprint arXiv:2504.08443.

Geertz, C. (2008). *Thick description: Toward an interpretive theory of culture*. In *The Cultural Geography Reader* (pp. 41–51). Routledge.

- Gibson, J., & McKenzie, D. (2012). *The economic consequences of 'brain drain' of the best and brightest: Microeconomic evidence from five countries*. *The Economic Journal*, 122(560), 339–375. DOI: 10.1111/j.1468-0297.2012.02498.x
- Giles, H., Taylor, D. M., & Bourhis, R. Y. (1977). *Dimensions of Welsh identity*. *European Journal of Social Psychology*, 7(2), 165–174.
- Godwin, M., Gregory, J., & Balmer, B. (2009). *The Anatomy of the Brain Drain Debate, 1950–1970s: Witness Seminar*. *Contemporary British History*, 23(1), 35–60. DOI: 10.1080/13619460801990088
- Gogonas, N. (2019). *Recently migrated Greek families in superdiverse Luxembourg: motives for migration and global competence*. In *'New' Migration of Families from Greece to Europe and Canada: A 'New' Challenge for Education?* (pp. 111–127).
- Gray, D. E. (2021). *Doing research in the real world*.
- Jongbloed, B. (2000). *The funding of higher education in developing countries*. *Management and Policy in Higher Education*, 32, 13–42.
- Kasimis, C. (2013). *Greece, migration 1830s to present*. *The Encyclopedia of Global Human Migration*.
- Kousis, M., Chatzidaki, A., & Kafetsios, K. (2022). *Challenging Mobilities in and to the EU during Times of Crises: The Case of Greece* (p. 319). Springer Nature.
- Kousis, M., Chatzidaki, A., & Kafetsios, K. (2022). *Introduction: Challenging mobilities, Greece and the EU in times of crises*. In *Challenging Mobilities in and to the EU during Times of Crises: The Case of Greece* (pp. 1–23). Cham: Springer International Publishing.
- Krasulja, N., Blagojević, M. V., & Radojević, I. (2016). *Brain-drain: The positive and negative aspects of the phenomenon*. *Ekonomika*, 62(3).
- Liu, S., Gallois, C., & Volcic, Z. (2010). *Introducing intercultural communication: Global cultures and contexts*. Sage Publications.
- Oberg, K. (1960). *Cultural shock: Adjustment to new cultural environments*. *Practical Anthropology*, (4), 177–182.
- Papadakis, Y. (2023). *Belonging in a welfare state: Greek and Greek Cypriot immigrants in Denmark*. *Ethnic and Racial Studies*, 46(5), 1062–1081. DOI: 10.1080/01419870.2022.2085524
- Pedersen, P. (1994). *The five stages of culture shock: Critical incidents around the world*. Bloomsbury Publishing USA.
- Phillimore, J. (2011). *Refugees, acculturation strategies, stress and integration*. *Journal of Social Policy*, 40(3), 575–593.

Roudgar, I., & Richards, C. (2015). *The policy challenge of the global brain drain: addressing the dilemmas of contributing push–pull factors*. International Journal of Public Policy, 11(1–3), 73–85. DOI: 10.1504/IJPP.2015.068841

Schiller, D., & Liefner, I. (2007). *Higher education funding reform and university–industry links in developing countries: The case of Thailand*. Higher Education, 54, 543–556.

Šlibar, B., Oreški, D., & Klačmer Čalopa, M. (2023). *Push and pull factors in brain drain among university students*. Management: Journal of Contemporary Management Issues, 28(1), 65–80. DOI: 10.30924/mjcmi.28.1.5

Smith, A. (2013). *Nations and nationalism in a global era*. John Wiley & Sons.

Smith, P. B., & Bond, M. H. (1999). *Social psychology: Across cultures*. Allyn & Bacon.

Triandafyllidou, A., & Gropas, R. (2014). “Voting with their feet”: highly skilled emigrants from Southern Europe. American Behavioral Scientist, 58(12), 1614–1633. DOI: 10.1177/0002764214534665

Παράρτημα

https://migrant-integration.ec.europa.eu/country-governance/governance-migrant-integration-denmark_en

Απομαγνητοφωνήσεις συνεντεύξεων

E=Ερευνήτρια, Σ=συνεντευξιαζόμενος

Αριάδνη

E: Αρχικά πες μου λίγα λόγια για σένα, όπως ηλικία, σπουδές, επάγγελμα..

Σ: Εγώ είμαι 39, δουλεύω σε ένα πανεπιστήμιο χ, με ευρωπαϊκά προγράμματα ασχολούμαστε, είμαι research assistant, και σπούδασα οικονομικά στο Πανεπιστήμιο του Πειραιά, το bachelor και το master το έκανα εδώ, οικονομικά του περιβάλλοντος.

E: οκευ. Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Σ: Ήθελα να κάνω ένα μεταπτυχιακό, αυτός ήταν ο βασικός λόγος, για να δω και κάτι άλλο.

E:Οκευ, γιατί επέλεξες συγκεκριμένα την Δανία;

Σ: Γιατί επέλεξα την Δανία... όταν έκανα το προπτυχιακό μου μια καθηγήτρια μου έτσι που είχαμε κάποιες επαφές, επειδή με ενδιέφεραν τα περιβαλλοντικά και ήθελα να κάνω κάτι πάνω σε αυτό μου είχε πει ότι οι σκανδιναβικές χώρες γενικότερα είναι αρκετά μπροστά σε αυτό το κομμάτι, και έτσι έκανα αιτήσεις σε όλες τις σκανδιναβικές χώρες, και στη Νορβηγία και στην Σουηδία και εδώ, και ένας ακόμα λόγος που επέλεξα, με δέχτηκαν σε όλα τα πανεπιστήμια που είχα κάνει αλλά επέλεξα

τη Δανία γιατί υπήρχε και μια φίλη φίλης εδώ οπότε το έκανε έτσι και λίγο πιο εύκολο και γιατί είναι και λιγότερο κρύο από τις υπόλοιπες δυο, είναι πιο χαμηλά ας πούμε, και επίσης γιατί τα πτυχία εδώ αν είσαι πολίτης Ευρωπαϊκής ένωσης είναι δωρεάν οπότε ήταν και αυτό ένας σημαντικός λόγος.

Ε: Η φίλη φίλης ήταν κι αυτή ελληνικής καταγωγής;

Σ: ναι ναι, από Ελλάδα ήταν.

Ε: Οκεν, πώς πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες απ' την Ελλάδα;

Σ: πώς με ωφελεί, καλή ερώτηση. νομίζω έχω μια σταθερότητα, με την δουλειά μου είμαι ευχαριστημένη, υπάρχει αυτό το work life balance που λένε είναι πολύ σημαντικό, δηλαδή υπάρχει μια έτσι ευελιξία, δίνεται προτεραιότητα στο να είσαι καλά ας πούμε στην προσωπική σου ζωή και αυτό, νομίζω υπάρχει μια οργάνωση εδώ πέρα που μ' αρέσει αρκετά σε σχέση με την Ελλάδα.

Ε: Ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές; Είπες ήδη τώρα την γραφειοκρατία απ' όσο κατάλαβα..

Σ: yeah... εντάξει έχουνε, έχουνε κι αυτοί έναν βαθμό γραφειοκρατίας, αλλά όταν είχα πρωτοέρθει εδώ σχεδόν τα πάντα γίνονταν digitally, οπότε δε χρειάστηκε σε πάρα πολλά πράγματα να βρεθώ φυσικά σε κάποιον χώρο γιατί αρκετά γίνονταν online, εεε τώρα, ναι. Μισθολογικά είναι καλύτερα, σαφώς είναι πιο ακριβό το βιοτικό επίπεδο αλλά είναι αρκετά καλοί οι μισθοί οπότε μπορεί να κάνεις έτσι μια άνετη ζωή.. αυτά.

Ε: και όσον αφορά τις σπουδές, είπες ότι είχε αντικείμενα που ασχολούνταν σε αυτές τις χώρες στα οποία στην Ελλάδα δεν τα είχαν αναπτύξει τόσο;

Σ: Δεν το είχα ψάξει να σου πω την αλήθεια για την Ελλάδα. Βασικά όχι ψέματα, το είχα ψάξει αλλά, ναι, δεν υπήρχε τόσο πολύ στο αντικείμενο μου, και ήταν επι πληρωμή στην Ελλάδα. οπότε θεώρησα ότι ναι μεν έφευγα απ' την χώρα μου και θα υπήρχαν άλλα έξοδα αλλά τουλάχιστον θα έβλεπα και κάτι άλλο, θα ερχόμουν σε επαφή με έναν άλλον πολιτισμό, θα έπαιρνα κάποια πράγματα, οπότε κάπως έτσι το αντιστάθμισα από το να μείνω στην Ελλάδα και να πληρώσω κάποια αρκετά λεφτά, γιατί τότε υπήρχαν εντάξει και κάποια μεταπτυχιακά που έφταναν και στα 8.000 ευρώ ας πούμε. Οπότε ναι...

Ε: Οκεν, τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ: Κατά βάση Έλληνες θα έλεγα, με κάποιους internationals, όχι τόσο πολύ Δανούς, είχα κάνει κάποιους φίλους όσο ήμουν στην εστία και έχουμε κρατήσει έτσι κάποια επαφή αλλά κατά βάση Έλληνες.

Ε: Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ: ε με την οικογένεια μου και τους φίλους μου και καθημερινά μιλάμε με την οικογένεια μου, και στο messenger κι αυτά με βιντεοκλήσεις και όσο πιο συχνά

μπορώ έρχομαι, δηλαδή μια φορά τον χρόνο θα προσπαθήσω να έρθω τουλάχιστον στην Ελλάδα.

Ε:Οκευ, σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ: εεε αρκετά, γιατί εε είναι η οικογένεια μου εκεί και οι φίλοι μου οπότε με ενδιαφέρει να ξέρω τι συμβαίνει γιατί εντάξει είναι κι η χώρα μου όπως και να το κάνουμε. Θέλω να ξέρω τι γίνεται.

Ε:Οκευ. Είπες τουλάχιστον δυο φορές τον χρόνο επισκέπτεσαι την Ελλάδα;

Σ:εεμ προσπαθώ και, ναι κατά βάση ναι καλοκαίρι σίγουρα, κάποια γιορτή ίσως Χριστούγεννα Πάσχα και κάπου στο ενδιάμεσο εε αν βρω κάποια ευκαιρία ή με την δουλειά κάποιες φορές που έχει τύχει να έρθω, ναι προσπαθώ λίγο .. ναι.

Ε: οπότε για διακοπές θα προτιμήσεις την Ελλάδα; Αν έχεις διακοπές απ' την δουλειά; δηλαδή γενικά που πηγαίνεις διακοπές;

Σ: ναι καλοκαίρι ναι, κυρίως γιατί είναι η οικογένεια μου θα έλεγα, τουλάχιστον όσον αφορά εμένα, εε ναι καλοκαίρι ναι θα προτιμήσω Ελλάδα.

Ε:Οκευ. Μιλάς δανικά; Αν ναι, σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ: έχω πάει στο σχολείο, έχω τελειώσει τα 5 επίπεδα, καταλαβαίνω σε κάποιο επίπεδο, δεν θα μιλήσω, γιατί δυσκολεύομαι στο να απαντήσω στα δανικά, αυτό. Καταλαβαίνω, μπορώ να διαβάσω κάποια πράγματα, αλλά στο να μιλήσω μου είναι αρκετά δύσκολο. Δεν θα επικοινωνήσω, δεν θ απαντήσω δηλαδή στα δανικά.

Ε: οκευ, για το σχολείο δηλαδή έχει κάποιο, κάποια εκπαίδευση για τους ενήλικες μετανάστες;

Σ: ναι ναι. Όταν έρχεσαι στην χώρα όταν πάρεις το ας πούμε το αντίστοιχο αφμ-αμκα, τον αντίστοιχο αριθμό, είναι η ταυτότητα σου ρε παιδί μου, ο δήμος σου προσφέρει τρία χρόνια νομίζω δωρεάν, ή τρία ή πέντε αν δεν κάνω λάθος από όταν έφτασες για πέντε χρόνια έχεις το δικαίωμα να πας σε σχολείο δωρεάν.

Ε:Οκευ ποια γλώσσα/γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις πχ στην δουλειά, με φίλους, ή καθημερινά;

Σ:Ναι, τα αγγλικά και τα ελληνικά, τα αγγλικά στην δουλειά πάρα πολύ γιατί όλοι οι συνάδελφοι μου είναι... δεν είναι δανοί. Δηλαδή στην ομάδα μου έχω μόνο έναν δανό, είναι πολύ international το περιβάλλον στο πανεπιστήμιο, στο σπίτι μιλάμε ελληνικά και με τους φίλους μου κατά βάση ελληνικά. Αγγλικά και ελληνικά.

Ε:Τυχαίνει στο πανεπιστήμιο που δουλεύεις να μιλάνε όλοι αγγλικά, ή στα περισσότερα πανεπιστήμια της Δανίας είναι έτσι επειδή είναι τόσο international;

Σ:Νομίζω ότι είναι γενικότερο αυτό, δηλαδή στα περισσότερα πανεπιστήμια μιλάνε αγγλικά γιατί έχει πολλούς και μεταπτυχιακούς και μαθητές που έρχονται από

διάφορες χώρες, οπότε ναι κατά βάση μιλάνε αγγλικά. Μπορεί οι δανοί να είναι περισσότεροι αλλά επειδή έρχεται αρκετός κόσμος από το εξωτερικό, μιλάνε στα αγγλικά.

Ε:Οκεν. Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στην Δανία; Τι έχει διευκολύνει ή δυσκολέψει αυτή την διαδικασία;

Σ:Μετά από 12 χρόνια που είμαι εδώ μπορώ να πω ότι έχω προσαρμοστεί. Μου πήρε αρκετά χρόνια η αλήθεια είναι, τα πρώτα χρόνια ήταν αρκετά δύσκολα. Νομίζω το διευκόλυνε η σχέση μου με τον χ, το έκανε έτσι λίγο πιο εύκολο. Είναι πολύ σημαντικό να έχεις έναν άνθρωπο, αυτό νομίζω ότι αν δεν ήμουν σε κάποια σχέση ή με τον χ ή με κάποιον δεν ξέρω αν θα είχα συνεχίσει να μένω εδώ.

Ε:Οκεν, εκεί γνωριστήκατε;

Σ:Γνωριστήκαμε στην Ελλάδα χάχα, θα στα πει αυτός μετά.

Ε:οκεν, κάποιο πολιτισμικό σοκ, που να είχες πάθει στην αρχή ή αργότερα; Πώς το αντιμετώπισες;

Σ:Στα καλά μου άρεσε αυτή η οργάνωση ήταν πολύ διαφορετικό το σύστημα τους, το σύστημα εκπαίδευσης πολύ διαφορετικό με το ελληνικό, δυσκολεύτηκα στην αρχή γιατί ήταν άλλοι οι ρυθμοί, άλλος ο τρόπος που δουλεύεις εδώ από αυτόν που είχα συνηθίσει στην Ελλάδα οπότε μου πήρε αρκετό διάστημα να προσαρμοστώ. ένα πολιτισμικό σοκ άλλο ότι πίνουν πάρα πολύ. Εγώ δεν πίνω, ε δηλαδή το αλκοόλ για αυτούς είναι αρκετά σημαντικό στη ζωή τους, δεν με επηρέασε κάπως αυτό στην ζωή μου ωστόσο υπήρχαν φορές που βρίσκoμουν σε παρέα και δεν έπινα μου λέγανε «πώς περνάς καλά;» αυτό για μένα ήταν πολύ έτσι μου έκανε εντύπωση αυτό νομίζω ήταν και.. άλλο πολιτισμικό..

Ε:Στις Συνήθειες, τα ωράρια;

Σ:Συγγνώμη;

Ε:Στις Συνήθειες στα ωράρια;

Σ:Α ναι αυτό γενικότερα ας πούμε το καλοκαίρι όταν αλλάζει κι ο καιρός τις Παρασκευές σχολάνε πολύ νωρίς απ' την δουλειά για να απολαύσουν τον καιρό. Όταν ξεκίνησα την δουλειά, γενικότερα ο κανόνας είναι ότι σέβονται πολύ τον προσωπικό σου χρόνο και θέλουν να είσαι καλά, κι αυτό ήταν .. ναι.. κι ακόμα πολλές φορές εε πηγαίνω στην manager μου να της πω ότι «θέλω να φύγω διακοπές» και μου λέει «μη με ρωτάς απλά να ξέρω ότι θα φύγεις». Εε έχω ακόμα δηλαδή την ελληνική νοοτροπία, ότι α, πρέπει να ενημερώσω, πρέπει πρέπει πρέπει... κατά βάση εδώ πέρα δεν λέω ότι είναι παντού έτσι, φυσικά υπάρχουν κι οι εξαιρέσεις, αλλά σε γενικό βαθμό σέβονται τον προσωπικό χρόνο και θέλει να κάνει ο καθένας πέρα απ' τη δουλειά του. Δηλαδή αυτό ήταν για μένα πολύ, πολύ μεγάλη διαφορά από το πως είχα συνηθίσει στην Ελλάδα με το εδώ.

Ε:Οκεν, εε ποια είναι τα σχέδια σου για το μέλλον;

Σ:καλή ερώτηση. Για την ώρα δεν βλέπω να πω χαχαχα επιστροφή στην Ελλάδα άμεσα, εε ίσως τώρα ως προς ποιο κομμάτι; Δεν ξέρω.

Ε:Εε ίσως ναι, αυτό η επιστροφή ή κάποια αλλαγή στο επαγγελματικό.

Σ:Στο επαγγελματικό ίσως ήθελα να κάνω κάποια στιγμή μια αλλαγή, να περάσω στον ιδιωτικό τομέα να δω κάτι άλλο , για την ώρα το σκέφτομαι, γιατί αυτό που μ'αρέσει στο πανεπιστήμιο είναι η ευελιξία που έχω οπότε δουλεύω λίγο πιο ελεύθερα. Ίσως σκεφτόμαστε την αγορά ενός σπιτιού εδώ, αλλά για την επιστροφή στην Ελλάδα δεν , δεν νομίζω ότι είναι στα άμεσα σχέδια μας, εκτός κι αν κάτι πάει πολύ στραβά εδώ και δεν μπορούμε να συνεχίσουμε να μένουμε ας πούμε. Αυτό.

Ε:οκευ τέλεια αυτά ήτανε.

Θωμάς

Ε:Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα)

Σ:Εε, ωραία. Είμαι 33 ετών, αυτή τη στιγμή δουλεύω σαν μηχανικός και έχω σπουδάσει μηχανικός. Σπούδασα πρώτα στην Ελλάδα χημικός μηχανικός στο Μετσόβιο και έφυγα για μεταπτυχιακό το 2016 και ήρθα στη Δανία. Εε, τελείωσα το μεταπτυχιακό και μετά σχεδόν αμέσως βρήκα δουλειά, στην αρχή σαν ερευνητής στο πανεπιστήμιο πάνω στο πρότζεκτ στο οποίο είχα δουλέψει στο μεταπτυχιακό μου και εν συνεχεία στην εταιρεία που είμαι και τώρα.

Ε:Οκ. Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Οι λόγοι που έφυγα από την Ελλάδα ήταν κυρίως, εε, σε πρώτη φάση να σπουδάσω, οπότε ως προς το πώς ήταν να σπουδάσω, με την έννοια να δω καινούριες εμπειρίες και να αποκτήσω νέες παραστάσεις και να δω και πέντε πράγματα παραέξω από την Ελλάδα και στο κομμάτι του τομέα σπουδών μου. Σε πρώτη φάση είχα στο πίσω μέρος του μυαλού μου να μείνω κιόλας, αλλά δεν ήταν αυτός ο σκοπός. Αλλά εν τέλει, ας πούμε, το ένα πράγμα έφερε το άλλο, με την έννοια ότι τελείωσα, η Δανία προσέφερε τότε και την επιλογή να μπορώ να παίρνω το επίδομα ανεργίας και να μπορώ να ψάχνω δουλειά παράλληλα, χωρίς να είμαι πολίτης, οπότε αποφάσισα να ψάχνω δουλειά σε πρώτη φάση μένοντας εκεί και εν τέλει το σχέδιο δούλεψε, με την έννοια ότι βρήκα δουλειά στη Δανία και δεν χρειάστηκε να αλλάξω χώρα. Οπότε για μένα ήταν σε δύο φάσεις — πρώτα να πάρω το επίδομα μόλις τελειώσω τις σπουδές μου και να ψάχνω δουλειά μένοντας εκεί, και τελικά βρήκα δουλειά αρχικά στο πανεπιστήμιο, ξεκίνησα να δουλεύω εκεί και μετά αποφάσισα να συνεχίσω με την προοπτική να μείνω όσο το δυνατόν περισσότερο, αν αντέξω, στη Δανία — και γιατί όχι και για πάντα. Οπότε για μένα ήταν σε δύο φάσεις: πώς αποφάσισα να πάω και μετά γιατί αποφάσισα να μείνω. Δεν ξεκίνησα με αρχικό σκοπό να μείνω, και εν τέλει προέκυψε.

Ε:Οκ. Γιατί επέλεξες συγκεκριμένα τη Δανία;

Σ:Επέλεξα συγκεκριμένα τη Δανία γιατί, ενώ όταν έκανα τις αιτήσεις μου για το μεταπτυχιακό είχα γίνει δεκτός και σε άλλες χώρες, όπως στην Ολλανδία και στην Αγγλία, ήθελα να δοκιμάσω κάτι που να είναι λίγο διαφορετικό. Ήθελα τη Σκανδιναβία μόνο και μόνο λόγω διαφορετικής νοοτροπίας και κουλτούρας σε σχέση με την Κεντρική Ευρώπη, ας πούμε. Οπότε για αυτό, αλλά δεν είχα κάποιον ιδιαίτερο λόγο που επέλεξα συγκεκριμένα τη Δανία εκ των προτέρων — δηλαδή δεν έκανα αιτήσεις μόνο στη Δανία.

Ε:Πώς πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Γενικά κυρίως, αυτή τη στιγμή, στο επίπεδο της καθημερινότητας. Με την έννοια ότι, οκ, οικονομικά πλέον, από τη στιγμή που εργάζομαι, οι απολαβές είναι καλύτερες, αλλά για μένα το κυριότερο είναι το κομμάτι του work-life balance που λένε. Και γενικότερα για μένα αυτό μεταφράζεται σε επίπεδο έντασης στην καθημερινότητα — δηλαδή, δεν υπάρχει ένταση στην καθημερινότητα. Η καθημερινότητα είναι πολύ πιο ήρεμη και ανέμελη, θα το έλεγα. Στη Δανία μπορείς να δουλεύεις αυστηρά το οκτάωρό σου, το οποίο στην πράξη είναι και λιγότερο — είναι 37 ώρες την εβδομάδα η πλήρης απασχόληση — και μετά να γυρνάς σπίτι και να αποσυνδέσαι τελείως από τη δουλειά και να έχεις χρόνο να κάνεις τις δραστηριότητές σου, που μπορεί να είναι οτιδήποτε: να βγεις με τους φίλους σου, μέχρι το κομμάτι της ελευθερίας που σου δίνει στο να δουλεύεις από το σπίτι, να δουλεύεις με ευέλικτο ωράριο — οπότε αργότερα, στην περίπτωση που έχω οικογένεια, να μπορώ να το συνδυάσω με τις δραστηριότητες των παιδιών.

Ε:Οκ, οπότε ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές;

Σ:Όσον αφορά τις σπουδές, θεωρώ ότι το πλεονέκτημα είναι ότι τα πανεπιστήμια με τις επιχειρήσεις βρίσκονται σε άμεση σύνδεση, οπότε το αντικείμενο σπουδών — οποιοδήποτε, όχι μόνο οι βιομηχανίες — βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την αγορά εργασίας. Εγώ μιλάω κυρίως για τον τεχνικό τομέα λόγω επαγγέλματος, αλλά το ίδιο ισχύει και για κοινωνικές ή θεωρητικές σπουδές. Οπότε μπορείς να μπεις απευθείας στην πράξη, και στο προπτυχιακό και στο μεταπτυχιακό επίπεδο, και να δεις τι εφαρμογές έχει αυτό που σπουδάζεις. Αυτό είναι το σημαντικό. Από πλευράς εργασίας, οι επιχειρήσεις στη Δανία — πολλές από αυτές τουλάχιστον στον τεχνολογικό τομέα — βρίσκονται στην αιχμή των εξελίξεων και τις οδηγούν. Ειδικά, ας πούμε, αυτή τη στιγμή η Novo Nordisk είναι η μεγαλύτερη φαρμακευτική στον κόσμο και απορροφά πάρα πολύ κόσμο. Οπότε ουσιαστικά βλέπεις και τις νέες τάσεις στον τομέα, π.χ. στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οπότε, ναι, και εργασιακά θεωρώ ότι μπορείς να βρεις πολύ καλή δουλειά και να είσαι και ενημερωμένος, να είσαι updated.

Ε:Οκ, οπότε και σε τεχνολογίες και σε πρώτες ύλες και λοιπά;

Σ:Ναι, ναι.

Ε:Οκ. Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ:Είναι κυρίως — καταρχάς αρκετοί Έλληνες — αλλά και άλλες εθνικότητες, κυρίως με Νοτιοευρωπαίους, Ιταλούς δηλαδή, Ισπανούς, ως επί το πλείστον, και πολλούς Βραζιλιάνους. Και πολύ λιγότερο Δανούς. Στην καθημερινότητά μου, στη δουλειά, ναι, και με Δανούς, αλλά με τους Δανούς είναι λίγο πιο δύσκολο να συναναστραφείς εκτός ωραρίου εργασίας, με την έννοια ότι, ενώ γενικά είναι ανοιχτοί άνθρωποι, μένουν στη Δανία όλη τους τη ζωή και, ειδικά στην Κοπεγχάγη, οι περισσότεροι που είναι από εκεί έχουν ήδη κύκλο γνωστών και φίλων, οπότε είναι πολύ πιο δύσκολο να συμβαδίσουν τα προγράμματα της καθημερινότητας μαζί τους.

Ε:Οκ. Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ:Έχω επαφή με γονείς και φίλους. Με τους γονείς μου, οκ, δεν θα έλεγα ότι μιλάμε καθημερινά, αλλά σίγουρα μιλάμε μέσω τηλεφώνου δύο φορές την εβδομάδα. Μετά, με τους φίλους μου κυρίως με μηνύματα, και ντάξει, έχω κρατήσει επαφή με όλους τους φίλους, γιατί είμαι και αρκετά χρόνια στη Δανία. Με μηνύματα αρκετά συχνά, δηλαδή με κάποιους μπορεί και κάθε μέρα. Αλλά και όταν κατεβαίνω για διακοπές, εννοείται ότι βρισκόμαστε, κανονίζουμε μαζί διακοπές.

Ε:Σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι για σένα να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ:Ενημερώνομαι σε σχετικά ικανοποιητικό βαθμό για την ελληνική επικαιρότητα, κυρίως μέσω διαδικτύου, από ειδησεογραφικές ιστοσελίδες ή μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Δεν θα έλεγα ότι την παρακολουθώ καθημερινά, αλλά φροντίζω να γνωρίζω τα βασικά και πιο σημαντικά ζητήματα που συμβαίνουν, ειδικά σε θέματα πολιτικής, οικονομίας ή αν συμβεί κάτι πολύ σημαντικό κοινωνικά. Είναι αρκετά σημαντικό για μένα να διατηρώ μια επαφή με το τι γίνεται στην Ελλάδα, αφενός γιατί η οικογένειά μου και οι φίλοι μου ζουν εκεί, οπότε επηρεάζονται άμεσα από την επικαιρότητα, και αφετέρου γιατί εξακολουθεί να είναι η χώρα μου, την οποία νιώθω κομμάτι της, ακόμα κι αν ζω στο εξωτερικό. Επίσης, είναι και μια μορφή σύνδεσης με την ταυτότητά μου και βοηθά στο να νιώθω ότι δεν έχω αποκοπεί πλήρως από την ελληνική πραγματικότητα δηλαδή οκευ οι γονείς μου είναι εκεί, οι φίλοι μου είναι εκεί, να μπορώ να ακολουθώ το τι συμβαίνει και αν ποτέ επιστρέψω, να έχω μια άποψη του τι συμβαίνει.

Ε:Πόσο συχνά επισκέπτεσαι την Ελλάδα; Πού πηγαίνεις διακοπές;

Σ:Α, ε, σίγουρα 3-4 φορές τον χρόνο, για μικρότερα ή μεγαλύτερα διαστήματα. Σίγουρα μία φορά το καλοκαίρι και μετά τα Χριστούγεννα, και άλλες δύο φορές συνήθως. Αλλά αυτό είναι λόγω της φύσης της δουλειάς, επειδή μπορώ να δουλεύω εξ αποστάσεως, οπότε μπορώ να πάρω διακοπές και να κατέβω και να δουλέψω μία εβδομάδα από ανάμεσα – κυρίως αρχές καλοκαιριού ή μετά το Πάσχα.

Ε:Οπότε, σε περιπτώσεις άδειας ας πούμε, θα την προτιμήσεις;

Σ:Ναι, ναι, ναι. Δεν θέλω – δηλαδή, ιδίως το καλοκαίρι – σίγουρα δύο εβδομάδες θα τις περάσω στην Ελλάδα.

Ε:Οκέυ. Μιλάς Δανέζικα; Αν ναι, σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ:Μπορώ να διαβάσω και να γράψω, και μπορώ να καταλαβαίνω σε βασικό επίπεδο. Δεν μπορώ να μιλήσω και δεν θεωρώ ότι έχω επάρκεια στην ομιλία. Και οι λόγοι είναι κυρίως... ε, θα έλεγα κυρίως πρακτικοί – με την έννοια ότι τα Δανέζικα είναι αρκετά δύσκολα στην ομιλία. Ο ένας λόγος είναι αυτός. Ε, το διάβασμα και το γράψιμο ήταν θέμα εξάσκησης και δεν χρειάζεται interaction, δεν χρειάζεται επαφή με κάποιον άλλον. Διάβαζα δηλαδή την εφημερίδα κάθε μέρα, οπότε έχτισα μόνος μου την επάρκεια λεξιλογίου για να μπορώ να διαβάζω και να γράφω. Αλλά το οτιδήποτε σε επαφή και τριβή με άλλους ομιλητές, παραδείγματος χάριν, είναι πολύ πιο δύσκολο, με την έννοια ότι οι Δανοί, αν δεν μιλάς Δανέζικα, δεν προτιμάνε να μιλάνε μαζί σου Δανέζικα. Οπότε, με το που καταλάβουν ότι δεν μιλάς άπταιστα, μιλάνε Αγγλικά απευθείας. Οπότε αυτός είναι ένας λόγος. Και ο άλλος ήταν ότι και στο πανεπιστήμιο που δούλευα και τώρα στη δουλειά μου, η γλώσσα είναι Αγγλικά. Οπότε δεν χρειάστηκε, δεν πείστηκα ίσως αρκετά για να μάθω και να μιλάω. Δεν τα χρειάστηκα σε βαθμό που να με εμποδίζει από το να συμμετέχω κοινωνικά και εργασιακά στην κοινωνία. Οπότε, ναι.

Ε:Οπότε, όσον αφορά το “ποια γλώσσα / γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις”, χρησιμοποιείς Αγγλικά στη δουλειά και Ελληνικά με φίλους;

Σ:Ναι. Με τους φίλους μου που είναι international, μιλάμε Αγγλικά, και στη δουλειά, στο γραφείο, Αγγλικά. Ελληνικά κυρίως, ναι, με τους φίλους μου στην Ελλάδα και με τους Έλληνες φίλους μου εδώ.

Ε:Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στην Δανία; Τι έχει διευκολύνει / δυσκολέψει αυτή τη διαδικασία;

Σ:Ε, θεωρώ ότι έχω προσαρμοστεί. Υπάρχουν πράγματα που, οκέυ, μετά από 8,5 χρόνια, υπάρχουν πράγματα που με δυσκολεύουν. Για παράδειγμα, ενώ έχω συνηθίσει τον καιρό και το κρύο τον χειμώνα και την πολλή υγρασία το καλοκαίρι, την ανυπόφορη, δεν έχω συνηθίσει – ας πούμε – ακόμα και την εναλλαγή μέρας-νύχτας, που τον χειμώνα η διάρκεια της νύχτας είναι πολύ μεγάλη και η διάρκεια της μέρας αντίστοιχα το καλοκαίρι είναι πολύ μεγάλη. Και αυτό το βλέπω κυρίως στο κομμάτι της διάθεσής μου και της ενέργειάς μου μέσα στην ημέρα. Ε, τώρα, από εκεί και πέρα, θεωρώ ότι έχω προσαρμοστεί – έχω προσαρμόσει την καθημερινότητά μου, μάλλον – αλλά δεν θεωρώ ότι θα γίνω ποτέ 100% Δανός. Με την έννοια ότι, ναι, το πρόγραμμά μου και την καθημερινότητά μου μπορώ να τα προσαρμόσω, αλλά και τη γλώσσα να μιλάω, θεωρώ ότι οι πολιτισμικές διαφορές με τους Δανούς είναι πολύ μεγάλες, οπότε δεν θεωρώ ότι θα προσαρμοστώ ποτέ 100%.

Ε:Διαφορές εννοείς όπως;

Σ:Στον τρόπο διασκέδασης, στον τρόπο οργάνωσης της καθημερινότητας. Για παράδειγμα, το ότι προγραμματίζουν τα πάντα πολύ καιρό πριν και είναι πάρα πολύ οργανωμένοι σε αυτό. Και – ας πούμε – δυσκολεύει και το κομμάτι, όπως είπαμε και

νωρίτερα, του να έχω Δανούς φίλους ή να κανονίζω πράγματα με Δανούς. Με την έννοια ότι οι Δανοί προγραμματίζουν πολύ νωρίτερα τις δραστηριότητές τους και για πολύ καιρό μετά. Οπότε, για παράδειγμα, είναι πολύ δύσκολο να οργανώσεις κάτι της τελευταίας στιγμής. Και για να κανονίσεις κάτι με κάποιον Δανό, θα πρέπει να του το πεις ίσως και βδομάδες νωρίτερα, προκειμένου να μην είναι κλεισμένος με κάποια άλλη δραστηριότητα. Δηλαδή, κι οι Δανοί το κάνουν αυτό και μεταξύ τους – παιδιά με γονείς. Δηλαδή, για να πάει ένας Δανός με τους γονείς του, θα πρέπει να το προγραμματίσει, να τους πάρει τηλέφωνο από πριν και να το κανονίσει. Δεν υπάρχει το αυθόρμητο, και αυτό θεωρώ ότι είναι από τις μεγαλύτερες διαφορές. Δεν μπορείς να κάνεις αυθόρμητισμούς στο να κανονίσεις πράγματα.

Ε:Πιστεύεις ότι αυτές οι διαφορές, όμως, σε έχουν επηρεάσει – δηλαδή, σε έχουν αλλάξει στο πώς είσαι σαν άτομο σε σχέση με το πώς είναι στην Ελλάδα – ή τις βλέπεις ακόμα σαν διαφορές που έχει κάποιος άλλος;

Σ:Όχι, θεωρώ ότι σε κάποια πράγματα έχω προσαρμοστεί. Με την έννοια του, για παράδειγμα, στη δουλειά τρώμε μεσημεριανό στις 11:00-11:30 το πρωί, το οποίο είναι πάρα πολύ νωρίς για τα δεδομένα της Ελλάδας. Αλλά ως προς αυτό, ας πούμε, προσαρμόστηκα. Και για το ωράριό μου στη δουλειά, και το πότε θα τρώω πρωινό ή βραδινό. Και στο υπόλοιπο πρόγραμμα των δραστηριοτήτων μου, έχω κι εγώ των Δανών, γιατί αυτό είναι το επικρατέστερο. Από 'κει και πέρα, ναι – έχω εντάξει κάποιες δραστηριότητες που κάνουν κι οι Δανοί. Γυμνάζονται πολύ περισσότερο. Κανονίζω δραστηριότητες ακόμα και με μη Δανούς φίλους μου – δραστηριότητες που θα έκαναν και οι Δανοί. Ας πούμε, θα πάω για σάουνα ή να κάνω μια δραστηριότητα μαζί, αντί να πάμε για καφέ όπως κάνουμε στην Ελλάδα. Να πάμε, ας πούμε, για αναρρίχηση, να πάμε να παίξουμε τένις ή κάτι τέτοιο. Με αυτή την έννοια, θεωρώ ότι έχω προσαρμοστεί. Από εκεί και πέρα, όταν είμαι στην Ελλάδα – είτε σε διακοπές είτε έρχομαι και δουλεύω από εδώ – ναι, ακολουθώ το ελληνικό πρόγραμμα. Δηλαδή, μπορώ να προσαρμοστώ απευθείας.

Ε:Οκέυ. Ποια είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον;

Σ:Τα σχέδιά μου για το μέλλον είναι, αυτή τη στιγμή, να αλλάξω δουλειά, σκέφτομαι – με την έννοια ότι είμαι ήδη 5 χρόνια στη δουλειά μου και θεωρώ ότι, οκέυ, έχω τελεματώσει. Αλλά ναι, αυτή τη στιγμή αυτό είναι το σχέδιο. Και από 'κει και πέρα – ας πούμε – στην προσωπική ζωή, ίσως... η προσωπική ζωή είναι όπως θα ήταν παντού, νομίζω. Δηλαδή, το να είμαι με τη σύντροφό μου καλά, και οκέυ, ό,τι προκύψει.

Ε:Οπότε, όσον αφορά τον γυρισμό, επηρεάζει και αυτό;

Σ:Επηρεάζει, ναι. Αυτό εξαρτάται πάρα πολύ – είναι κριτήριο, ας πούμε, στην επιλογή συντρόφου και στο αν θα μπορεί να επιστρέψει. Επειδή σκέφτομαι ότι κάποια στιγμή ίσως να θέλω να επιστρέψω, το κομμάτι του να είμαι με κάποια μη Ελληνίδα – πόσο μάλλον Βόρειο-Ευρωπαϊά – γιατί ίσως μια κοπέλα, μια σύντροφος

από μια χώρα της Νότιας Ευρώπης, τέλος πάντων στην ιδιοσυγκρασία, θα ήταν πολύ πιο εύκολο να επιστρέψουμε ή να μετακομίσουμε νοτιότερα.

Ε:Και στις ιδεολογίες μάλλον θα είναι πιο εύκολο.

Σ:Και στο κομμάτι, ναι, και στο πολιτισμικό κομμάτι, της καθημερινής συνεννόησης.

Ε:Ναι...

Σ:Με την έννοια ότι θα έχουμε κοινά βιώματα, κοινές προσλαμβάνουσες και κοινές αναφορές – ας πούμε – οπότε θα είναι πολύ πιο εύκολη η συμβίωση.

Ε:Οκέυ, οπότε το αν θα γυρνούσες εξαρτάται περισσότερο από την προσωπική ζωή;

Σ:Ναι, ναι. Και από την προσωπική ζωή, από το κομμάτι του “αν αποκτήσω ποτέ παιδιά” – δεν ξέρω αν θα ήθελα να μεγαλώσουν σαν Δανεζάκια, για παράδειγμα. Γιατί, οκέυ, θα μιλάνε Ελληνικά, θα έχουν την ελληνική κουλτούρα και τις προσλαμβάνουσες από τον κύκλο τον δικό μου, ίσως και της μητέρας τους, αλλά από το σχολείο και την κοινωνία θα μεγαλώνουν σαν Δανεζάκια, οπότε δεν ξέρω αν θα το ήθελα. Δεν ξέρω. Αυτό είναι κάτι που με προβληματίζει.

Ε:Οκέυ, οπότε ας πούμε σαν πολιτισμός, το τι ιδεολογίες αφογκράζεται και λοιπά, δεν ξέρεις αν θα ήθελες να αποτυπωθούν αυτές οι συνήθειες και στα παιδιά σου κάπως.

Σ:Ναι, ναι, ναι. Πολιτισμικά, δεν είναι ότι έχω κάποιο πρόβλημα με τους Δανούς. Ίσως θεωρώ και ότι, ας πούμε, το εκπαιδευτικό τους σύστημα είναι καλύτερο από το ελληνικό, με βάση το τι ελευθερίες τους δίνει. Αλλά, απ’ την άλλη, ναι, πολιτισμικά θεωρώ ότι όταν μεγαλώσουν, δεν θα μπορώ να συνεννοηθώ μαζί τους. Το οποίο... ναι, οκέυ...

Ε:Από ποια έννοια;

Σ:Από την έννοια ότι πολιτισμικά θα είναι πολύ περισσότερο κοντά στη δανέζικη κουλτούρα, θα έχουν και Δανούς φίλους και αυτό, ας πούμε, ίσως θα είναι και κομμάτι του ότι θα δυσκολεύονται να κατανοήσουν το δικό μου πολιτισμικό υπόβαθρο.

Ε:Ναι, οπότε πάλι όσον αφορά συνήθειες, συμπεριφορά – αν θα είναι πιο ψυχροί ή κάτι τέτοιο;

Σ:Ναι, το οποίο – εντάξει – αυτό έχει να κάνει με το ότι η έννοια της οικογένειας είναι πολύ πιο χαλαρή, και οι δεσμοί.

Ε:Δεν υπάρχει τόση αλληλεξάρτηση, δηλαδή;

Σ:Δεν είναι θέμα αλληλεξάρτησης. Δεν υπάρχει και τόση επικοινωνία μεταξύ τους. Δηλαδή, υπάρχουν Δανοί – αδέρφια ας πούμε – που χωρίς να έχουν τσακωθεί, χωρίς να έχουν κάποια διαμάχη, δεν μιλάνε μεταξύ τους ή δεν μιλάνε στους γονείς τους, χωρίς να υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος ανταγωνισμός ή τσακωμός ή οτιδήποτε. Απλά

κάποια στιγμή η ζωή τους απομακρύνει και εκείνοι δεν θεωρούν σκόπιμο να κρατήσουν επαφή.

Ε:Οκέυ, τέλεια. Ευχαριστώ πολύ.

Αλεξάνδρα

Ε:Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα):

Σ:Ε, λοιπόν, θα γίνω 27 σε λίγες μέρες, χαχα. Ήρθα εδώ πριν 2,5 χρόνια, λίγο παραπάνω από 2,5 χρόνια. Στην Ελλάδα τελείωσα Αρχιτεκτονική στο Αριστοτέλειο στη Θεσσαλονίκη και μετά έφυγα κατευθείαν, δηλαδή σκέψου τελείωσα το 2022, αν δεν κάνω λάθος... ναι, τον Ιούλιο του 2022, και τον Αύγουστο ήρθα κατευθείαν στη Δανία. Κι εδώ έκανα τον ίδιο τίτλο. Έχουν εδώ δύο πτυχία, architectural engineering είναι και τα δύο, ωστόσο δεν έχουν καμία σχέση. Στην Ελλάδα είναι πολύ πιο αρχιτεκτονική — να σχεδιάσεις χώρους· εδώ είναι πιο μηχανολόγος μηχανικός, αν μπορώ να το παρομοιάσω κάπως με την Ελλάδα.

Ε:Οκέι, τώρα δουλεύεις στη Δανία;

Σ:Ναι, ναι, δουλεύω.

Ε:Στο αντικείμενό σου;

Σ:Ναι, ναι, ναι. Στο αντικείμενό μου ακριβώς.

Ε:Οκέι. Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Ε, ότι δεν μου άρεσε καθόλου ο τρόπος ζωής, χαχα. Δεν ξέρω... ένιωθα μια ανασφάλεια, και όταν θα γυρνούσα σπίτι — δηλαδή πάντα είχα κάποιο άγχος. Και αυτό, πώς θα βγω, όταν θα βγω έξω, πώς θα γυρίσω σπίτι, να 'χω τον φόβο... Οπότε, πιο πολύ αυτό. Κάπως δεν μου ταίριαζε όλο αυτό. Και η φασαρία. Έτσι αισθάνομαι ότι στην Ελλάδα υπάρχει μια ένταση χωρίς λόγο. Αισθάνομαι αυτό, ότι προσπαθούμε λίγο χωρίς λόγο ο ένας με τον άλλον να τσαντιστούμε, να έχουμε νεύρα, να ξυπνάμε με νεύρα κάθε μέρα. Οπότε, κάπως δεν μου ταίριαζε αυτό. Είχα έρθει εδώ γιατί είναι ο αδερφός μου στη Δανία, αλλά σε μια άλλη πόλη. Και ναι, είχα έρθει, μου άρεσε πάρα πολύ αυτή η ηρεμία που είχε, και γι' αυτό.

Ε:Οπότε γενικά σαν τρόπος ζωής η διαφορά, ας πούμε; Τα ευρωπαϊκά δεδομένα της Δανίας;

Σ:Ακριβώς, ακριβώς. Αυτή η ηρεμία που έχουμε εδώ δεν μπορούσα να τη βρω στην Ελλάδα και την ήθελα. Δηλαδή, εντάξει, πέρα από το θέμα εργασίας — γιατί κάτι μπορούσα να βρω και στην Ελλάδα, σίγουρα όχι με τους ίδιους μισθούς — αλλά νομίζω πιο πολύ για τον τρόπο ζωής έφυγα. Ένιωθα ότι δεν μου ταίριαζε η Ελλάδα.

Ε:Οκέι. Οπότε επέλεξες συγκεκριμένα τη Δανία λόγω του αδερφού σου ή και για άλλους λόγους;

Σ:Ήταν, μέχρι στιγμής, από τα ταξίδια που είχα κάνει μέχρι εκείνη την περίοδο πριν φύγω, η χώρα που είχα πει ότι θα ζήσω — ιδιαίτερα η Κοπεγχάγη σαν πόλη. Είχα έρθει εδώ και είχα πει: "Εδώ θέλω να ζήσω". Σίγουρα έπαιξε ρόλο και ότι ήταν δωρεάν οι σπουδές, ότι θα μπορούσα να δουλεύω λίγες ώρες την εβδομάδα και να βγάζω τα έξοδά μου — όχι μόνο να τα βγάζω, να μου μένουν και λεφτά στην άκρη. Κάτι που σε άλλες χώρες είναι πολύ δύσκολο να το βρεις. Οπότε ναι, γι' αυτό ήταν.

Ε:Οπότε και εργασιακές συνθήκες;

Σ:Σίγουρα, σίγουρα. Σίγουρα, γιατί ήταν πιο εύκολο να συνδυάσω σπουδές με το να μη ζητάω πια λεφτά από τους δικούς μου. Αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο.

Ε:Πώς πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Ψυχικά; Χαχαχα. Όπως είπα, εδώ έχει μια ηρεμία που πραγματικά τη θέλεις... ξυπνάς το πρωί και σου αρέσει να πηγαίνεις στη δουλειά σου, σου αρέσει να κάνεις πράγματα. Στην Ελλάδα ήταν απλά μια μέρα που έπρεπε να τελειώσεις, να φύγει, να περάσει. Εδώ δεν το βλέπω αυτό. Οπότε είμαι πολύ πιο χαρούμενη. Εντάξει, σίγουρα οι δικοί μου είναι μακριά, αλλά δεν το σκέφτομαι, γιατί υπάρχουν τόσα θετικά, και σίγουρα με ενθαρρύνουν κιόλας που με βλέπουν κι εμένα χαρούμενη. Οπότε, σίγουρα με ωφέλησε πάρα πολύ.

Ε:Ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές; (Έχεις ήδη αναφέρει για τα δίδακτρα, μπορείς να συμπληρώσεις αν θες κάτι ακόμα.)

Σ:Ναι οι σπουδές είναι δωρεάν και στην Ελλάδα είναι δωρεάν. Βέβαια στα μεταπτυχιακά πληρώνεις σε κάποια, στα περισσότερα. η διαφορά η βασική που είδα είναι ότι στην Ελλάδα είναι λίγο πιο γενικά, στην Δανία νομίζω ότι σε προετοιμάζουν περισσότερο για την εργασία και για το τι θα αντιμετωπίσεις σε δουλειά. Στην Ελλάδα είναι λίγο πιο θεωρητικά εε όσον αφορά τις σπουδές. Επίσης δεν έχει τόσο φόρτο, ενώ ένιωσα ότι έμαθα πολύ περισσότερα πράγματα εδώ τα δυο χρόνια, εε σε σχέση με τα 5 στην Ελλάδα, δεν είχα τόσο φόρτο εργασίας. Νομίζω ήταν πιο στοχευμένα, ότι στην Ελλάδα μπορεί να μας έβαζαν και λίγη πίεση χωρίς λόγο, χωρίς εμένα να μου προσφέρει κάτι πέρα από άγχος και πίεση. Εε τώρα όσον αφορά την εργασία, θα σου πω τι ακούω γιατί από την Ελλάδα δεν έχω καμία εμπειρία, αλλά βλέπω αυτό ότι δεν τηρεί το δωρο στην Ελλάδα. Εδώ τηρεί το δωρο και αν καθίσεις παραπάνω θα το εε , πρέπει να το σημειώσεις, πρέπει να το δηλώσεις δηλαδή καμία σχέση, νοιάζονται πολύ για θέματα ψυχικής υγείας, εε εντάξει είμαι βέβαια και σε μια πάρα πολύ καλή εταιρία οπότε νοιάζονται λίγο παραπάνω από ό,τι σε άλλες εταιρίες, εε αλλά νοιάζονται και πάρα πολύ για την πρόοδο μας, για την εξέλιξη μέσα στην εταιρία, όχι απλά να τους βγάλεις την δουλειά που πρέπει, φυσικά κι αυτό είναι σημαντικό αλλά και πως εσύ θα εξελιχθείς, που σίγουρα είναι θετικό γιατί δεν σε βλέπουν μόνο σαν χρήμα και πως θα τους προσφέρεις κέρδος αλλά και πως ναι έχεις καλύτερο κίνητρο για να δουλέψεις.

Ε:Οκεν, Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ:Εε γενικότερα; Όχι μόνο στην δουλειά;

Ε:Ναι γενικότερα, και σε παρέες.

Σ:Ναι, και σε παρέες είμαι περισσότερο με Έλληνες. Στην αρχή έκανα παρέα και με ξένους. Νιώθω λίγο ότι εντάξει, με κάποιους ταιριάζουμε, με κάποιους δεν ταιριάζουμε. Γι' αυτό έχω κατασταλάξει σε Έλληνες. Αλλά μετά, στη δουλειά, γενικότερα είμαστε πολλές εθνικότητες – είμαστε και από Νότια Ευρώπη, και από Δανία, και από Βραζιλία.

Ε:Πιστεύεις ότι δεν ταίριαζες με άλλες εθνικότητες λόγω πολιτισμικών αποκλίσεων ή προσωπικά έτυχε;

Σ:Ε, τώρα για τους Δανούς... Νομίζω με τους Δανούς... Θα σου πω τώρα περισσότερο γιατί δεν ταιριάζουμε. Απλά νομίζω ότι είναι ανοιχτοί, είναι καλοί στην παρέα, έχουν λίγο ένα περίεργο χιούμορ, αλλά μέχρι να ανοιχτούν και να σε δεχτούν στην παρέα είναι πάρα πολύ δύσκολο. Δηλαδή δεν έχουν το ότι "α, εγώ θα βγω με την παρέα μου και αν θέλεις έλα κι εσύ, κι ας μην ξέρεις την παρέα, θα τη γνωρίσεις". Δεν το έχουν αυτό. Οπότε είναι δύσκολο.

Ε:Ωστόσο, βλέπω ότι με άλλες εθνικότητες – π.χ. έχω μια πολύ καλή φίλη που είναι από Βραζιλία – είμαστε πολύ πιο ανοιχτοί, έχουμε πολλά περισσότερα κοινά. Οπότε θεωρώ σίγουρα παίζει ρόλο και οι συνθήκες που μεγαλώσαμε. Δηλαδή και εγώ που είμαι από Ελλάδα, η Βραζιλία δεν είναι ότι είναι δύο πλούσιες χώρες – είμαστε πιο φτωχές σε σύγκριση με τη Δανία. Ενώ αυτοί ίσως έχουν μια άλλη νοοτροπία που τους κάνει λίγο πιο κλειστούς.

Ε:Οκέι. Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ:Με τους γονείς μου μιλάμε σχεδόν κάθε μέρα. Εντάξει, με την οικογένειά μου γενικότερα – και θείους, ξαδέρφια. Και μετά έχω κρατήσει επαφή, σχεδόν καθημερινή – εντάξει, όχι καθημερινή, μια φορά την εβδομάδα – με μια πολύ καλή μου φίλη που έχει μείνει στην Ελλάδα. Μετά, οι υπόλοιποι είναι κι αυτοί στο εξωτερικό, οι φίλοι μου από Ελλάδα. Αλλά ναι, και με τον Χ που μιλάμε δύο ώρες κάθε εβδομάδα σίγουρα, χαχα.

Ε:Χαχα. Σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι για σένα να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ:Κάθε μέρα μπαίνω και κοιτάω. Εντάξει, μπορεί να 'χω φύγει, αλλά δεν έχω ρίξει μαύρη πέτρα πίσω μου. Θέλω να μαθαίνω φυσικά τι γίνεται και θέλω να πηγαίνει η Ελλάδα προς το καλύτερο. Οπότε προσπαθώ να τα κοιτάω και να ενημερώνομαι.

Ε:Οπότε κρατάς επαφή γενικά με την Ελλάδα, δεν είναι ότι αποκόβεσαι επειδή έχεις μπει σε ένα καινούργιο πλαίσιο ή κάτι;

Σ:Όχι, όχι, σε καμία περίπτωση. Και εδώ προσπαθώ, όταν γίνεται κάτι ελληνικό – κάποια συναυλία ή οτιδήποτε – να πηγαίνω. Μου αρέσει, δηλαδή, να έχω μια σχέση, να κρατάω. Εννοείται.

Ε:Πόσο συχνά επισκέπτεσαι την Ελλάδα; Πού πηγαίνεις διακοπές;

Σ:Την Ελλάδα την επισκέπτομαι 2 με 3 φορές τον χρόνο. Σίγουρα καλοκαίρι, κάποια από τις γιορτές – Χριστούγεννα, Πάσχα. Π.χ. πήγα Χριστούγεννα και θα πάω τώρα Πάσχα, και μπορεί και στο ενδιάμεσο. Ναι, και πηγαίνω στα Γιάννενα που είναι οι δικοί μου ή στην Αθήνα. Τον Μάρτιο ήμουν πάλι στην Αθήνα. Ήρθα απλά για βόλτα.

Ε:Οπότε, όταν θα έχεις άδεια από τη δουλειά, θα προτιμήσεις να πας στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό κάπου αλλού;

Σ:Ε, εξαρτάται. Θα προτιμήσω νομίζω να πάω στο εξωτερικό, χαχα. Αλλά εντάξει, πρέπει να πάω και στην Ελλάδα – πιο πολύ για να δω τους δικούς μου. Πιο πολύ θα πάω στην Ελλάδα για να δω τους δικούς μου ή για ένα Σαββατοκύριακο, όπως ήρθα στην Αθήνα.

Ε:Οπότε, πιο πολύ σε εισαγωγικά για κοινωνικές υποχρεώσεις, όχι τόσο ότι το προτιμάς;

Σ:Ναι, ναι, ναι. Θα προτιμήσω να πάω σε κάποια άλλη χώρα αν έχω άδεια, είναι η αλήθεια.

Ε:Μιλάς Δανικά; Αν ναι, σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ:Μιλάω; Χαχα, δεν μιλάω, χαχα. Έχω πάρει κάποια μαθήματα, ξέρω, καταλαβαίνω πιο πολύ – σε καθημερινό λεξιλόγιο. Και αποφεύγω να μιλήσω γιατί μου φαίνεται πάρα πολύ δύσκολο. Μου φαίνεται δύσκολο το πώς λένε τις λέξεις.

Ε:Η προφορά;

Σ:Η προφορά. Είναι τελείως, τελείως διαφορετικό. Όταν μιλάς, εε, φαίνεται ας πούμε σε κάποιους... Αν μιλάς με κάποιον Δανό, φαίνεται να έχει, να σου κρατάει κάπως αποδοκιμασία προς το πώς μιλάς;

Ε:Δηλαδή, κρίνουν το πώς μιλάτε οι international;

Σ:Εε, όχι, εντάξει. Έχω δύο διαφορετικά περιβάλλοντα. Τώρα που είμαι στη δουλειά, με ενθαρρύνουν, δεν έχουν πρόβλημα και με καταλαβαίνουν. Στην προηγούμενη δουλειά μπορεί να έλεγα κάτι και να ήταν: τι; τι; δεν καταλαβαίνουμε. Δεν ξέρω αν όντως το κάνουν αυτό, γιατί το κάνουν, αν όντως δεν το καταλαβαίνουν, αλλά βλέπεις σ' αυτή τη δουλειά –που είναι πολλές και διαφορετικές εθνικότητες– οπότε μιλάνε περισσότερο αγγλικά, δεν έχουν πρόβλημα. Το προσπαθούν τουλάχιστον να καταλάβουν. Οπότε δεν ξέρω να σου απαντήσω ακριβώς αυτό, αν αποθαρρύνουν. Νομίζω...

Ε:Ποια γλώσσα / γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις (π.χ. δουλειά, με φίλους ή καθημερινές δουλειές);

Σ:Αγγλικά χρησιμοποιώ, ναι. Τις περισσότερες ώρες της μέρας. Και όταν μιλάω ελληνικά, τα έχω ξεχάσει λίγο τα ελληνικά, οπότε κι εκεί πετάω πολλά αγγλικά, χαχα.

Ε:Οπότε στη δουλειά μόνο αγγλικά;

Σ:Αγγλικά, ναι ναι ναι. Δανικά δεν μιλάω.

Ε:Και με τους φίλους, τους Έλληνες, μιλάς ελληνικά προφανώς;

Σ:Ελληνικά ναι, μόνοι μας έτσι ναι.

Ε:Σου φαίνεται να έχετε αρχίσει να δυσκολεύεστε όσο περνάει ο καιρός;

Σ:Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Και το καταλαβαίνω και τώρα, ότι δεν μου βγαίνουν λέξεις στα ελληνικά. Γι' αυτό, αν παραφράζω κάτι, χαχα... πες τη λέξη και θα σου πω, χαχα.

Ε:Οκ, οπότε το νιώθεις λίγο σαν να γίνεται κάπως δεύτερη σου γλώσσα;

Σ:Ναι, σίγουρα.

Ε:Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στη Δανία; Τι έχει διευκολύνει / δυσκολέψει αυτή τη διαδικασία;

Σ:Νομίζω ναι. Από την πρώτη στιγμή ένιωσα ότι είμαι εδώ, ανήκω εδώ. Τώρα, δεν ξέρω. Ήταν όλα πάρα πολύ εύκολα. Δηλαδή σαν κράτος δεν ένιωσα καμία δυσκολία από την πρώτη στιγμή, από όλη αυτή τη γραφειοκρατία που μπορεί να υπάρχει σε κάποιες άλλες χώρες. Ήταν πολύ απλά. Δεν θυμάμαι να δυσκολεύτηκα κάπου ή να ένιωσα να πω “δεν θέλω, γιατί το έκανα αυτό, γιατί ήρθα εδώ, έχω κουραστεί”. Οπότε σίγουρα υπάρχει μέριμνα από το κράτος και σου κάνουν τη ζωή εύκολη για να έρθεις. Οπότε ναι, ένιωσα από την πρώτη στιγμή... Και σίγουρα δεν ήταν πρόβλημα το ότι δεν γνώριζα τη γλώσσα. Μπορούσα με τα αγγλικά –αγγλικά μιλάνε όλοι– οπότε δεν ένιωσα ποτέ ότι δεν ήμουν κομμάτι ή ότι δεν ήμουν ευπρόσδεκτη για κάποιους.

Ε:Όσον αφορά τους πολιτισμούς, πώς σου φαίνεται να προσαρμόζεσαι στη καινούρια πραγματικότητα; Π.χ. τη διασκέδαση, τα ωράρια;

Σ:Εεμ, τα ωράρια μπορώ να πω ότι τα προτιμώ. Δηλαδή, εκεί που στην Ελλάδα δεν ήμουν καθόλου πρωινός τύπος, εδώ ξαφνικά ξυπνάω 5 η ώρα το πρωί, γιατί μ' αρέσει να τελειώνω νωρίς από τη δουλειά και να 'χω τη μέρα μπροστά μου, να βγαίνω έξω, να κάνω δραστηριότητες. Ίσως επειδή και στην Ελλάδα δεν είχα τόσο τη δυνατότητα να πάω σ' ένα πάρκο, να πάω σε μια λίμνη, να κάνω κάτι μες στην πόλη. Αλλά σε τρόπο διασκέδασης, νομίζω δεν έχουμε τίποτα κοινό –τουλάχιστον αυτά που μου αρέσουν εμένα. Δηλαδή, γι' αυτούς τους αρέσει να βγουν έξω Παρασκευή, Σάββατο βράδυ, θα πιούνε... θα πιούνε και θα φτάσουν σε πολύ άσχημη κατάσταση, που εμένα δεν μου αρέσει. Εγώ θα κάνω κάτι πιο χαλαρό. Όχι ότι δεν υπάρχουν επιλογές –φυσικά και υπάρχουν– απλά βγαίνεις έξω και βλέπεις μια κατάσταση λίγο πιο άσχημη για μένα. Δεν μου αρέσει να τους βλέπω τόσο μεθυσμένους. Οπότε ναι, δεν μπορώ να πω ότι ταιριάζω σ' αυτό το κομμάτι. Αλλά κατά τ' άλλα, στην υπόλοιπη καθημερινότητα, νομίζω προσαρμόστηκα και μ' αρέσει κιόλας που άλλαξα συνήθειες.

Ε:Οκ, οπότε το προτιμάς σε σύγκριση με τις συνήθειες της Ελλάδας;

Σ:Ναι, ναι. Έχω περισσότερη ενέργεια. Κάνω περισσότερα πράγματα, οπότε έχω περισσότερη ενέργεια.

Ε:Ποια είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον;

Σ:Χαχαχα... Κοίτα τώρα... Ναι, θα ήθελα να μείνω εδώ. Αλλά είμαι 27 χρονών. Δεν ξέρω, σε κάποια χρόνια... Μου λένε ότι είμαι μικρή ακόμα για να πω κάτι σίγουρα, αλλά θα ήθελα να μείνω εδώ. Δεν ξέρω... Σκέφτομαι την επιστροφή στην Ελλάδα και σκέφτομαι... δεν. Και επειδή το προηγούμενο διάστημα δεν μπορούσα να βρω δουλειά, ήμουν σε ανεργία, αυτό που με φόβιζε περισσότερο δεν ήταν να... Δεν είχα πρόβλημα να βρω μια δουλειά που να μην είναι στο αντικείμενό μου, να ψάξω. Με φόβιζε το ενδεχόμενο να γυρίσω στην Ελλάδα. Δεν ήθελα καθόλου να γυρίσω στην Ελλάδα. Αλλά πάλι δεν ξέρω... Σε κάποια χρόνια πάλι μπορεί αυτό να αλλάξει, οπότε να μην λέω μεγάλες κουβέντες, χαχα.

Γιώργος

Ε:Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα)

Σ:Είμαι 32 χρονών, είμαι από το Ηράκλειο, δεν ξέρω αν είναι σχετικό. Σπούδαζα στα Χανιά μηχανικός περιβάλλοντος και μετά επέλεξα την Δανία για μεταπτυχιακές σπουδές. Ήρθα εδώ και έκανα κάτι αντίστοιχο, πάλι η σχολή μου ήταν στο Πολυτεχνείο της Δανίας με το X, στο Environmental Engineering, αλλά πήρα κατεύθυνση προς sustainability, cycle assessment και ουσιαστικά αφορά πιο πολύ τον κύκλο ζωής ενός προϊόντος και, εε, πώς το λένε, τι emissions έχει στο περιβάλλον. Αν έχεις ακούσει ποτέ για ανθρακικό αποτύπωμα, carbon footprint και τέτοια, εγώ υπολογίζω τέτοια νούμερα τέλος πάντων. Για να στο πω χοντρικά, για να καταλάβεις. Εε, ήρθα στην Δανία το '18, τον Αύγουστο, τέλη Αυγούστου, σπούδασα δύο χρόνια, μετά έψαχνα δουλειά, εεμ, έψαχνα δουλειά γύρω στον ένα χρόνο και κάτι, γιατί ήταν και η κορονα τότε. Βρήκα δουλειά σε κάτι συμβουλευτικές και μετά από κει πέρα, εε, πήγα τώρα, στα τελευταία δύο χρόνια δουλεύω σε μια εταιρία με χρώματα, μπογιές, και είμαι στο sustainability department ας πούμε της εταιρίας. Εε, αυτό.

Ε:Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Εντάξει, γενικά ήμουν πολύ κατά του εξωτερικού, δηλαδή όταν τελείωσα τις προπτυχιακές σπουδές έλεγα «εντάξει, δεν χρειάζεται όλοι να φεύγουν από την Ελλάδα» και τα λοιπά. Οπότε ουσιαστικά αποφάσισα να πάω φαντάρος αμέσως μετά το προπτυχιακό μου και έψαχνα ταυτόχρονα και μεταπτυχιακά. Ήξερα ότι ήθελα να κάνω κάτι, αλλά δεν ήξερα ακριβώς τι και πού και τα λοιπά. Οπότε μίλησα, έψαχνα διάφορα προγράμματα, είχα κάνει και αίτηση για ένα μεταπτυχιακό πάλι στα Χανιά, στη σχολή μου, δεν με δέχτηκαν, και έψαχνα γενικά τότε τι θα κάνω. Τυχαία, δεν είχα βγει στο εξωτερικό ποτέ, οπότε θεωρώ ότι μέσα στην άρνησή μου ήταν και αυτή η φοβία, ας πούμε, του τι γίνεται έξω. Εε, οπότε τυχαία σε κάποια φάση μου λέει ένας φίλος, αυτός είχε τον αδερφό του στην Αγγλία, ο οποίος σπούδασε και μετά δούλεψε.

Εκείνη την περίοδο ήταν στη φάση που δούλευε, και μου λέει «έλα πάμε να δούμε τον αδερφό μου, ξέρω γω, εγώ θα πάω, αν θέλεις έλα μαζί μου, θα κάτσω μια βδομάδα, θα μείνω σπίτι του, οπότε θα είναι και πιο οικονομικά και ξέρω γω τι». Οπότε πήγα και εκεί νομίζω κάπως απομυθοποίησα τη φάση του εξωτερικού, λέω «εντάξει μωρέ, δεν είναι και κάτι, ξέρω γω». Οπότε άρχισα να ψάχνω και μεταπτυχιακά στο εξωτερικό, είχα κάνει σε διάφορα πανεπιστήμια, είχα κάνει στην Ολλανδία, στην Φινλανδία, στη Δανία, είχα κάνει σε διάφορα. Για κάποιο λόγο μου είχε κάτσει περισσότερο στο μυαλό η Δανία, με δέχτηκαν μετά από λίγο καιρό, ήμουν ταυτόχρονα φαντάρος, με δέχτηκαν και απευθείας μετά, 10 μέρες μετά που απολύθηκα από το φαντάρικο έφυγα. Εε, εντάξει, η αλήθεια είναι στην αρχή το σκεφτόμουν κάπως, έλεγα «πώς θα ναι τώρα στο εξωτερικό» και τα λοιπά, αλλά το θέμα είναι ότι, τέλος πάντων, επειδή ήμουν και φαντάρος δεν το πολυσκέφτηκα, λέω «εντάξει, αφού κάθισε τώρα, πάμε». Και στην τελική, ξέρεις, είναι και το μαξιλαράκι, ας πούμε, των δύο χρόνων, δηλαδή πήγαινες για master οπότε πήγαινα πάλι για σπουδές, γνώριμα πράγματα, εε, μόνο η γλώσσα ουσιαστικά άλλαζε. Και κάπως έτσι έφυγα. Ε και σκέψου ότι ουσιαστικά το τι θα κάνεις από εκεί και πέρα προκύπτει κάπως, νομίζω κανένας δεν ξέρει τι πραγματικά θα κάνει, εκτός αν κάποιος, ρε παιδί μου, εντάξει, υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις που έχουν πολύ ξεκάθαρα πράγματα στο μυαλό τους ή αν υπάρχει μια δουλειά που τους περιμένει ενδεχομένως στην Ελλάδα ή κάτι, να πάνε να δουν κάτι διαφορετικό. Οπότε για μένα αρχικά έλεγα πάω να δω κάτι διαφορετικό, αν δεν την παλεύω θα φύγω στα δύο χρόνια. Τελείωσα τις σπουδές και μετά έβλεπα ότι μου άρεσε και η ζωή εδώ πέρα, εε, αλλά ταυτόχρονα σκεφτόμουν ότι σπουδές χωρίς δουλειά και εργασιακή εμπειρία δεν έχει καμία διαφορά από το να κάνω ένα μεταπτυχιακό στον Βόλο, καλή ώρα, από το να το κάνω στη Δανία. Οκεί, ναι, έχεις δει πέντε πράγματα παραπάνω κλπ., έχεις βγει λίγο από το comfort zone σου, αλλά από άποψη γνώσεων και εμπειρίας δεν σου προσφέρει κάτι τρελό, ας πούμε, καμία τρομακτική διαφορά. Υπάρχουν κάποιες διαφορές σε κάποια πράγματα, αλλά δεν είναι κάτι τρομακτικό. Οπότε αποφάσισα, λέω θα ήθελα να δουλέψω κιόλας λίγο. Οπότε ξεκίνησα από δουλειά. Αυτό κάπως έτσι έγινε ουσιαστικά και μετά έμεινα. Και τώρα νομίζω είμαι πιο πολύ στη διαδικασία που προσπαθώ να δω τι μου αρέσει πιο πολύ να κάνω, τι μ' αρέσει να ασχοληθώ πιο πολύ. Εε, δηλαδή κάπως το σκέφτομαι πιο πολύ, ρε παιδί μου, ότι αν θέλω να γυρίσω κάποια στιγμή στην Ελλάδα, εε, να έχω κάπως κατασταλάξει εκεί που μου αρέσει, να έχω μια προϋπηρεσία την οποία να μπορώ να την δείξω κάπου και να έχω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση για αυτό που ζητάω. Εε, αυτό. Δεν είχα μπει κιόλας στη διαδικασία να ψάχνω δουλειά όσο ήμουν στην Ελλάδα, δηλαδή, και ίσα ίσα πριν βγω φαντάρος δούλεψα ένα διάστημα, αλλά το κάνα ήταν μέσω κάποιων γνωστών, δηλαδή ούτε καν πληρωνόμουν να φανταστείς. Απλά για να αποκτήσω κάποια προϋπηρεσία και για να σκοτώσω κάπως τον χαμένο χρόνο από όταν πήρα το πτυχίο μέχρι να πάω φαντάρος. Γιατί ήταν μερικοί μήνες, οι οποίοι, ξέρεις, ήταν νεκροί μήνες ουσιαστικά. Δηλαδή δεν θα με έπαιρνε κανένας στη δουλειά ενώ θα έμπαινα φαντάρος σε πέντε μήνες, οπότε λέω ας το δω κι αυτό. Οπότε δεν είχα βγει ποτέ ενεργά στο κυνήγι εργασίας στην Ελλάδα για να ξέρω, ξέρεις, για να σου πω ξεκάθαρα ότι α, δεν μπορούσα να

βρω δουλειά και ότι εδώ βρήκα πιο εύκολα. Ισα ίσα που ήθελα να σπουδάσω, ήθελα να κάνω ένα μεταπτυχιακό και νομίζω οι λόγοι ήταν κυρίως αυτοί, δηλαδή να δω κάτι διαφορετικό, να ανοίξουν λίγο τα μάτια μου και λοιπά.

Ε:Οκεί, οπότε είπες ότι η επιλογή της Δανίας ήταν κάπως τυχαία, δηλαδή είχες κάνει και αιτήσεις σε άλλες χώρες αλλά έτυχε η Δανία.

Σ:Εε, κοίταξε, γενικά οι επιλογές δεν ήταν πολύ τυχαίες, δηλαδή εε και στην Ολλανδία που είχα κάνει και στη Δανία ήταν με βάση το πανεπιστήμιο. Στη Φινλανδία είχα βρει ένα πρόγραμμα που μ' άρεσε σε ένα πανεπιστήμιο αλλά δεν το γνώριζα το πανεπιστήμιο, αλλά ειδικά για το πανεπιστήμιο της Δανίας μου το είχαν προτείνει και καθηγητές από την Ελλάδα, εε μου το είχαν προτείνει και κάνα δύο άτομα ακόμα, είχα ακούσει και για μια κοπέλα που είχε έρθει εδώ πέρα, οπότε τέλος πάντων δηλαδή το άκουγα το πανεπιστήμιο και είναι από τα καλά πανεπιστήμια της Ευρώπης, και ειδικά για το ερευνητικό κομμάτι είναι πάρα πολύ ψηλά, οπότε αυτός ήταν ο κύριος λόγος. Οπότε και η ποιότητα των σπουδών, ας πούμε. Νομίζω αυτό ήταν το νούμερο ένα. Και η ποιότητα, να πάω σε ένα πανεπιστήμιο το οποίο, τέλος πάντων, έστω αν σταματήσω εκεί, να έχω ένα advantage ότι ήμουν σε ένα καλό πανεπιστήμιο της Ευρώπης και είδα και δύο πράγματα.

Ε:Οκεί, πώς πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Κοίταξε, δεν είναι λίγο ότι... τώρα αυτό είναι λίγο περίεργο, από ποια άποψη. Εγώ ρε παιδί μου δεν πιστεύω ότι είναι καλό ή κακό το να φύγεις από την Ελλάδα ή γενικά από τη χώρα σου. Εε, εντέλει είναι καλό το να δεις κάτι διαφορετικό και μετά να κρίνεις. Έχω γνωρίσει και άτομα εδώ τα οποία περίμεναν τελευταία στιγμή να παραδώσουν την διπλωματική τους για να κλείσουν την επόμενη μέρα εισιτήριο και να γυρίσουν στην Ελλάδα. Το οποίο δεν είναι καθόλου κατακριτέο, ας πούμε, το καταλαβαίνω φουλ, στην τελική ο καθένας επιλέγει το πώς θέλει να ζήσει τη ζωή του, έτσι; Οπότε πρώτον σε ωφελεί το γεγονός ότι βλέπεις κάτι διαφορετικό. Δηλαδή ακόμα και στην Ελλάδα να ήθελα να μείνω, εε, ενδεχομένως θα πήγαινα από τα Χ να σπουδάσω στο Χ ή στο Χ, για παράδειγμα, για να δω κάτι διαφορετικό. Τώρα εννοείται, θα πας σε μια διαφορετική χώρα, σε ωφελεί το γεγονός ότι βλέπεις και γνωρίζεις διαφορετικές κουλτούρες, γνωρίζεις ανθρώπους, βλέπεις κάποια πράγματα ότι μπορεί να μην είναι έτσι όπως τα έχεις στο μυαλό σου. Δηλαδή από αυτό το κομμάτι σε ωφελεί πάρα πολύ. Και ντάξει, το γεγονός όμως ότι αυτές οι δύο χώρες έχουν μια φοβερή διαφορά, εε, στην οικονομία τους και στις συνθήκες εργασίας τους, εεμ, πιστεύω ότι μπορεί κάποιους ανθρώπους να τους διευκολύνει να κάνουν κάποια βήματα που μπορεί στην Ελλάδα να τους ήταν πιο δύσκολα, ενδεχομένως. Αλλά και πάλι δεν είναι ότι δεν θα τα έκανες στην Ελλάδα.

Ε:Οκεί, οπότε όσον αφορά τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές; Μου είπες για τις σπουδές ότι είναι ανώτερες ας πούμε, το πανεπιστήμιο ότι είναι αναγνωρισμένο από την Ευρώπη. Στην εργασία;

Σ:Ναι, αν συγκρίνουμε αμιγώς τις χώρες και τις συνθήκες, δηλαδή να σου δώσω ένα παράδειγμα. Όταν μπήκα στη σχολή συζητούσα με έναν καθηγητή που ήταν και υπεύθυνος του μεταπτυχιακού, εε, και ήταν από αυτούς που φιλτράρανε τα άτομα ουσιαστικά και έβλεπαν ποιους θα δεχτούν για το επόμενο εξάμηνο και τα λοιπά. Και μου έλεγε για την Ελλάδα, για παράδειγμα, όταν έβλεπα το Πολυτεχνείο Κρήτης, ήταν θετικό για εκείνους γιατί είχαν λάβει γενικά πολλά άτομα με αρκετά υψηλό επίπεδο. Και σκέψου, όταν το bachelor για παράδειγμα στη Δανία, ενώ στην Ελλάδα είναι πέντε χρόνια, βλέπεις ότι υπάρχει μια μεγάλη διαφορά. Δηλαδή σε μαθήματα που είχα διδαχθεί, τέλος πάντων, η ύλη που είχα διδαχθεί ήταν παρόμοια, δεν πιστεύω ότι είχα κάποιο θέμα όσον αφορά τη γνώση. Αλλά καλώς ή κακώς βλέπεις άλλα πράγματα, βλέπεις διαφορετικές κουλτούρες, αυτά που λέγαμε και πριν. Και επίσης βρήκα μια διαφορά στο ότι η Δανία στο κομμάτι των σπουδών χρησιμοποιεί τεχνολογίες και υλικά και μέσα τα οποία είναι τελευταίας τεχνολογίας. Είχαμε ένα μάθημα το οποίο συνεργαζόμασταν με εταιρείες και κάναμε πραγματικά project για μια εταιρεία, οπότε είναι πάρα πολύ χρήσιμο το γεγονός ότι στις σπουδές έκανα πράγματα που μπορούσα ακριβώς τα ίδια πράγματα να τα κάνω εκτός. Ας πούμε στην Ελλάδα δεν γίνεται τόσο πολύ αυτό το πράγμα. Τώρα όσον αφορά την εργασία, κοίταξε, η πλειοψηφία των χώρων εργασίας εδώ πέρα νομίζω έχουν πολύ μεγάλη διαφορά συγκριτικά με αυτά που ακούω στην Ελλάδα. Ας πούμε, εδώ τα ωράρια εργασίας αρχικά είναι 7,5 ώρες αντί για 8, γιατί είναι μισή ώρα το διάλειμμα, σχεδόν όλες οι εργασίες προσφέρουν φαγητό μέσα, εε, το οποίο είναι πάρα πολύ βολικό και ντάξει, σου κρατάνε ένα μικρό ποσό από τον μισθό σου. Εε, το ωράριο τηρείται, δηλαδή είναι στο χέρι σου νομίζω αν θες να δουλέψεις λίγο παραπάνω γιατί εσύ μπορεί να θέλεις να βγάλεις κάτι για να είσαι την επόμενη μέρα πιο χαλαρός, αλλά γενικά τηρείται. Εε, τώρα θα σου μιλήσω για τη δουλειά μου πιο πολύ, γιατί δεν μπορώ να κρίνω... για αυτά που έζησα τέλος πάντων, αλλά μου αρέσει πάρα πολύ ότι υπάρχει αυτό το flexibility, ας πούμε, το ότι έχεις έναν γιατρό, κάτι συμβαίνει, θες να λείψεις μια ωρίτσα, δε θα γίνει θέμα, ας πούμε. Τέλος πάντων, είναι πολύ μεγάλο κίνητρο οι συνθήκες εργασίας της Δανίας για έναν άνθρωπο να έρθει να δουλέψει στη Δανία.

Ε:Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ:Είναι σχεδόν όλοι Έλληνες χάχα.

Ε:Σε παρέες εννοείς;

Σ:Αυτό δεν εννοείς κι εσύ;

Ε:Ναι ή στην δουλειά ή καθημερινά.

Σ:Κοίτα στην δουλειά υπάρχουν διάφορες εθνικότητες. Γενικά μέσα στην δουλειά κάνω παρέα με το τμήμα μου πιο πολύ που έχει και μέσα μια Ελληνίδα μια κοπέλα αλλά έχει και Δανούς και Λιθουανία, Ισλανδία, δηλαδή έχει. Γενικά νομίζω ότι ο χώρος που δουλεύω είναι αρκετά international οπότε εε συναναστρέφομαι με όλους αυτούς τους ανθρώπους, τώρα πια ειδικά. Εε αλλά οι παρέες μου είναι όλοι Έλληνες.

Εε νομίζω ήταν τα άτομα που από την αρχή μου ήταν πιο εύκολο να γνωρίσω και από αποψη γλώσσας αλλά και από κάποια κοινά σημεία που μπορεί να είχαμε. Εε η κοπέλα μου είναι Ελληνίδα που την γνώρισα εδώ οπότε.. αυτό κυρίως Έλληνες.

Ε:Οκευ, να ρωτήσω κάτι; Παρένθεση τώρα. Είπες ότι ασχολείσαι κυρίως με την έρευνα σαν επάγγελμα;

Σ:Όχι. Αυτό που σου έλεγα πριν είναι ότι ασχολούμαι πολύ με νούμερα με υπολογισμούς και τέτοια πράγματα. Αυτό που σου έλεγα πριν για το ανθρακικό αποτύπωμα όταν πας να κλείσεις μια πτήση που σου λέει σώσε τόσο ανθρακικό αποτύπωμα και τα λοιπά, σκέψου ότι μπορεί να είμαι αυτός που υπολογίζει αυτά τα νούμερα ξερωγώ. Πολύ χοντρικά.

Ε:Οκέι, αυτό στην Ελλάδα θα υπήρχε τόση αποκατάσταση ώστε να το κάνεις;

Σ:Κοίταξε, υπάρχουν πραγματάκια αλλά νομίζω οι εταιρίες όταν τελείωσα ήταν ίσως λίγο πιο δύσκολα. Δηλαδή πριν από 5 χρόνια. Τώρα βλέπω ότι υπάρχει μια αύξηση στις εταιρίες γενικά της consulting πιο πολύ, εε, και ίσως κάποιες άλλες εταιρίες έχουν αρχίσει να ασχολούνται, αλλά νομίζω ότι είναι σε αρκετά χαμηλό επίπεδο. Οπότε είναι και ένας από τους λόγους που μου αρέσει το γεγονός ότι μαθαίνω πολλά πράγματα εδώ πέρα, γιατί οι άνθρωποι ντάξει ασχολούνται, τέλος πάντων. Δηλαδή ακολουθούν τις εξελίξεις και την τεχνολογία, οπότε μ' αρέσει που μπορώ να το κάνω αυτό το πράγμα μέσω της εταιρίας.

Ε:Οκέι, κλείνει η παρένθεση, χαχα. Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ:Εε, ντάξει, κοίταξε, όταν αρχίζεις να δουλεύεις και δεν είσαι πια ο φοιτητής, ξέρεις, τα ωράρια μπορεί να είναι πιο περίεργα, μπορεί να μιλάς περισσότερο με κόσμο και τα λοιπά, ντάξει μιλάω με αρκετό κόσμο. Δηλαδή τις παρέες μου στην Ελλάδα δεν τις έχω αλλάξει. Εννοώ όταν γυρίζω πίσω στο Ηράκλειο, για παράδειγμα για διακοπές κλπ, πάλι με τα ίδια άτομα βγαίνω, μιλάω με κάποιους από αυτούς, με κάποιους λιγότερο, αλλά γενικά έχω επαφές, με τους γονείς μου σίγουρα κάποιες φορές μέσα στην εβδομάδα. Εε, ο αδερφός μου μένει κι αυτός στο εξωτερικό τα τελευταία δύο χρόνια αλλά μιλάμε και με αυτόν αρκετά. Είναι και ένας φίλος μου από την παρέα στην Ελλάδα, καμιά φορά βρισκόμαστε. Αλλά θέλω να σου πω ότι είναι λίγο σκορπιστά τα πράγματα. Αλλά με τα άτομα στην Ελλάδα νομίζω ότι όπως συναναστρεφόμουν πριν, όπως ήμουν στα Χανιά και αυτοί ήταν στο Ηράκλειο, κάτι αντίστοιχο είναι τώρα. Αλλά αν υπολογίσουμε το γεγονός ότι δουλεύουμε τώρα πια όλοι, είμαστε πιο κουρασμένοι... κατάλαβες.

Ε:Οκέι. Σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι για σένα να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ:Εε, κοίταξε, δεν ήμουν ποτέ άνθρωπος να σου πω την αλήθεια που με ενδιέφεραν τα πολιτικά. Ίσως όσο μεγαλώνω ασχολούμαι λίγο παραπάνω αλλά ντάξει σίγουρα μαθαίνω πράγματα. Μπορεί να τα συζητάω καμιά φορά με τους γονείς μου ή με

κάποιον άλλον, κυρίως που μένει στην Ελλάδα ή εδώ, και με την κοπέλα μου μπορεί να το συζητάμε. Εντάξει, με ενδιαφέρει τι γίνεται, δηλαδή δεν είναι ότι έχω πετάξει και μαύρη πέτρα πίσω μου, ξέρω γω. Στην τελική στην Ελλάδα γεννήθηκα, δεν έχω αποκλείσει το ενδεχόμενο ότι μπορεί κάποια στιγμή να θέλω να γυρίσω, δηλαδή μπορεί να είναι και το πιο πιθανό σενάριο, ας πούμε, κάποια στιγμή να γυρίσω, οπότε ντάξει με ενδιαφέρει να μαθαίνω τι γίνεται. Βέβαια όσο μαθαίνω θα θέλω να απομακρύνομαι, αλλά τέλος πάντων, χαχα.

Ε:Πόσο συχνά επισκέπτεσαι την Ελλάδα; Πού πηγαίνεις διακοπές;

Σ:Κοίταξε, με βοηθάει πολύ το γεγονός ότι είμαι από την Κρήτη, οπότε όταν γυρίζω πίσω είναι σαν... ειδικά το καλοκαίρι είναι σαν να κάνω διακοπές. Σίγουρα πηγαίνω κάθε καλοκαίρι στην Ελλάδα, εε, και επιδιώκω να κάθομαι τουλάχιστον 2-3 εβδομάδες, ας πούμε, στις οποίες συμπεριλαμβάνω και άδεια μέσα. Ε και μετά συνήθως άλλη μία φορά τον χρόνο. Οπότε το σύννηθες είναι 2 φορές τον χρόνο, Χριστούγεννα και καλοκαίρι. Και μετά ντάξει, επιδιώκω να κάνω ταξίδια από δω. Είναι και άλλος ένας λόγος που μ' αρέσει ότι βρίσκομαι εδώ, ότι έχω επαφή με τη βόρεια Ευρώπη πιο εύκολα σε σχέση με την Ελλάδα. Εε, τώρα έχω κλείσει να πάω στη Νορβηγία, για παράδειγμα, και είναι μία ώρα από εδώ αυτό που θα πάω. Είχα πάει στα νησιά Φερόε. Ξέρεις, είναι ταξίδια που δεν τα κάνεις εύκολα από την Ελλάδα, ρε παιδί μου. Οπότε θέλω να το εκμεταλλευτώ τώρα όσο είμαι εδώ πέρα. Και επειδή εγώ σου 'πα δεν είχα κάνει πολλά ταξίδια, δηλαδή ήταν το δεύτερο μου ταξίδι στο εξωτερικό η Δανία, δηλαδή όταν ήρθα για να μείνω εδώ μόνιμα. Οπότε ντάξει μ' αρέσει πολύ να ταξιδεύω και προσπαθώ αν βρω ένα σκ, ή οτιδήποτε, συνήθως πάω κάπου μέσα στην Ευρώπη. Στην Ελλάδα θα πάω μόνο τις φορές που σου είπα ή αν έχω κανένα γάμο ή κάτι τέτοιο. Νομίζω δηλαδή κυρίως εξωτερικό και στην Ελλάδα προκύπτει. Θα κάνω κυρίως στην Κρήτη αν προκύψει κάτι με την Κρήτη αλλά κυρίως μόνο καλοκαίρι ουσιαστικά.

Ε:Οκεί, μιλάς δανικά; Αν ναι, σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ:Κοίταξε... έχω προσπαθήσει να μάθω πάρα πολλές φορές. Εε, όταν ήρθα εδώ, τέλος πάντων, ψιλοξεκίνησα, μετά σταμάτησα. Γενικά πάει κάπως έτσι. Οπότε νιώθω ότι είχα φτάσει μέχρι ένα επίπεδο στα μαθήματα το οποίο τώρα δεν ξέρω ποιο ήταν, Α1 ή Α2, μπορώ να διαβάσω ίσως λίγο κάποια πράγματα, ντάξει τώρα έχω να κάνω καιρό και τα έχω ψιλοξεχάσει. Εε, αλλά ναι, η αλήθεια είναι ότι ενώ είναι μια εύκολη γλώσσα στον προφορικό λόγο, στον γραπτό είναι πάρα πολύ δύσκολη. Οπότε αυτό είναι, η αλήθεια είναι ότι με αποθαρρύνει. Επίσης δεν είναι μια γλώσσα η οποία είναι ισπανικά, γαλλικά ή γερμανικά τα οποία μπορείς να τα χρησιμοποιήσεις, ας πούμε. Είναι μια γλώσσα που την μιλάνε 5 εκατομμύρια κόσμος. Εε, και στην υπόλοιπη Σκανδιναβία δεν μιλάνε. Άντε να έχουν μια τέτοια με τα νορβηγικά. Εε, οπότε είναι αυτή η φάση νομίζω πιο πολύ. Οπότε όταν νιώθω ότι κουράζομαι απλά σταματάω και όταν με πιάνει ότι, ντάξει, ζω σε αυτή τη χώρα, θα ήθελα να μάθω παραπάνω γιατί θα ήθελα να επικοινωνώ και με τους ανθρώπους κλπ, αλλά με κουράζει και τα σταματάω.

Ε:Οκεί, οπότε στη δουλειά μιλάς αγγλικά;

Σ:Ναι, ναι. Στη δουλειά μιλάμε αγγλικά.

Ε:Ποια γλώσσα/γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις; Οπότε στη δουλειά μιλάς αγγλικά και με τους φίλους ελληνικά;

Σ:Ναι, ναι, κάπως έτσι πάει.

Ε:Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στη Δανία; Τι έχει διευκολύνει / δυσκολέψει αυτή τη διαδικασία;

Σ:Εε, ντάξει, προφανώς πάρα πολύ σε σχέση με όταν πρωτοήρθα. Γενικά νομίζω δεν μου ήταν τόσο δύσκολο να προσαρμοστώ. Πολλοί λένε για τον καιρό, αλλά νομίζω ότι εμένα δεν με ενοχλεί τόσο πολύ. Εε, ντάξει, όταν πρωτοήρθα μου ήταν όλα ξένα, όλα καινούργια, η γλώσσα με δυσκόλευε, έστω και τα αγγλικά εννοώ. Δηλαδή με δυσκόλευαν πολλά πράγματα. Οπότε με τον καιρό, τα έχω ψιλο... δηλαδή τώρα νιώθω σαν σπίτι μου τη Δανία. Οπότε επιστρέφω εδώ πολλές φορές και λέω, ξέρεις, είναι παρόμοιο συναίσθημα με όταν επιστρέφεις σπίτι σου. Εεμ, οπότε ναι. Τώρα νομίζω αν δεν μιλάς τη γλώσσα, 100% δεν θα προσαρμοστείς ποτέ, δηλαδή να αφομοιωθείς στην κοινωνία. Που ντάξει, νομίζω το μεγαλύτερο ποσοστό είναι πάνω μου, αλλά ντάξει, αυτό. Γενικά οκεί, ο καιρός ας πούμε μπορεί να είναι λίγο... όχι από άποψη θερμοκρασίας. Τον χειμώνα, ας πούμε, να ξημερώνει στις 9 και να πέφτει ο ήλιος κατά τις 3:30-4, εε, οπότε έχει πολύ μικρή διάρκεια και ειδικά αν έχει συννεφιά, που συνήθως είναι τον χειμώνα, ντάξει υπάρχει αυτή η μόνιμη μουντίλα. Οκεί, μπορεί κάποιες φορές να σε επηρεάσει, εε, ντάξει εμένα νομίζω όχι τόσο. Δεν μπορώ να σου πω ότι δεν μου λείπουν πράγματα από την Ελλάδα προφανώς, δηλαδή μου λείπει πάρα πολύ το να μπορείς να βγεις έξω, να πας για έναν μεζέ, μια ρακή, ένα τσίπουρο, ξέρεις αυτά που έχει ο Βόλος ας πούμε, αλλά νομίζω ότι ντάξει. Όταν έρχεσαι σε μια τέτοια χώρα, ε δε νομίζω ότι περιμένεις τέτοια.

Ε:Οπότε η διασκέδαση είναι διαφορετική αλλά δε σε χαλάει;

Σ:Όχι, δε με χαλάει ιδιαίτερα γιατί δεν είναι ότι και στην Ελλάδα ότι έβγαينا συνέχεια στα κλαμπ. Δηλαδή μ' αρέσει που εδώ μαζευόμαστε πολύ συχνά σε σπίτια ή θα μαζευτούμε όλοι μαζί να δούμε κανένα αγώνα, ξέρω γω, ποδόσφαιρο ή κάτι. Δηλαδή τέτοια πράγματα και θα βγούμε εννοείται πολλές φορές για μπύρες, για πράγματα, ντάξει έχει πράγματα απλά είναι πιο χαλαρά.

Ε:Παρακολουθείτε τις ομάδες σας της Ελλάδας;

Σ:Ναι, απ' όλα αλλά ναι και της Ελλάδας εννοείται.

Ε:Ποια είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον;

Σ:Καλή ερώτηση. Χαχα. Εε, ντάξει, κοίταξε είναι λίγο παγίδα ώρες ώρες γιατί ρε παιδί μου πχ σου είπα ότι τελείωσα τις σπουδές, οκεί. Πέρασαν δύο χρόνια. Μετά λέω ας βρω μια δουλίτσα. Βρήκα μια δουλειά. Δεν με τρέλαινε η δουλειά, ήταν πιο πολύ στο consulting. Λέω μάλλον θέλω μια εταιρία που να έχει παραγωγή, ίσως μ'

αρέσει να έχω με δικό μας προϊόν να ασχολούμαι. Βρήκα αυτή την εταιρία. Μετά ξέρω γω λέω οκεί να μάθω πέντε πραγματάκια. Έχω μάθει 2-3. Και βλέπω ότι ρε παιδί μου ότι γενικά υπάρχουν περιθώρια εξέλιξης και αρχίζεις να πετυχαίνεις μικρούς στόχους και μικρούς στόχους και τα λοιπά. Οπότε ναι, δεν ξέρω μέχρι που θα φτάσω, προς το παρόν περνάω καλά εδώ δηλαδή νομίζω ότι το έχω σαν γνώμονα αυτό, δηλαδή το ότι περνάω καλά εδώ. Δεν με ενδιαφέρει να φύγω άμεσα, νομίζω ότι κάποια στιγμή θα γυρίσω στην Ελλάδα αλλά δεν ξέρω πότε. Δηλαδή ξέρεις είναι πολύ θολά τα πράγματα.

E:Δηλαδή τίποτα δεν είναι σίγουρο. Κάπως πράττεις ανάλογα.

Σ:Νιώθω ότι πάει κάπως κάθε χρόνο. Δηλαδή έλεγα ντάξει ας κάτσω κανά χρόνο ακόμα, κανά δύο χρονάκια ακόμα και ειδικά τώρα ντάξει που είμαστε μαζί και με την Ελευθερία, κοντά στα 4 χρόνια, η Ελευθερία ξεκίνησε να δουλεύει πριν από λίγο καιρό οπότε νομίζω ότι από ένα σημείο και μετά αρχίζεις και κάνεις κάποια πλάνα μαζί, δηλαδή και η Ελευθερία θέλει να κάτσει να δουλέψει κανά 2 χρόνια, θα στα πει μετά. Αλλά θέλω να σου πω ρε παιδί μου ότι υπάρχουν κάποια πράγματα—

E:Δημιουργείς μια ζωή στο εξωτερικό, είναι και το τι δημιουργείται...

Σ:Ακριβώς, ναι.

E:Τέλεια.

Ελευθερία

E:Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα)

Σ:Με λένε Ελευθερία, είμαι 26, 27 θα πάω. Έχω σπουδάσει Χημεία, έκανα το bachelor μου στην Ελλάδα και μεταπτυχιακό εδώ στη Δανία και τώρα εργάζομαι σαν χημικός σε μια φαρμακευτική εδώ στη Δανία.

E:Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Εγώ αρχικά έφυγα για 6 μήνες μόνο για Erasmus πρακτική, οπότε ήρθα εδώ. Μετά γύρισα ένα μήνα στην Ελλάδα και είδα ότι ήθελα να φύγω, οπότε ξαναέφυγα και ξεκίνησα τότε μεταπτυχιακό εδώ και μετά μόλις τελείωσα το μεταπτυχιακό μου ξεκίνησα τη δουλειά. Αλλά ο αρχικός λόγος ήταν μόνο οι σπουδές, δηλαδή δεν είχα φανταστεί ότι θα έρθω μόνιμα εδώ.

E:Γιατί επέλεξες συγκεκριμένα τη Δανία; Είπες ότι έγινε λόγω πρακτικής;

Σ:Ναι, ακριβώς. Οπότε ήθελα να πάω σε μια χώρα που θα είναι καλή για το βιογραφικό μου γιατί οι περισσότεροι για Erasmus πάνε Ισπανία, Πορτογαλία, ξέρεις τέτοιες χώρες, αλλά εγώ ήθελα να πάω κάπου και να πω ότι έχω δει κάτι καλύτερο από την Ελλάδα. Τελικά την πρακτική την έκανα στο πανεπιστήμιο, δεν πήγα σε εταιρεία, αλλά και πάλι ήθελα να δω κάτι σε πιο υψηλό επίπεδο.

E:Όσον αφορά το βιοτικό επίπεδο εννοείς;

Σ:Ναι, αλλά και το εργαστηριακό κομμάτι, γιατί οι σπουδές μου ήταν επικεντρωμένες περισσότερο στα εργαστήρια, οπότε ήθελα να πάω κάπου που να έχει καλύτερες εγκαταστάσεις και όργανα. Γενικότερα καλύτερες εγκαταστάσεις.

Ε:Πώς πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Αρχικά βιώνω καλύτερο επίπεδο ζωής, πιστεύω. Δηλαδή είμαι πιο άνετη οικονομικά και αυτό θεωρώ ότι με βοηθάει και ψυχολογικά, γιατί βλέπω ότι πολλοί στην Ελλάδα είναι πολύ στενά τα πράγματα οικονομικά. Τουλάχιστον εδώ πέρα νιώθω ότι δεν χρειάζεται να αγχώνομαι τόσο πολύ για θέματα επιβίωσης, δηλαδή αν θα έχω να πληρώσω το ενοίκιο, το σούπερ μάρκετ, αν θα μπορώ να βγω για έναν καφέ. Νομίζω αυτό είναι το κυριότερο, αλλά μετά και η ποιότητα ζωής. Ας πούμε το εργασιακό περιβάλλον έχει πολύ καλύτερες συνθήκες εκεί.

Ε:Ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές; Για τις σπουδές μου είπες ήδη τον εξοπλισμό.

Σ:Ναι σίγουρα, και για τις σπουδές γενικότερα το περιβάλλον. Δηλαδή στις σπουδές παρατήρησα ότι όσο ήμουν στην Ελλάδα, κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, πήγαινα σε ένα αμφιθέατρο και άκουγα έναν καθηγητή που μιλούσε. Εδώ είναι διαφορετικό γιατί αναγκάζονται να συμμετέχεις στο μάθημα και να διαβάζεις καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου, όχι να διαβάσεις μία-δύο μέρες πριν την εξεταστική. Οπότε θεωρώ ότι το επίπεδο είναι υψηλότερο και σε έκανε να ενδιαφέρεσαι για αυτό που σπουδάζεις. Θεωρώ για το εργασιακό ότι εδώ είναι πολύ πιο flexible, πιο ευέλικτο, οι άνθρωποι είναι πιο ανεκτικοί στο να δουλέψεις από το σπίτι. Επίσης νομίζω ότι έχουν εδώ περισσότερες εβδομαδές διακοπές. Εδώ, ας πούμε, έχω 6 εβδομάδες. Επίσης οι ώρες που δουλεύεις από την άποψη ότι δεν χρειάζεται να είμαι στις 9 ακριβώς εκεί, και αν αργήσω δεν τους νοιάζει. Επίσης επιλέγεις εσύ πότε θα δουλέψεις. Εντάξει, πρέπει να είσαι κάποιες συγκεκριμένες ώρες εκεί, αλλά αν πας 7:30 ή 8 δεν τους νοιάζει, αλλά και να φύγεις νωρίτερα δεν τους νοιάζει. Δηλαδή πιστεύω ότι είναι πολύ υπέρ της Δανίας αυτό το flexibility.

Ε:Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ:Κοίτα διαφέρει πολύ αν συγκρίνουμε το εργασιακό με το κοινωνικό περιβάλλον, γιατί στη δουλειά μου είναι όλοι σχεδόν Δανοί, δηλαδή στο τμήμα μου είμαστε κάπου στα 100 άτομα και από τα 100 οι 96 είναι Δανοί. Οπότε κυρίως στη δουλειά συναναστρέφομαι με Δανούς. Μετά είναι κάποιοι Ιταλοί και ένας Σκωτσέζος. Αλλά στο κοινωνικό μου περιβάλλον είναι κατά 90% Έλληνες. Δηλαδή επιλέγω να κάνω παρέα με Έλληνες γιατί νιώθω καλύτερα, νιώθω ότι είναι πιο κοντά στην κουλτούρα μου και ότι μπορώ να επικοινωνήσω πιο εύκολα.

Ε:Δηλαδή τις άλλες εθνικότητες που μου είπες νιώθεις ότι αποκλίνουν από τις ελληνικές συνήθειες, οπότε είναι πιο δύσκολο να κάνετε παρέα;

Σ:Ακριβώς, ας πούμε για παράδειγμα με Ιταλούς ή Ισπανούς νιώθω ότι είναι πολύ πιο εύκολο να κάνουμε παρέα απ' ό,τι με τους Δανούς. Οι Δανοί έχουν τελείως

διαφορετική κουλτούρα από τη δική μας την ελληνική, οπότε εμένα ας πούμε με δυσκολεύει να νιώσω άνετα και να πω ότι οκεί, θα πάμε για καφέ και μετά για δεύτερο και τα λοιπά.

Ε: Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ: Η πιο βασική επαφή που έχω είναι με την οικογένειά μου που μιλάω σχεδόν κάθε μέρα. Από εκεί και πέρα με τους φίλους μου, αλήθεια είναι ότι πλέον μιλάμε εβδομαδιαία στα μηνύματα, ανά 2-3 μέρες, οπότε εκεί θα έλεγα, δηλαδή ανάλογα, 2-3 μέρες ή τη βδομάδα κάπου εκεί κυμαίνεται.

Ε: Οκεί, οπότε νιώθεις ότι έχει μειωθεί η επαφή επειδή είσαι εσύ στο εξωτερικό;

Σ: Ναι, σίγουρα. Δηλαδή τον πρώτο καιρό που ήμουν εδώ και απλά σπούδαζα, το έβλεπα ότι τότε είχα πιο στενή επικοινωνία με τους φίλους μου στην Ελλάδα, αλλά όσο περνάνε τα χρόνια και από τη στιγμή που αποφάσισα ότι θα εργαστώ εδώ, δηλαδή θα μείνω παραπάνω, η αλήθεια είναι ότι έχει μειωθεί. Αλλά έχει αυξηθεί με την οικογένειά μου θα έλεγα.

Ε: Γιατί πιστεύεις; Επειδή είστε μακριά οπότε έχετε πιο πολύ την ανάγκη να επικοινωνείτε;

Σ: Ναι, ναι. Η αλήθεια είναι αυτή. Παλιά έλεγα ότι μόλις τελειώσω τις σπουδές μου θα γυρίσω στην Ελλάδα κοντά τους, οπότε ίσως δεν ένιωθα τόσο την ανάγκη να στείλω στην αδερφή μου κάθε μέρα να δω τι κάνει. Αλλά πλέον αυτή είναι η ζωή μου και θέλω μέσα στη ζωή μου να είναι η οικογένειά μου με κάποιο τρόπο, οπότε γι' αυτό το λόγο θεωρώ ότι έχει αλλάξει αυτό και προσπαθώ κι εγώ να επικοινωνώ μαζί τους.

Ε: Σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι για σένα να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ: Κοίτα θεωρώ ότι όταν είσαι εδώ σε μια ξένη χώρα είναι λίγο δύσκολο να ενημερωθείς για το τι γίνεται στην Ελλάδα. Δηλαδή δεν εμπιστεύομαι να μπω να διαβάσω στην ιστοσελίδα της Καθημερινής ή κάποιας εφημερίδας, οπότε ο μόνος τρόπος που έχω είναι τα ΜΜΕ. Βλέπω αρκετά βιντεάκια στο TikTok, ακούγεται γελοίο, αλλά αυτή είναι η κυριότερη πηγή μου. Δεν ξέρω κατά πόσο είναι αντικειμενική, γιατί ο αλγόριθμος σου δείχνει αυτά που θες να δεις, αλλά καλώς ή κακώς αυτός είναι ο τρόπος μου αυτή τη στιγμή. Προσπαθώ να μαθαίνω τι γίνεται αλλά λίγο κάπως με δυσκολεύει ο τρόπος, οπότε δεν θα έλεγα ότι έχω μια σφαιρική εικόνα για το τι γίνεται.

Ε: Πόσο συχνά επισκέπτεσαι την Ελλάδα; Πού πηγαίνεις διακοπές;

Σ: Συνήθως δύο φορές τον χρόνο, δηλαδή καλοκαίρι και Χριστούγεννα. Φέτος βέβαια και τρίτη φορά το Πάσχα, αλλά συνήθως είναι δύο. Διακοπές το καλοκαίρι θέλω πάντα να πηγαίνω Ελλάδα, δηλαδή πλέον είναι πιο φθηνό να πας π.χ. Μάλτα,

προτιμώ να πηγαίνω στην Ελλάδα και τώρα άλλες διακοπές θα πάω σε άλλες χώρες όταν βρω χρόνο.

Ε:Μιλάς δανικά; Αν ναι, σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ:Πολύ καλή ερώτηση, μαθαίνω δανέζικα. Τώρα εδώ πέρα μπορείς να μάθεις δωρεάν τη γλώσσα τα πρώτα πέντε χρόνια, αν δεν κάνω λάθος, μέσω του δήμου (municipality), οπότε κάνω μαθήματα. Τώρα τον Μάιο έχω εξέταση η οποία θεωρητικά στα χαρτιά είναι ισοδύναμη με Β2, οπότε καταλαβαίνω κάποια πράγματα. Δεν είμαι σε θέση να μιλήσω, δηλαδή στη δουλειά όταν μιλάνε καταλαβαίνω, αλλά δεν είμαι σε θέση να συμμετέχω σε μια συζήτηση ακόμα τουλάχιστον, αλλά μαθαίνω, δηλαδή προσπαθώ να μάθω τη γλώσσα.

Ε:Ποια γλώσσα/γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις; (π.χ. δουλειά, με φίλους, καθημερινές δουλειές)

Σ:Στη δουλειά είναι αγγλικά, εκείνοι μιλάνε φανεζικά οπότε καμιά φορά προσπαθώ να ακούω, αλλά γενικά στα αγγλικά. Μετά στην κοινωνική μου ζωή είναι κυρίως ελληνικά. Όπως σου είπα, οι περισσότεροι φίλοι μου είναι Έλληνες, το αγόρι μου είναι Έλληνας οπότε ελληνικά. Παρ' όλα αυτά, στις δραστηριότητες π.χ. στο γυμναστήριο μιλάω αγγλικά, οπότε ναι, αγγλικά και στο σπίτι ελληνικά.

Ε:Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στη Δανία; Τι έχει διευκολύνει / δυσκολέψει αυτή τη διαδικασία;

Σ:Δεν ξέρω αν μπορώ να σου απαντήσω, είναι ένα θέμα που κι εγώ συζητάω με τον εαυτό μου. Δεν θεωρώ ότι έχω προσαρμοστεί απόλυτα και αυτός είναι ένας λόγος που προσπαθώ να μάθω τη γλώσσα, ώστε να νιώσω περισσότερο κομμάτι της κοινωνίας εδώ πέρα. Αλλά μου είναι και λίγο δύσκολο ταυτόχρονα, δηλαδή νομίζω ότι δεν έχω συνειδητοποιήσει ακόμα ότι μένω μόνιμα στη Δανία. Για παράδειγμα, αν κάποιος με αποκαλέσει μετανάστη, μου φαίνεται άσχημο κατά κάποιο τρόπο, αλλά από την άποψη ότι είναι πολύ μόνιμο και ότι δεν με ορίζει αυτό. Οπότε προσπαθώ, αλλά δεν πιστεύω ότι έχω προσαρμοστεί απόλυτα.

Ε:Είναι κάτι συγκεκριμένο εκτός από τη γλώσσα που μπορεί να έχει διευκολύνει ή δυσκολέψει όλο αυτό; Π.χ. η Δανία σαν πολιτισμός ή ο καιρός;

Σ:Ναι, σίγουρα η κουλτούρα της Δανίας είναι κάτι που δυσκολεύει γιατί είναι πολύ διαφορετική από τη δική μας, οι άνθρωποι είναι «κρύοι», πολύ πιο δύσκολο να τους προσεγγίσεις, οπότε σίγουρα είναι η κουλτούρα των ανθρώπων εδώ. Αλλά εννοείται και ο καιρός που είναι κάτι τελείως διαφορετικό από την Ελλάδα και πολλές φορές μπαίνω σε σύγκριση, ότι π.χ. τον χειμώνα είναι πολλές ώρες σκοτάδι εδώ, ενώ στην Ελλάδα θα σκεφτώ καμιά φορά ότι τώρα θα ήταν λίγο καλύτερα ας πούμε.

Ε:Ποια είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον;

Σ:Ξέρω ότι θέλω κάποια στιγμή να γυρίσω Ελλάδα. Αυτή τη στιγμή νιώθω καλά εδώ, δηλαδή δεν το βλέπω να συμβαίνει στο άμεσο μέλλον, δηλαδή τα επόμενα δύο χρόνια θα είμαι εδώ και θα είμαι στη δουλειά που είμαι. Μετά από εκεί και πέρα δεν νιώθω ότι μπορώ να προγραμματίσω, δηλαδή δεν ξέρω πότε θα νιώθω έτοιμη να γυρίσω στην Ελλάδα ή ότι θα είμαι ποτέ έτοιμη να γυρίσω στην Ελλάδα, οπότε μπορώ να σου πω μόνο για τα επόμενα δύο χρόνια. Για το περαιτέρω μέλλον δεν έχω να σου δώσω απάντηση.

Ε:Γιατί πιστεύεις ότι θα είναι δύσκολο να γυρίσεις;

Σ:Εν τέλει πιστεύω ότι είναι πιο δύσκολη απόφαση να γυρίσεις στην Ελλάδα παρά να φύγεις, γιατί όταν φεύγεις από την Ελλάδα πας προς το άγνωστο, και λες ότι οκεί αν δεν τα καταφέρω θα γυρίσω. Τώρα νιώθω ότι είναι μεγαλύτερη απόφαση να γυρίσω γιατί έχω ζήσει το κάτι καλύτερο και θα έλεγε κανείς ότι το να γυρίσεις στην Ελλάδα είναι, όχι ένα βήμα πίσω, ότι πας κάπου που είναι σε κάτι λιγότερο, δεν ξέρω πώς να το περιγράψω, λιγότερο καλό από αυτό που είσαι. Αλλά αυτό είναι υποκειμενικό γιατί αυτό δεν σημαίνει ότι η Δανία είναι καλύτερη. Η Ελλάδα έχει άλλα θετικά. Όταν γυρνάς στην Ελλάδα λες «έχω τους γονείς μου, έχω την οικογένειά μου, είναι η κουλτούρα που έχω μεγαλώσει, που νιώθω πιο οικεία», αλλά εδώ πέρα υπάρχουν άλλα θετικά. Οπότε κάπου χάνεις, κάπου κερδίζεις.

Χάρης

Ε:Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα)

Σ:Είμαι 34, ήρθα εδώ το 2019 για να ξεκινήσω μεταπτυχιακό στα οικονομικά, τελείωσα πριν από 3 χρόνια περίπου, ήμουν 1,5 χρόνο άνεργος γιατί σου παρέχει η Δανία τη δυνατότητα να μπει στο ταμείο ανεργίας για 2 χρόνια μετά τις σπουδές, δεν έβρισκα κάτι και ακόμα και συνεντεύξεις πολύ λίγες ίσως επειδή το κομμάτι μου ήταν λίγο γενικό δηλαδή ήταν οικονομικά και διάλεγες ό,τι μαθήματα ήθελες και δεν πήρα κάποια εξειδίκευση, έπαιρνα λίγο από δω λίγο από εκεί αλλά πιο γενικές γνώσεις. Οπότε μετά τον έναν χρόνο έψαχνα άσχετες δουλειές και είχα έναν γνωστό που δούλευε στην κεντρική αποθήκη του Χ (γνωστή πολυεθνική εταιρεία) και μου είπε ότι μπορείς να ξεκινήσεις σαν αποθηκάριος αλλά μέσα στο Χ ανάλογα το υπόβαθρο μπορείς να βρεις θέσεις πιο κοντά στο αντικείμενό σου. Και ξεκίνησα πριν από 1,5 χρόνο και τώρα τελευταία πήγα θέση σαν controller που κάνεις λίγο πολύ πολλές δουλειές πάρα πολύ μέσα στα λογιστικά και αναφορές και γενικά λίγο σαν συνδετικός κρίκος με όλες τις ομάδες στην αποθήκη. Εμένα Αθήνα τελείωσα το bachelor το 16 οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη στο Πάντειο αλλά δεν είχα κάποια δουλειά που να είναι σχετική οπότε ναι είμαι στο ψάξιμο. Περιμένω λίγο καιρό να μπει και αυτή η δουλειά στο βιογραφικό μου για να μπορώ να το προωθήσω κάπως καλύτερα είτε μέσω του Χ είτε κάπου αλλού.

Ε:Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Η αλήθεια είναι ότι είχε έρθει ένας ξάδερφός μου πριν από μένα έναν χρόνο πριν για μεταπτυχιακό στην αρχή δεν το πολύσκεπτομουν αλλά δεν υπήρχε στην Ελλάδα

κάτι. Είχα μια δουλειά άσχετη σε ένα πρατήριο κρασιών αλλά δεν υπήρχε προοπτική και με έπεισε ουσιαστικά, μου είπε πώς είναι τα πράγματα στη Δανία και τι προσφέρει η χώρα και ήταν ένας λόγος αυτός. Ήταν και άλλος ένας οπότε είχα ήδη κάποια άτομα εδώ, βρήκα στρωμένο κάπως δηλαδή κάπως, ήξερα άτομα και μου είπαν πώς είναι τα άτομα, πώς να οργανωθώ οπότε αυτός ήταν ο λόγος. Μέχρι πριν ούτε το μεταπτυχιακό σκεφτόμουν. Οπότε είπα να δοκιμάσω οπότε έκανα σε διάφορα πανεπιστήμια αίτηση και σε άλλους τομείς όπως λογιστική και εν τέλει έτυχε ουσιαστικά και με πήρε το καλύτερο θεωρητικά σε επίπεδο ακαδημαϊκό. Αν δεν είχα αυτά τα άτομα δεν ξέρω αν θα πήγαινα σε μια χώρα ξένη χωρίς να ξέρω κανέναν.

Ε:Πώς πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Καταρχάς γνώρισα αρκετούς ανθρώπους γιατί στην Ελλάδα έχεις μια παρέα που την έχεις από πιο μικρός και δεν πολυσάχνεις να γνωρίσεις άλλα άτομα ακόμα κι αν σπουδάζεις στην ίδια πόλη και δεν μετακομίζεις κάπου αλλού δεν δένεσαι οπότε εδώ γνώρισα. Πέρα και από άλλους Έλληνες γιατί έπεσα και μέσα στην καραντίνα οπότε δεν πηγαίναμε και στο πανεπιστήμιο, με το πανεπιστήμιο κιόλας δεν είχε πολλούς Έλληνες ενώ αυτό που πήγαινε ο ξάδερφός μου είχε πολλούς Έλληνες, σαν το Πολυτεχνείο της Δανίας. Μετά όσο περνούσε ο καιρός γνώριζα ξένους και με διαφορετικό background και ένιωθα ότι έπαιρνα εμπειρίες και δικές τους και ένιωθα ότι άρχισα να αλλάζω σε αρκετά πράγματα. Πέρα από αυτό και στα οικονομικά ακόμα σε ό,τι δουλειά και αν κάνεις ακόμα και αποθηκάριος ήμουν πολύ πιο άνετος απ' ό,τι ήμουν στην Ελλάδα δηλαδή δεν σκεφτόμουν τόσο τι να ξοδέψω. Βέβαια δεν είναι ότι μένω σε μεγάλο σπίτι, σε γκαρσονιέρα μένω δηλαδή μπορεί και στην Ελλάδα το αντίστοιχο να ήταν το ίδιο, όσο να ναι έχεις μεγαλύτερη άνεση, οπότε πιστεύω δύσκολα θα γύριζα στην Ελλάδα, εκτός κι αν έβρισκα κάτι στο αντικείμενό μου με περισσότερα λεφτά. Και επίσης αν και δεν περίμενα να συνηθίσω το κρύο το συνηθίσα και μου αρέσει πολύ ο ρυθμός ζωής δηλαδή μπορείς να βγεις έξω να περπατήσεις, είναι όλοι πιο ήρεμοι εκτός από Παρασκευή και Σάββατο βράδυ που είναι άλλος κόσμος, ξεφτιλίζονται. Αλλά έχω παρατηρήσει ότι όταν γυρίζω στην Αθήνα αν μείνω πάνω από 2-3 βδομάδες με κουράζει η βαβούρα και οι ρυθμοί ζωής και θέλω να ξαναγυρίσω. Οπότε μέχρι στιγμής θετικά βλέπω εδώ πέρα.

Ε:Ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές;

Σ:Καλύτερες συνθήκες εργασίας, μεγαλύτερη σταθερότητα, τώρα για ευκαιρίες δεν μπορώ να συγκρίνω γιατί στην Ελλάδα δεν πολύ έψαχνα, είχα λίγο συμβιβαστεί με αυτό που έκανα, να βγαίνει ο μήνας. Εδώ δεν είμαι σίγουρος. Έχω φίλους που τελείωσαν καλό μεταπτυχιακό πάλι σε Πολυτεχνείο και ακόμα και μετά από χρόνια δεν έχουν βρει κάτι, αλλά έχω και άλλους που με το που μπήκαν σε μια θέση και μπαίνει στο βιογραφικό η προϋπηρεσία ξαφνικά βλέπω ότι σιγά σιγά φτιάχνονται δηλαδή βρίσκουν πολύ καλές θέσεις και όσο το ψάχνουν κάνουν περισσότερες συνεντεύξεις. Αλλά είναι στο άτομο δηλαδή κάποιοι το κυνηγάνε πολύ δηλαδή παίρνουν και τηλέφωνα, κάνουν ερωτήσεις που δείχνουν ενδιαφέρον, θέλει κυνήγι.

Γιατί πριν έρθω άκουγα ότι θα βρω δουλειά πριν τελειώσω καν τη σχολή και πολύ άνετα. Ντάξει δεν ήταν έτσι, πολλοί έκαναν και έναν χρόνο να βρουν δουλειά. Ντάξει είναι και το αντικείμενο αλλά και από αυτούς που είχαν καλό αντικείμενο πάλι κάποιοι δυσκολεύτηκαν. Όσον αφορά τη σχολή μου άρεσε αν και ό,τι δουλειά κι αν βρω θα εφαρμόζω από το πτυχίο ένα 20%, τα άλλα είναι πιο πολύ γνώσεις που θα ήθελα να είχα. Αν λέω ότι σπούδασα οικονομικά θα ήθελα να ξέρω κάποια συγκεκριμένα πράγματα που έχουν μια εξειδίκευση. Οπότε μου άρεσε που το έκανα αυτό ακόμα κι αν κάνω κάτι άλλο τώρα, κυρίως οι δουλειές που έψαχνα είχαν να κάνουν με data και business analysis που είναι ένα κομμάτι από αυτά. Αλλά και να μην κάνω κάτι σχετικό, μου άρεσαν τα πράγματα που έμαθα από εκεί.

Ε:Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ:Αρκετοί Έλληνες και από κει και πέρα λόγω άλλων δραστηριοτήτων που ξεκίνησα αργότερα, αθλητισμό και τέτοια, έχω γνωρίσει και Δανούς και Γερμανούς, Γάλλους και από τη δουλειά από Αργεντινή από διάφορες χώρες έχω γνωρίσει και συγκεκριμένα με άτομα που κάνω παρέα είμαι πιο κοντά με Γερμανία, Γαλλία, Δανία και Αργεντινή.

Ε:Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ:Με την οικογένειά μου και με τους φίλους μου, αλλά είμαι κι εγώ άτομο που δεν παίρνω συνέχεια τηλέφωνο, αλλά είναι σαν να μην αλλάζει κάτι, σαν να μην έχουμε μιλήσει χτες. Δεν είναι ότι αλλάζει κάτι. Με την οικογένειά μου ας πούμε μία φορά την εβδομάδα μπορεί να μιλήσω. Με τους φίλους μου ούτε στην Ελλάδα δεν μιλούσα από μηνύματα, μόνο για να κανονίσω να βγούμε και τώρα μπορεί να κάνω 6 μήνες να τους μιλήσω και να τους πω πού είστε; Έρχομαι.

Ε:Σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι για σένα να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ:Ωραία ερώτηση. Τα πρώτα χρόνια καθημερινά πάντα είχα καρτέλα με ειδήσεις και από Ελλάδα και από Δανία πέρα από το φβ κλπ αλλά γενικά έβλεπα αρκετά. Μετά όσο περνούσε ο καιρός και ίσως και η περίοδος που ήμουν άνεργος και ήμουν πιο πολλές ώρες στο σπίτι και δεν ξέρω εκεί με έκανε λίγο να ψιλοχάνομαι αλλά ήταν και η κατάσταση στην Ελλάδα. Κάθε φορά έβλεπα πράγματα που με έκαναν να θυμώνω, να ξεενερώνω δηλαδή κάθε μέρα γινόταν και κάτι καινούριο και σιγά σιγά όσο περνούσε ο καιρός δεν ανοίγω, μόνο αν δω κάποιο άρθρο στο φβ πχ να δω κάποια είδηση αλλά σίγουρα όχι τόσο όσο τα πρώτα χρόνια.

Ε:Πόσο συχνά επισκέπτεσαι την Ελλάδα; Πού πηγαίνεις διακοπές;

Σ:Μέσο όρο 2 φορές τον χρόνο, συνήθως κάπου μέσα τον χειμώνα, Ιανουάριο ή Φεβρουάριο φέτος πήγα Μάρτιο και συνήθως Αύγουστο τέλη Ιουλίου με αρχές Αυγούστου. Τα τελευταία χρόνια βασικά μένω Αθήνα και πηγαίνω για κανα 5ήμερο στο χωριό μου αλλά δεν έχει τύχει να πάω διακοπές σε μέρος που δεν έχω σπίτι. Βασικά είχε τύχει πριν 2-3 χρόνια, δε θυμάμαι. Αλλά συνήθως είναι έτσι στο

απρόβλεπτο, συναντιόμαστε και λέμε πάμε 4-5 μέρες εκεί 4-5 μέρες αλλού, αλλά συνήθως όχι σε νησί. Κάπου Πελοπόννησο ή πιο βολικό με το αμάξι. Όσο είμαι εδώ πάντως δεν έχω πάει εξωτερικό όσο είμαι εδώ, γιατί θέλω να δω τους δικούς μου. Γιατί και στην Αθήνα που πάω σαν διακοπές είναι αφού δεν δουλεύω. Παίζει ρόλο όμως το ότι δεν έχω κοπέλα, γιατί τότε μπορεί να κανονίζα να λέγαμε πάμε 4-5 μέρες εκεί 4-5 μέρες αλλού. Οπότε προτιμάω να πάω για να δω τους δικούς μου εκεί.

Ε:Μιλάς Δανέζικα; Αν ναι, σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ:Είχα ξεκινήσει πριν από 3 χρόνια όταν είχα τελειώσει το πανεπιστήμιο. Τώρα το επίπεδο δεν ξέρω πόσο είναι αλλά ας πούμε ότι έχουν 6 στάδια, 6 τάξεις οι οποίες γίνονται σχετικά εντατικά δηλαδή 3-4 μήνες οι πρώτες και μετά λίγο πιο, 5 μήνες οι τελευταίες. Έφτασα μέχρι το 4ο αλλά μετά από 1 μήνα το παράτησα γιατί από εκεί και πέρα μεγαλώνει πολύ το επίπεδο και δεν είχα και κανένα κίνητρο. Μιλάνε όλοι τέλεια αγγλικά και είμαι κι εγώ άτομο που αν δεν ξέρω να μιλάω ρέλια δεν θα κάτσω να μιλήσω. Παρόλο που όταν είχα φτιάξει κύκλο λόγω των δραστηριοτήτων είχε κάποιους Δανούς που επειδή το ξέρανε προσπάθησαν να με βοηθήσουν αλλά δεν με τράβαγε. Αλλά 1 χρόνο τώρα κατέβασα το duolingo και το προσπαθώ. Μερικές προτάσεις και λέξεις μπορώ να τις πω αλλά το ότι δεν υπάρχει τριβή είναι θέμα, αλλά οι περισσότεροι που ξέρω είχαν λόγο να μάθουν όπως τους ανάγκασαν από τη δουλειά, τη σχολή ή έκαναν παιδιά εδώ και έπρεπε να τα βοηθήσουν για να μάθουν κι αυτά που κάνουν και στο σχολείο. Κατά τα άλλα είναι περίεργη γλώσσα, δηλαδή έχει ήχους που είναι δύσκολο να τους βγάλουμε εμείς. Δεν είναι ότι το μαθαίνεις και το λες. Μπορεί να είναι δύσκολο να πεις μια συγκεκριμένη λέξη γιατί βάζεις τη γλώσσα σου στα δόντια από κάτω, είναι λίγο περίεργο. Οπότε όλοι αυτοί οι λόγοι με έκαναν να μη με ενδιαφέρει τόσο. Αλλά τώρα νιώθω άσχημα όταν με ρωτάνε αν ξέρω επειδή είμαι εδώ 5,5 χρόνια, και τους λέω ότι δεν ξέρω. Η αλήθεια είναι ότι θα ήθελα να μάθω.

Ε:Ποια γλώσσα/γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις; (πχ δουλειά, με φίλους, ή καθημερινές δουλειές)

Σ:Η δουλειά στα αγγλικά είναι έτσι κι αλλιώς, δεν πρέπει να μιλάμε τριγύρω κανονικά άλλες γλώσσες και ναι με τους Έλληνες φίλους μιλάω ελληνικά και με τους ξένους αγγλικά.

Ε:Τι εννοείς με αυτό με την δουλειά;

Σ:Θεωρείται international environment. Για παράδειγμα έχουμε πολλούς Ινδούς και γύρω από εκεί, και πολλές φορές μιλάνε μεταξύ τους στη γλώσσα τους. Και υπάρχει αυτό ότι έχουν κάνει παράπονα αλλά παιδιά ότι ναι όταν είμαστε εδώ στη δουλειά και μιλάτε, καλό θα ήταν να μιλάτε στα αγγλικά για να καταλαβαίνουμε όλοι τι λέτε και το ίδιο ισχύει και με τα δανέζικα γιατί τουλάχιστον στο τμήμα που είμαι δεν έχει πολλούς Δανούς έτσι κι αλλιώς. Έχει κάποιους που είναι σε ας πούμε θέσεις πιο ψηλές, υπεύθυνοι manager και τέτοια οπότε γενικά μιλάνε όλοι αγγλικά και το έχει

γενικά σαν εταιρεία ότι επίσημη γλώσσα της εταιρείας είναι τα αγγλικά, δεν είναι τα δανέζικα.

Ε:Οπότε είναι θέμα, τα παράπονα τα κάνουν οι υπάλληλοι;

Σ:Δεν έχουμε να κάνουμε με πελάτες, αλλά φαντάζομαι αν δουλεύεις σε πωλήσεις χρειάζονται δανέζικα αλλά στο μεταξύ των υπαλλήλων είναι στα αγγλικά. Δεν νομίζω να υπάρχει πρόβλημα αν είναι μια μεγάλη ομάδα Δανών να μιλάει δανέζικα, αλλά δεν έχει τύχει σε εμένα προσωπικά.

Ε:Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στη Δανία; Τι έχει διευκολύνει/δυσκολεύει αυτή τη διαδικασία;

Σ:Σαν τρόπο ζωής και σαν χώρα πιστεύω πως έχω προσαρμοστεί ακόμα και αν δεν μιλάω τη γλώσσα με έχει βοηθήσει πιστεύω είναι και στον χαρακτήρα μου γιατί κάποιοι από τους φίλους μου δεν έχουν προσαρμοστεί ακόμα, θέλουν να γυρίσουν στην Ελλάδα, πηγαίνουν Ελλάδα διακοπές και δεν θέλουν να επιστρέψουν και κάθονται παραπάνω, οπότε πιστεύω έχει να κάνει και με τον χαρακτήρα μου. Μπορώ να πω ότι οι άνθρωποι είναι πιο ήρεμοι, πιο ευγενικοί, υπάρχει μια ηρεμία ας πούμε και όταν την θέλεις, αλλά αν θέλεις και να βγεις έξω με παρέα να πας κάπου, υπάρχει κι αυτό. Αλλά δεν υπάρχει η φασαρία όταν δεν την θέλεις. Δηλαδή όταν θέλεις την ησυχία σου θα την έχεις. Στην Ελλάδα μπορεί να έχεις ανοιχτό το παράθυρο και να ακούς να περνάνε με τις εξατμίσεις όλοι και γενικά. Εδώ αν θέλεις την ησυχία σου την έχεις.

Ε:Ποια είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον;

Σ:Ελπίζω να βρω δουλειά στο αντικείμενό μου, έχω σκοπό να ξεκινήσω μόλις γυρίσω από τις διακοπές στην Ελλάδα. Έχω σκοπό να κάνω αιτήσεις μέσα και από τη δουλειά που είμαι αλλά και εκτός, έχω καλές συστατικές από προηγούμενους διευθυντές. Δεν έχω κάποιο συγκεκριμένο πλάνο πότε θα γυρίσω Ελλάδα γιατί κάθε χρόνο αλλάζουν οι προτεραιότητες αλλά σίγουρα θέλω να βρω κάτι καλό οικονομικά και να κάνω αποταμίευση.

Σταυρούλα

Ε:Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα)

Σ:Αρχικά είμαι 27 χρονών, τώρα θα κλείσω τα 28, τελείωσα το Πανεπιστήμιο Κρήτης χημικό, μετά έκανα Εράσμους στην Κοπεγχάγη και μετά έμεινα για μεταπτυχιακό και τώρα ξεκίνησα το διδακτορικό πάνω στις νευροεπιστήμες οπότε άλλαξα τομέα.

Ε:Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Ήταν και ότι αρχικά ήταν ο κορονοϊός και δυσκολεύτηκα να βρω δουλειά, παρόλα αυτά στάθηκα τυχερή και έκανα μια πρακτική στην Χ (όνομα πολυεθνικής εταιρείας) και με κράτησαν, αλλά με κράτησαν με 700 ευρώ και εκεί ήθελα να κλάψω γιατί δεν μου έφταναν για τίποτα. Γιατί οι γονείς μου δεν είναι ότι έχουν κάποιο σπίτι που θα

μπορώ να ζω μόνη μου και να μένω με τους γονείς μου δεν το έψηνα σε καμία περίπτωση, οπότε γι' αυτό έφυγα κυρίως. Για επαγγελματικούς λόγους.

Ε:Γιατί επέλεξες συγκεκριμένα την Δανία;

Σ:Γιατί πολύ απλά μέσω covid ήταν οι πρώτοι άνθρωποι που μου απάντησαν γρήγορα, δηλαδή με δέχτηκαν γρήγορα και αποφάσισα να πάω μαζί με την κολλητή μου και ήρθαμε μαζί οπότε θα μοιραζόμασταν και τα έξοδα.

Ε:Πώς πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Πάρα πολλούς λόγους. Πρώτον έμαθα πολλά πράγματα, γνώρισα τελείως διαφορετικές κουλτούρες, είδα πώς είναι να μην πηγαίνεις by the book στη ζωή, δηλαδή ότι πρώτα πρέπει να πάρεις προπτυχιακό και μετά μεταπτυχιακό, οπότε είδα μια άλλη χαλαρότητα που την θαύμαζα ανεξάρτητα αν εγώ έχω πάρει τον δρόμο έτσι. Το κάνω επειδή όντως το θέλω. Είδα άλλες κουλτούρες, είδα άλλη γλώσσα, άνοιξε πολύ το μυαλό μου, είδα πώς λειτουργεί ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον, παρόλο που είναι μια μικρή χώρα, έχει πολύ μεγάλο market στο κομμάτι που κάνω, οπότε αυτό θα έλεγα.

Ε:Ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές;

Σ:Καλά... τοπ. Θεωρώ ότι είναι η καλύτερη χώρα να μεταναστεύσει κάποιος αν θέλει μόνο work-life balance. Το γεγονός ότι μπορώ να πηγαίνω στη δουλειά μου εγώ προσωπικά ό,τι ώρα θέλω, ότι έχουμε τα resources για έρευνα, ότι ακόμα και να μην μπορώ να πηγαίνω ό,τι ώρα θέλω και να υπάρχει συγκεκριμένο ωράριο, είναι πολύ ανοιχτοί στο να κάνουν negotiate ποια είναι η καλύτερη ώρα για σένα, δηλαδή σέβονται πολύ τον εργαζόμενο. Οι μισθοί είναι πάρα πολύ καλοί, δηλαδή ακόμα και με διδακτορικό μπορείς να ζήσεις κανονικά και να αποταμιεύσεις, που αυτό δεν παίζει στην Ελλάδα για κανέναν λόγο. Η οικογένεια ναι, καταλαβαίνω ότι πρέπει να πάρεις το παιδί, δεν έχω αλλά το βλέπω από γύρω. Αυτό που έκανε εντύπωση όταν ήρθα είναι ότι είδα ότι οι οικογένειες τρώνε μαζί το μεσημέρι, κάτι το οποίο σε μένα δεν συνέβαινε γιατί δούλευαν οι δικοί μου. Όσον αφορά τις σπουδές είναι κάτι που έχουμε δωρεάν μεταπτυχιακό, βοήθεια από το κράτος αν δουλεύεις 10 ώρες την εβδομάδα παίρνεις ένα επίδομα οπότε μπορείς να ζήσεις μόνος σου, δεν ζητάς χρήματα από τους δικούς σου, το σύστημα είναι τελείως μαθητοκεντρικό που σημαίνει ότι κάνουμε εργασίες οπότε μπορώ να μάθω πιο εύκολα το τι κάνω και όχι να κάτσω να έρθει ο καθηγητής να μου κάνει παράδοση και να το μάθω απ' έξω και να κάνω τον σταυρό μου για το τι θα βάλει την επόμενη μέρα.

Ε:Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ:Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα.

Ε:Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ:Να σου πω την αλήθεια, στην Ελλάδα έχω δύο φίλους που έχω κρατήσει επαφή. Επικοινωνώ κάθε μέρα με μηνύματα, βιντεοκλήση και τα σχετικά, αλλά δεν μπορώ να σου πω ότι κράτησα όλες αυτές τις φιλίες που είχα στην Ελλάδα. Και με οικογένεια κάθε μέρα.

Ε:Σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι για σένα να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ:Κάθε μέρα ενημερώνομαι, προσπαθώ να τα ακολουθώ όλα, από μουσική μέχρι τα πάντα. Θέλω να είμαι σαν να ζω εκεί. Ήδη έχω αρχίσει να χάνω πράγματα επειδή τώρα κλείνω 5 χρόνια στην Κοπεγχάγη οπότε έχω αρχίσει ήδη να χάνω κάποια slang που λένε οι νέοι, οπότε προσπαθώ να βλέπω ειδήσεις. Έχω και ελληνική τηλεόραση, να 'μαι πολύ part of it. Γιατί θέλω να γυρίσω κάποια στιγμή, οπότε γι' αυτό.

Ε:Οκεί, οπότε το διδακτορικό το κάνεις με την ελπίδα να διδάξεις σε ελληνικό πανεπιστήμιο;

Σ:Το κάνω με την ελπίδα ότι θα μπω σε μια εταιρία, αυτό είναι το ιδανικό μου όνειρο. Να μπω σε κάποια εταιρία της Δανίας και να δουλεύω εξ αποστάσεως για τη Δανία από την Ελλάδα.

Ε:Πόσο συχνά επισκέπτεσαι την Ελλάδα; Πού πηγαίνεις διακοπές;

Σ:Πάρα πολύ συχνά, σχεδόν κάθε τρίμηνο είμαι εκεί. Πηγαίνω στις νησάρες που έχουμε. Ό,τι νησί, δηλαδή τώρα θα πάμε Σαντορίνη. Αν ζητήσω και μια εβδομάδα παραπάνω άδεια, θα πάω Ελλάδα, αλλά θα το συνδυάσω έτσι για να πάω και εξωτερικό.

Ε:Μιλάς Δανέζικα; Αν ναι, σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ:Άλλο ένα αγκάθι αυτή η ερώτηση! Καταλαβαίνω, κάνω μαθήματα, είμαι στο B1, μιλάω γιατί βλέπω ότι βοηθάει πολύ στο interaction και με τη δουλειά και με τον κόσμο γύρω σου για να κάνεις καλύτερο integrate και είναι και πιο ανταγωνιστικό στο βιογραφικό σου. Δηλαδή όταν βλέπουν ότι είσαι ξένος, έχεις έρθει απ' έξω, έχεις κάνει μεταπτυχιακό, έχεις κάνει διδακτορικό, έχεις μάθει και την γλώσσα, είναι κάτι που μετράει. Δεν είναι απαραίτητο αλλά θεωρώ ότι είναι κάτι που θα το σκεφτούν.

Ε:Ποια γλώσσα/γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις; (πχ δουλειά, με φίλους ή καθημερινές δουλειές)

Σ:Αγγλικά και ελληνικά. Τώρα στη δουλειά που είμαι στο πανεπιστήμιο είναι αγγλικά, αλλά ας πούμε δούλευα στο νοσοκομείο, εκεί πέθανα. Ήταν μόνο δανέζικα. Και προσπαθούσα πάρα πολύ να ακολουθήσω, δυσκολεύτηκα όμως.

Ε:Δανέζικα και από το προσωπικό και από τους ασθενείς;

Σ:Όλα, και τα meetings ήταν στα δανέζικα.

Ε:Αυτό δεν το έχω ακούσει από τους υπόλοιπους, η αλήθεια είναι, μου έχουν πει ότι είναι φουλ με τα αγγλικά.

Σ:Σου έχουν πει για το νοσοκομείο;

Ε:Όχι.

Σ:Το νοσοκομείο είναι πολύ δανέζικο περιβάλλον, δηλαδή πρέπει να πας με τη θέληση ότι θα μάθεις δανέζικα αλλιώς δεν την παλεύεις.

Ε:Εσένα πώς σου φαίνεται αυτό;

Σ:Καταθλιπτικό, γιατί αν δεν μάθεις την γλώσσα δεν μπορείς να ακολουθήσεις και σε πιέζει αυτό το πράγμα. Βέβαια είναι motivation ότι εντάξει, αφού είμαι εδώ, και θα μείνω, θα μάθω.

Ε:Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στη Δανία; Τι έχει διευκολύνει/δυσκολέψει αυτή τη διαδικασία;

Σ:Έχει διευκολύνει ότι το αγόρι μου είναι μισός Δανός μισός Έλληνας, με έχει δυσκολέψει η γλώσσα και η κουλτούρα.

Ε:Δηλαδή;

Σ:Δηλαδή όπως είπα, πρέπει να μάθω την γλώσσα κάποια στιγμή να μιλάω κανονικά αλλά η κουλτούρα είναι πολύ διαφορετική από αυτό που έχω συνηθίσει. Δηλαδή αυτό που κάνουμε τώρα που μιλάμε, να συζητάμε, να βοηθάμε, δεν το κάνουν. Είναι πιο κρύοι άνθρωποι, πιο απομακρυσμένοι, έχουν τείχη, δεν μπορείς εύκολα να πιάσεις φιλίες με τους Δανούς γιατί δεν ξέρεις πώς να τους προσεγγίσεις, γι' αυτό.

Ε:Όσον αφορά ας πούμε τη διασκέδαση, τη γενικά τη συναναστροφή ή τον καιρό;

Σ:Πώς δεν το είπα αυτό; Πάντα παραπονιέμαι για τον καιρό. Ο καιρός είναι χάλια, συνέχεια μέσα στο γκρι και τη μουντίλα. Βέβαια το καλοκαίρι γίνεται πολύ όμορφο, είναι μια πολύ όμορφη χώρα, οπότε κάπως το αντισταθμίζω και το ξεχνάω με το μυαλό μου. Λέω οκέι, έρχεται το καλοκαίρι, δεν πειράζει. Αλλά όπως είπα βοηθάει και το work-life balance, γιατί μπορείς να παίρνεις άδειες και να το ξεχνάς αυτό. Είναι πολύ σημαντικό το ότι έχουμε flexibility. Η διασκέδαση δεν μπορώ να πω ότι μου αρέσει γιατί πίνουν πάρα πολύ, μεθάνε, οπότε αν πάω σε μια pub ή σε ένα κλαμπ συνήθως θα βλέπω ξέρατα στους δρόμους. Δεν μου αρέσει αυτό. Οπότε έχω πια αποφασίσει ότι θα πηγαίνω σε εστιατόρια, μου λείπουν τα ρακάδικα αλλά that's life.

Ε:Ποια είναι τα σχέδιά σου για το μέλλον;

Σ:Επαγγελματικά θα ήθελα όπως είπα να τελειώσω το διδακτορικό γιατί θεωρώ ότι μου ανοίγει πολλές πόρτες είτε θέλω να ασχοληθώ με academia είτε με industry εδώ. Η Δανία στον τομέα μου το απαιτεί. Οι περισσότερες θέσεις το ζητάνε αν θέλεις να είσαι στο research and development σε μια εταιρία. Οπότε θα ήθελα να μπω σε μια εταιρία, ιδανικά όταν μεγαλώσω θα ήθελα να γίνω director, να έχω από κάτω έτσι ανθρώπους, ομάδα, μαζί να έχουμε κοινό στόχο, αλλά αυτό είναι το όνειρο. Δεν ξέρω αν θα γίνει. Να κάνω οικογένεια, και να γυρίσω Ελλάδα. Οπότε Ελλάδα αφού έχω πετύχει τους επαγγελματικούς στόχους.

Εύα

Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα)

Λοιπόν εγώ είμαι 33 ετών, με λένε Εύα το επάγγελμα μου είναι πολιτικός μηχανικός το official αλλά ήρθα στην Δανία να κάνω ένα μεταπτυχιακό πάνω στην ακουστική και τώρα δουλεύω ως ακουστικός μηχανικός σε μια εταιρία που κάνει πολύ μικρά ηχεία από αυτά που βάζεις στα monitors και κάνω μεταπτυχιακό στο sounding music computing το οποίο ουσιαστικά είναι η ακουστική αλλά έχει πιο πολύ το κομμάτι της μουσικής μέσα για να είναι complimentary studies σε αυτό που κάνω τώρα.

Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Ήταν κυρίως το εργασιακό γιατί ως πολιτικός μηχανικός τότε που τέλειωσα εγώ τέλειωσα το 2020 με τον κοβιντ ήταν σχεδόν αδύνατο να μπορώ να βρω μια δουλειά που να με βιοπορίζει και επίσης παράλληλα έκανα ραδιόφωνο και δηλαδή είχα κι άλλη δουλειά σαν side hustle, έκανα ραδιόφωνο, είσαι και στον βόλο, στο χ, μπορεί να το ξέρεις. Και έπαιζα μουσική ως dj. Οπότε κάπως την πάλευα οικονομικά αλλά με το που έσκασε ο κοβιντ δεν είχα πλέον την επιλογή να παίζω μουσική ως dj οπότε το να έχω μια part time δουλειά σαν μηχανικός να παίρνω 300-400 ευρώ και να συμπληρώνω με την δεύτερη δουλειά δεν έγινε, οπότε αποφάσισα να ξανακατασω στο θρανίο και να το πάω ακαδημαϊκά και να βρω μια δουλειά πιο σταθερή στο industry.

Γιατί επέλεξες συγκεκριμένα την Δανία;

Όταν τέλειωσα τις σπουδές μου στην πολιτικών μηχανικών έκανα ένα Erasmus στην Πορτογαλία και δούλενα στο noise control τύπου ηχογραφήσαμε για θόρυβο και κάναμε διάφορες μελέτες και εγώ ουσιαστικά με μικρόφωνα ηχογραφήσαμε για θόρυβο σε περιοχές που ήτανε από την natura προστατευμένες και γνώρισα εκεί διάφορους ακαδημαϊκούς και τέτοια που κάνανε ακουστική, δεν ήξερα ότι υπάρχει αυτό σαν αντικείμενο. Και κάποιος από αυτούς μου είπε ότι έκανε το μεταπτυχιακό του στην Δανία οπότε μου φάνηκε καλή ιδέα και επίσης η Δανία στην ακουστική είναι η νούμερο ένα χώρα για να είσαι οπότε έκανα αίτηση στο μεταπτυχιακό, με πήρανε, και πήγα στην Δανία.

Πως πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Ουφ.. είναι πάρα πολλά τα θετικά. Αρχικά στο εργασιακό κομμάτι ως γυναίκα σε ένα ανδροκρατούμενο επάγγελμα όταν έφυγα και ήρθα στην Δανία είδα ότι η διαφορά είναι τεράστια. Όσον αφορά το work-life balance που λένε εδώ δουλεύω πολύ πιο ανετά με πολύ λιγότερο άγχος και τα χρήματα που παίρνω είναι πολύ περισσότερα από αυτά που έπαιρνα στην Ελλάδα. Είναι όλα δωρεάν, από άποψη υγείας δεν έχω κανένα πρόβλημα ας πούμε με το να πάω σε έναν γιατρό, να πρέπει να πληρώσω κάποιον ιδιώτη, τα νοσοκομεία είναι φοβερά. Αν πιθανό κάποια στιγμή θέλω να γίνω μανούλα, όχι ότι το έχω στα σκαριά αλλά αν θέλω να γίνω μανούλα εδώ το σύστημα σε βοηθάει πάρα πολύ γιατί παίρνεις paid leaves.. είναι τελείως διαφορετικό από την Ελλάδα. Και η αλήθεια είναι ότι ακόμα και το mentality γενικά των ανθρώπων είναι

τελείως διαφορετικό ίσως γιατί δεν υπάρχει πολύς σεξισμός . ακόμα και ο ρατσισμός που έχουν εδώ σε κάποιον που έχει αρκετά πτυχία και είναι ειδικευμένο προσωπικό είναι σε πολύ καλύτερη μοίρα σε σχέση με την Ελλάδα. Και δεν το συζητάμε τώρα για όλα τα υπόλοιπα, δηλαδή από δικαιώματα των γυναικών, δικαιώματα των lgbtq, δικαιώματα γενικά νιώθεις ότι εδώ είναι περισσότερο κράτος δικαίου και έχεις ευκαιρίες δηλαδή δεν χρειάζεται να ξέρεις κάποιον που να ξέρει κάποιον για να μπει σε μια δουλειά.. είναι περισσότερο κράτος δικαίου. Και στα 30 σου αυτό είναι πολύ προτεραιότητα, πιο προτεραιότητα από τον ήλιο και την καλοπέραση

Ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές; Μου είπες το work-life balance, τα ωράρια, τα paid leaves και λοιπά. Για τις σπουδές έχεις να προσθέσεις κάτι;

Στην Δανία σου δίνουν την δυνατότητα να πληρώνεσαι όταν κάνεις ένα μεταπτυχιακό. Αν βρεις μια δουλειά που είναι 12 ώρες την εβδομάδα , ουσιαστικά το μεταπτυχιακό το θεωρούνε σαν δουλειά οπότε σου δίνουν τα μισά λεφτά από αυτό και τα μισά χρήματα από την δουλειά που κάνεις οπότε είναι σαν να έχεις έναν full time μισθό, οπότε παίρνεις έναν full time μισθό ενώ παράλληλα σπουδάζεις, ο τρόπος που διδάσκονται τα πράγματα είναι σε ομάδες, καμία σχέση δηλαδή με το ελληνικό σύστημα. Παρόλο που έκανα και δύσκολες σπουδές στην Ελλάδα, αλλά υπάρχει αυτό το project based learning, δηλαδή σου δίνουν ένα project και δουλεύεις πάνω σε αυτό, μαθαίνεις πολύ πιο γρήγορα, μαθαίνεις αντικείμενα που δεν τα έχεις ξαναπιασει την ζωή σου, μαθαίνεις skills που έχουν να κάνουν με το industry, με πολλά συγκεκριμένα πράγματα είναι πολύ συνιφασμένα και ακόμα κι αν θέλεις να κάνεις διδακτρολικό ας πούμε μπορείς να το κάνεις μέσα σε μια εταιρεία χωρίς να χάσεις το σημείο (?) ως μηχανικός . γενικά είναι καπως , υπάρχουν πολλά arguments υπέρ η κατά αλλα το καλο με την δανια είναι ότι γινεται σωστα καπως δηλαδη μπαινεις μεσα στο industry και βγαινεις ως επαγγελματίας που έχει τα skills που χρειάζεται το industry και επίσης όταν τελειώσεις τις σπουδες σου δικαιούσαι έναν χρόνο επιδομα μεχρι να βρεις δουλεια και σου κανουν σεμιναρια για το πως να φτιαξεις το cv σου, πως να κανεις meetings, δηλαδη πως να προσεγγισεις το να βρεις δουλεια. Επισης η γλωσσα διατιθεται δωρεαν δηλαδη πληρωνεις καποια χρηματα και μολις περασεις τις εξετασεις στα επιστρεφουν οποτε κι αυτό είναι σημαντικό δηλαδη προσπαθουν να σε βαλουν και μεσα, να σε κρατησουν δηλαδη και να εισαι κομματι της κοινωνιας.

Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρεφεσαι;

Δεν έχω πολλους δανους φίλους, και γενικά είμαι κοινωνικό άτομο. Οι περισσότεροι είναι πιο νοτιοί δηλαδή έλληνες, ισπανοί, αμερικανοί. Είμαι πολύ τηχερή όμως γιατί έχω και δανους φίλους, αλλά κυρίως τους γνωρίζεις από δραστηριότητες όπως τον αθλητισμό γιατί κάνω Brazilian jiu jitsu και έτσι όταν κανεις κάτι.. δεν είναι ευκολο να συναναστρεφεσαι μαζί τους όπως όταν πας στην ελλαδα για καφε αλλα αν κανεις κατι το οποιο είναι μια προσπαθεια σε μια ομαδα, δενεσαι αυτοματα οποτε καπως το ξεπερνas αυτό το barrier. Οι περισσότεροι όπως κι εγω δηλαδη expats στην δανια δεν

εχουμε πολλους δανους φιλους στον στενο μας περιγυρο, είναι σηνυθως πιο νοτιοι
γιατι εχουμε παρομοιο mentality.

Σ τι βαθμο έχεις επαφη με ατομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Εχω καποιους κοντινους μου φιλους και την οικογενεια μου και είναι αρκετα συχνη η
επικοινωνια μας δηλαδη αρκετα συχνα μεσα στην εβδομαδα, πανω από πεντε ας
πουμε.

Σε τι βαθμο ενημερωνεσαι για την ελληνικη επικαιροτητα; Ποσο σημαντικό είναι για
σενα να την γνωρίζεις και γιατι;

Η αληθεια είναι ότι ενημερωνομουν παρα πολύ στα πρωτα ψρονια που ειμαι εδώ.
Συνεχιζω να θελω και να εχω την ευαισθησια του να ενηρωνομαι για το πολιτικο
κοινωνικο και όλα αυτά που γινονται αλλα καποιες φορες βλεπω ότι αυτά που
γινονται στο αισθηματικο κομματι με επηρεάζει πολύ εντονα. Αδικια και και διαφορα
προβληματα που υπαρχουν στην χωρα μου οποτε τα βλεπω πλεον ως παρατηρητης
και καπως νιωθω ότι εχω φυγει από αυτό. Δηλαδη ενημερωνομαι μεν αλλα είναι μια
πλεον πιο αποστασιοποιημενη επαφη με αυτό. Βεβαια η αληθεια είναι ότι θα ψηφισω,
ερχομαι στην ελλαδα για να ψηφισω, δηλαδη συμμετεχω και στα κοινα οσο μπορω
αλλα πολλες φορες μου κοστιζει πολύ.

Ποσο συχνα επισκεπτεσαι την ελλαδα; Που πηγαινεις διακοπες;

Λοιπον επειδη ηταν λιγο δυσκολη εμενα ας πουμε το να βρω δουλεια και το να ειμαι
στο εργασιακο κομματι στην δανια ετυχε να μου είναι πολύ δυσκολο, δηλαδη ηρθα
στην δανια το 2020, δουλευα ως dj παραλληλα λιγο μετα τον κοβιντ και ειχα κατι
δουλειες ετσι ο,τι να ναι ,όχι στο επαγγελμα μου. Οποτε επειδη ειχα αυτό σαν
προτεραιοτητα, το να βρω δουλεια πανω στο ακουστικο κομματι σαν ακουστικος
πολλες φορες ειχα τυψεις οποτε δεν ερχομουν στην ελλαδα τοσο συχνα. Ερχομουν
στην ελλαδα μια φορα τον χρονο η μια φορα στα δυο χρονια, κυριως για το
οικονομικο γιατι είναι πολύ ακριβα τα εισιτηρια ειδικα στις διακοπες. Μπορει να
δωσεις και 1.000 ευρω ας πουμε. Ειδικα για να ερθω και χ... οποτε ερχομαι 1-2 φορες
τον χρονο σηνυθως αλλα υπαρχαν και περιοδοι που εκανα 2 χρονια να ερθω. Και
διακοπες η αληθεια είναι τα τελευταια 5 χρονια δεν εχω κανει ιδιαιτερα και πιο πολύ
θα παω ας πουμε στην οικογενεια μου να τους δω γιατι ειχα ως στοχο το να βρω
δουλεια. Και τωρα που το πετυχα θεωρω ότι ισως ερχομαι πολύ πιο..

Οκευ, οποτε αυτό που σε δυσκολευε στο να ερχεσαι δεν είναι ο κοινωνικος περιγυρος
και το τι θα ελεγε για ολο αυτό το πως τα πας, είναι πιο πολύ το οικονομικο κομματι;

Ηταν το οικονομικο κομματι και ισως ότι η αισθηση ότι ηθελα να τα χω καταφερει
πριν παω στην ελλαδα, καταλαβες; Γιατι ολο αυτό το ότι αφηνεις πισω την οικογενεια
σιυ κι όλα αυτά οποτε αυτός ηταν ο λογος. Ειμαι παρα πολύ τυχερη γιατι ο
κοινωνικος μου περιγυρος δεν είναι αυτό που λεμε το τοξικο. Ειδικα μια γυναικα στα
30 της που δεν είναι παντρεμενη, δεν εχει παιδια, δεν ειχα ποτε στην οικογενεια μιυ
ολο αυτό το εισαι ανυπαντρη, ολο αυτό το τοξικο της ελληνικης τετοιας που να με

κανε να μην θελω να ερθω. Ηταν κυριως το ότι ηθελα να πετυχω έναν στοχο ημουν πολύ στοχευμενη. Πιθανο να ηταν και λαθος αν με ρωτας, το να πρεπεθ να κανω grind συνεχεια αλλα τωρα θεωρω ότι θα είναι πολύ πιο συχνες οι επισκεψεις μου στην ελλαδα.

Μιλας Δανικα; Αν ναι ,σε τι επιπεδο; Αν όχι, εξηγησε τους λόγους.

Μιλω δανικα και στην δουλεια που ειμαι μιλαμε μονο στα δανεζικα. Δεν τα καταλαβαινω και παρα πολύ καλα. Τα δανεζικα είναι η εκτη γλωσσα που μαθαινω. Μιλω αγγλικά και γαλλικά σε επιπεδο εργασιακο, εχω εργασιακη επαρκεια, πορτογαλικά και ισπανικά γιατι είναι παρομοια με τα γαλλικά και εμεινα και στην πορτογαλια ποσο καιρο και τα δανεζικα είναι δυσκολα σαν γλωσσα, ισως η πιο δυσκολη. Είναι αυτή που εχω βαλει την περισσοτερη προσπαθεια από όλες τις γλωσσες αλλα είναι η πιο δυσκολη να μαθω γιατι ο τροπος που προφεουν τις λεξεις είναι τοσο πολύ sensitive στο αυτι τους που δεν σε καταλαβαινουν τοσο πολύ. Κανω ο,τι μπορω, εχω το module 3, το μοντιουλ 5 σκεψου είναι η εργασιακη επαρκεια χωρις να σημαινει ότι θα μπορεις να μιλας και τελεια αφοτου το παρεις. Πιο πολλη προσπαθεια βαζω κυριως λογω του εργασιακου και θελω να μαθω δανεζικα γιατι νιωθω ότι όταν εισαι σε μια χωρα ένα κομματι της εμπειριας για να μεινεις και να γινεις ένα με αυτή την χωρα είναι να μαθεις την γλωσσα. Οποτε δεν ειμαι σε καμια περιπτωση από αυτους που λενε δε με ενδιαφερει, εχω τεχνικο expertise και δουλεω στο τεχνικο κομματι δεν ενδιαφερομαι να μαθω δανεζικα, αλλα ναι μπορεις να μεινεις παντα με αγγλικά. Δε χρειαζεται αλλα το κανω για να μπορω να μπω μεσα στο culture των Δανών.

Οποτε οσον αφορα Ποια γλωσσα / γλωσσες χρησιμοποιεις περισσοτερο καθημερινα και σε ποιες περιπτώσεις; (πχ δουλεια με φίλους η καθημερινες δουλειες)

Συνηθως αγγλικά και γαλλικά αν τυχει να ειμαι με γαλλους. Οι περισσοτεροι φίλοι μου είναι ελληνες οποτε και ελληνικά.

Πιστευεις ότι έχεις προσαρμοστεί στην Δανια; Τι έχει διευκολυνει / δυσκολέψει αυτή τη διαδικασια;

Θεωρω ότι εχω προσαρμοστεί μετα από 5 χρονια που ειμαι εδώ. Δυσκολεψε τη διαδικασια ο κοβιντ σε μενα γιατι ηταν τα μισα μου μαθηματα online, το πρωτο εξαμηνο ηταν ολο online. Αυτό που εκανε πιο ευκολο το να μπω στην δανια ηταν το να μπω στην κουλτούρα που εχουν με την γυμναστικη γιατι αυτοι γυμναζονται παρα πολύ οποτε το να μπω μεσα στους χωρους που αυτοι γυμναζονται.. γενικα στην δανια δινουν πολλα λεφτα για να γυμναζεται ο κοσμος όχι σε επιπεδο πρωταθλητισμου, δηλαδη δεν εχουνε πολλους πρωταθλητες αν δεις, αλλα γυμναζονται ολοι. Τα γυμναστηρια είναι γεματα, τα dojo γιατι εγω κανω πολεμικες τεχνες είναι γεματα.. θεωρω ότι το να βρεις μια δραστηριοτητα ειτε αυτό μπορει να είναι κατι άλλο πιο καλλιτεχνικο, ειτε κατι σε γυμναστικη, ειτε σαν αυτό που εχω βρει εγω που με εκανε να βρω τον χωρο μου και τον κυκλο μου. Και φυσικα το πανεπιστημιο γιατι οι περισσοτεροι μου φίλοι είναι κι αυτοι από το πανεπιστημιο.

Οκεν, οποτε δεν σε εχει δυσκολεψει κατι που ας πουμε ο καιρος η η διασκεδαση, τα ωραρια;

Κοιτα ο καιρος στην αρχη τον πρωτο χρονο τα παθα όλα εννοειται, ανοιγαν τα χερια μου από το κρυο και όλα αυτά. Αλλα όταν ξεκινήσεις να μενεις εδώ συνειδητοποιεις ότι «δεν υπαρχει κακος καιρος» λενε οι δανοι, «υπαρχουν κακα ρούχα». Οποτε εν τελει παρνεις τον εξοπλισμο, σιγουρα νευριαζω που θα κανει κρυο όταν βγω εξω τον χειμωνα και το σκοταδι δεν παλευεται, αλλα είναι 6 μηνες που θα ταλαιπωρηθεις και οι υπολοιποι 6 που σε αποζημιωνουν γιατι η φυση οργιαζει και είναι φοβερα ας πουμε. Δηλαδη είναι καλοκαιρι και εχει συνεχεια ηλιο. Δε με δυσκολεψε τοσο πολύ το σκοταδι και λοιπα, αλλα το coping mechanism ηταν η γυμναστικη για μενα το βασικο μου. Επισης η διασκεδαση και τα λοιπα, οι δανοι πινουν παρα πολύ. Δεν ξερω αν ξερεις, παρασκευη σαββατο γινονται σκνιπες και το εξησα επειδη επαιζα μουσικη και ακομα παιζω μουσικη σε διαφορα μαγαζια ως χομπι πια, τυπου θα βγουν για να πινουν παρα πολύ οποτε το να βγεις εξω μαζι τους βραδυ για μπυρες είναι παρα πολύ κουραστικο γιατι η θα συνεχισεις να πινεις μαζι τους, που εγω δεν εχω καθολου αντοχη και ανοχη πια και θα γυρισεις σπιτι ας πουμε κανοντας ωχαρια που δεν παλευεται αυτό, δεν παλευεται στην ζωη σου αυτό. Η για μενα αυτό που επιλεγω να κανω είναι ότι βρισκω ξερωγω συγκεκριμενους καλλιτεχνες που πιθανον ερχονται, εχω ηδη κλεισει τα εισιτηρια μου από πιο πριν και κανω πολύ πιο στοχευμενη διασκεδαση. Αυτό . μπορεί να μην είναι αυτό της ελλαδας το παμε για καφε σε μιση ωρα αλλα όταν μπαινεις στην εργασιακη πια καθημερινοτητα δεν βρισκεις ουτε τον χρονο ουτε την διαθεση να εισαι ολη την ωρα ποταρες καφεδες, οποτε καπως σεβεσαι τον χρονο σου και βγαινεις σε συγκεκριμενες, δηλαδη πιστευω ότι η ενηλικιωση στην δανια και ο τροπος ζωης εδώ ταιριαζουν ενώ ας πουμε αν ημουν φοιτητρια από τα 18 μου θα ζοριζομουν γιατι θα ηθελα να βγαίνω, να πινω ποτα.. δηλαδη θα παιζει πολύ μεγαλο ρολο η ηλικια.

Ναι... Ποια είναι τα σχεδια σου για το μελλον;

Υπεγραψα ένα συμβολαιο τωρα τον σεπτεμβρη για μια full time δουλεια σε μια πολύ μεγαλη εταιρεια σε ένα graduate προγραμμα οποτε εχω αυτό το συμβολαιο για δυο χρονια το νβα πηγασινω σε διαφορες χωρες για να μπορεσω να παρω εμπειρια και να μπορεσουν να με παρουν ως senior οποτε καπως είναι προδιαγεγραμμενο καπως ότι εχβ για 2 χρονια κατι να κανω και το υπέγραψα. Ιδανικα θα ηθελα να εχω μια δουλεια σαν επαγγελματιας σε αυτό που μου αρεσει στο κομματι της ακουστικης και να κανω ερευνα οποτε μοιραια αυτό σημαινει ότι μαλλον θα ειμαι στην δανια, παρολο που στην ελλαδα είναι πολύ πιο βολιθο να μεινεις γιατι είναι η οικογενεια σου... εγω δουλεα και πολλα χρονια στην ελλαδα οποτε εχω ας πουμε και τον κυκλο για να πω ότι αν ημουν οπωςσηποτε όπως ηθελα σαν επαγγελματιας στον χ ας πουμε θα μπορούσα να το κανω αλλα λογω του εργασιακου κομματιου και το ότι θελω να ασχοληθω με την ερευνα, νομιζω ότι μοιραια θα μεινω στην δανια.

Οπότε εσύ περα από τις συνθηκες τι προτιμας;

Νομίζω δανια κυριως γιατι εδω μπορω να ειμαι ο εαυτος μου ας πουμε, και στο εργασιακο κομματι χωρις να εζχω το αγχος του biased οτι ειμαι γυναικα και οτι δηλαδη στην ελλαδα ειχα οδυνηρες εμεπειριες οριακα, επειδη ημουν και στο πολιτικων μηχανικων, που οι περισσοτεροι ειναι αντρες και ειναι αυτο το boomer το οικοδομη με ο,τι αυτο συνεπαγεται, ειναι πολυ καλυτερα εδω. Δηλαδη νιωθω οτι κανω κατι και μεσα απο το επαγγελμα μου καπως προσφερω, παραλληλα παιρνω κι ολας, και ηθικη ικανοποιηση περα απο το οικονομικο.

Πέτρος

Πες μου λίγα λόγια για σένα (ηλικία, σπουδές, επάγγελμα)

Βεβαίως. Ονομάζομαι Πέτρος, είμαι 27 ετών, οι σπουδές μου είναι μηχανικών πληροφορικών και επικοινωνιακών συστημάτων και έκανα και ένα μεταπτυχιακό στην ψηφιακή διακυβέρνηση και τα δυο στο πανεπιστήμιο αιγαίου στην Σάμο, και πλέον συνεχίζω τις σπουδές μου – την εργασία μου στο Copenhagen Business School στο department of digitalization ως υποψήφιος διδάκτορας

Ποιοι ήταν οι λόγοι που έφυγες από την Ελλάδα;

Γενικά είναι πάρα πολλοί λόγοι και έχω λίγο ισχυρές απόψεις αναφορικά με το φαινόμενο του brain drain στην Ελλάδα και δη της ακαδημίας. Κοίτα από πάντα ήταν ενδεχόμενο το ότι θα φύγω, βασικά η πιθανότερη κατάληξη. Δηλαδή από παιδί επειδή ήμασταν η γενιά της κρίσης ξέραμε ότι δεν υπάρχει ιδιαίτερη, δεν υπάρχουν πολλές ευκαιρίες στην Ελλάδα. Οπότε πάντα το είχα σαν ενδεχόμενο στο μυαλό μου. Μετα επειδή αποφάσισα να ασχοληθώ με τα ακαδημαϊκά και επειδή είχα μια μικρή ενασχόληση στο πανεπιστήμιο αιγαίου σε ένα εργαστήριο εκεί πέρα είδα λίγο πως δουλεύουν τα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα και λέω δεν είναι εδω για μένα. Οπότε αποφάσισα να φύγω στο εξωτερικό, έκανα κάποιες αιτήσεις και κατέληξα να πάω στην Δανία.

Γιατί επέλεξες συγκεκριμένα την Δανία;

Δεν ήταν τυχαίο, έκανα και σ άλλες χώρες αλλά η Δανία ήταν αυτή που με επέλεξε που με αποδέχτηκαν σε πρόγραμμα , την επέλεξα γιατί πρωτίστως ήξερα το πανεπιστήμιο γιατί είχε καλό όνομα και το ήξερα πριν καν φύγω. Επίσης η Δανία μου άρεσε πάρα πολύ σαν , είχα διαβάσει ότι είναι η πιο transparent χώρα από άποψη corruption, οπότε αυτό που έδωσε ένα πάρα πολύ καλό δείκτη για το πόσο επιτυχημένο κράτος είναι. Και εντάξει επειδή είναι και Σκανδιναβία και ακούμε καλά λόγια.

Ε:Πως πιστεύεις ότι σε ωφελεί το ότι έφυγες από την Ελλάδα;

Σ:Καταρχάς θεωρώ ότι δεν θα μπορούσα να κάνω την καριέρα που κάνω τώρα, στην Ελλάδα. Τα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα δυστυχώς είναι συγκλονιστικά υποστελεχωμενα και κατά συνέπεια δεν έχουμε τους πόρους στην Ελλάδα, ούτε

τολμώ να πω τις δομές να υποστηρίξουμε υψηλής ποιότητας έρευνα. Οικονομικά σίγουρα οι απολαβές στην Δανία είναι τάξης μεγέθους μεγαλύτερες απ' ότι θα είχα στην Ελλάδα ως υποψήφιος διδάκτορας και τολμώ να πω και σαν τρόπος ζωής είναι εξαιρετικά καλύτερη η ποιότητα ζωής στην Δανία απ' ότι είναι στην Ελλάδα.

Ε: Ποια είναι τα οφέλη της Δανίας σε σύγκριση με την Ελλάδα όσον αφορά την εργασία και τις σπουδές; Είπες ήδη για τις σπουδές για τις δομές και το προσωπικό, και στην εργασία για τις συνθήκες.

Σ: Όταν λέω προσωπικό εννοώ πόροι γενικότερα. Θεωρώ ότι τα πανεπιστήμια εδώ πέρα έχουν μεγαλύτερες επενδύσεις από το κράτος οπότε αυτό δίνει περισσότερους πόρους και άρα περισσότερο προσωπικό. Οι επαγγελματικές συνθήκες σίγουρα είναι πολύ καλύτερες και το εργασιακό περιβάλλον. Έχεις περισσότερες ευκαιρίες κοινώς εδώ πέρα και καλύτερο τρόπο ζωής. Και η ποιότητα ζωής είναι καλύτερη στην Δανία.

Ε: Τι εθνικότητα έχουν τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεσαι;

Σ: Καλή ερώτηση. Πολλές εθνικότητες. Κάνω παρέα με ανθρώπους όπως από την Ρουμανία, Τουρκία, ταϊλανδή, κίνα, Ιράν.. γενικά θα έλεγα χώρες του νότου, να το θέσουμε έτσι. Γνωριστήκαμε από το διδακτορικό και έτσι κάνουμε παρέα.

Ε: Σε τι βαθμό έχεις επαφή με άτομα στην Ελλάδα και με τι συχνότητα;

Σ: Διατηρώ επαφές με την οικογένεια αλλά επίσης με τους παιδικούς μου φίλους και με τους φίλους που ήμασταν συμφοιτητές στο πανεπιστήμιο. Έχουμε ομαδικές συνομιλίες στο φθ. Επικοινωνούμε τολμώ να πω αν όχι καθημερινά, κάθε λίγες μέρες θα στείλουμε κάποιο meme ή κάποιο αστείο, θα τα χαζοπούμε λίγο. Δυστυχώς έχω να σημειώσω με παράπονο καρδιάς ότι όσο περνάνε τα χρόνια, και δεν ξέρω αν φταίει η έξοδος μου στο εξωτερικό γιατί παρατηρώ ότι και οι άνθρωποι στην Ελλάδα το έχουν αυτό, νιώθω ότι η συχνότητα επικοινωνίας και συγκεκριμένα για πιο βαθιές συζητήσεις μειώνεται. Γιατί είναι πιο δύσκολο, επειδή ο καθένας έχει την ζωή του.

Ε: Οπότε πιστεύεις ότι σε αυτό μπορεί να μην φταίει το ότι έχεις φύγει, αλλά γενικά οι ανθρώπινες σχέσεις;

Σ: Ναι θεωρώ ότι γενικά δεν είναι τόσο το ότι έφυγα στο εξωτερικό γιατί και οι υπόλοιποι φίλοι μου που έμειναν στην Ελλάδα, και αυτοί μεταξύ τους χάνονται λίγο. Νιώθω ότι όσο μεγαλώνουμε ο καθένας χάνεται στην δική του ρουτίνα. Κάποιοι παντρεύονται, κάποιοι έχουν τις δουλειές, άλλες συνήθειες οπότε κάπως και ειδικά αν δεν είσαι στην ίδια πόλη που εμείς είμαστε κάπως διασκορπισμένοι, χάνεσαι.

Ε: Σε τι βαθμό ενημερώνεσαι για την ελληνική επικαιρότητα; Πόσο σημαντικό είναι για σένα να την γνωρίζεις και γιατί;

Σ: Μειώθηκε θεωρώ όσο περνάνε τα χρόνια στο εξωτερικό το πόσο κάνω keep up με τις εξελίξεις στην Ελλάδα. Είναι σημαντικό για μένα να γνωρίζω τι συμβαίνει στην Ελλάδα, όχι τόσο για το ότι με αφορά ιδιαίτερα γιατί δεν σκοπεύω να επιστρέψω, αλλά κυρίως για να ξέρω σε τι κατάσταση θα είναι οι άνθρωποι που έχω στην

Ελλάδα. Οι γονείς μου, η οικογένεια μου, οι φίλοι μου.. και κυρίως λόγω προσωπικής διαστροφής γιατί μου αρέσει να rage-άρω ενίοτε και να βλέπω πόσο χάλια είναι η Ελλάδα συγκριτικά με αυτά που βλέπω στο εξωτερικό.

Ε:Πόσο συχνά επισκέπτεσαι την Ελλάδα; Που πηγαίνεις διακοπές;

Σ:Επισκέπτομαι την Ελλάδα δυο φορές τον χρόνο θα έλεγα, μια φορά το καλοκαίρι για διακοπές και μια φορά είτε Χριστούγεννα είτε Πάσχα. Το καλοκαίρι πηγαίνω διακοπές, δεν έχω κάποιο τακτικό προορισμό, γιατί τώρα το προηγούμενο καλοκαίρι πήγα πρώτη φορά διακοπές. Μέχρι τότε, δηλαδή μέχρι να πάω στο εξωτερικό δεν είχα λεφτά να πάω διακοπές.

Ε:Οπότε όταν έχεις διακοπές προτιμάς Ελλάδα ή κάπου αλλού στο εξωτερικό;

Σ:Πέρυσι πήγα στην Ελλάδα αλλά το θέμα είναι ότι πήρα κάποιες μέρες διακοπές και κάποιες ήταν για να πάω στην θάλασσα, τύπου πήγα σε παραθαλάσσιο μέρος. Και κάποιες μέρες τις κράτησα για να πάω στην πόλη μου για να δω τους γονείς μου. Φέτος ναι μεν θα πάω στην Ελλάδα πάλι για να δω τους γονείς μου και ενδεχομένως θα πάω διακοπές στην θάλασσα αλλά πλέον τις μέρες των διακοπών μου θα τις ξοδέψω και για να πάω στο εξωτερικό περισσότερο, δηλαδή είναι λίγο στο to do list μου να ταξιδεύω περισσότερο σε άλλες χώρες πέρα της Ελλάδας.

Ε:Μιλάς Δανικά; Αν ναι ,σε τι επίπεδο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους.

Σ:Δεν μιλάω δανικά. Έχουν κάποια προγράμματα εκπαίδευσης που παρέχει το κράτος, δεν τα έχω παρακολουθήσει. Μαθαίνω με duolingo το οποίο πως το λένε δεν μπορώ να πω ότι είναι ιδιαίτερα βοηθητικό στο να μιλάς δανικά. Μπορώ τουλάχιστον να διαβάσω κάποιες λέξεις, να καταλαβαίνω λίγο το context της συζήτησης όταν ακούω. Οι λόγοι για τους οποίους δεν έμαθα είναι λίγο ιδιαίτεροι. Εμένα το πανεπιστήμιο μου έχει μια πολιτική σύμφωνα με την οποία δεν προσλαμβάνει τους υποψήφιους διδάκτορες του για την πρώτη τους επικουρική δουλειά. Δηλαδή σου λέει, για να αποφύγουνε την γνωριμιοκρατία, σου λέει δεν θα σε προσλάβω για επίκουρο για την πρώτη σου δουλειά. Πήγαινε σε κάποιο άλλο πανεπιστήμιο αν θέλεις, και μετα αν θες ξανά έλα. Που σημαίνει ότι εγώ πρακτικά μετα το τέλος του διδακτορικού μου θα πρέπει να φύγω από την Δανία. Αρα..

Ε:Ή να πας σε άλλο πανεπιστήμιο

Σ:Να πάω σε άλλο πανεπιστήμιο, αλλά στην Δανία δυστυχώς το πανεπιστήμιο μου είναι το καλύτερο. Αρα θεωρώ ότι μετα το τέλος του διδακτορικού μου νιώθω ότι σίγουρα θα πάω σε άλλο πανεπιστήμιο και άρα δεν είναι τόσο άμεση ανάγκη να μάθω δανικά. Επίσης όλη η βιομηχανία εδώ και όλο το οικοσύστημα σου επιτρέπει να επιβιώσεις και χωρίς δανικά, οπότε δεν είναι άμεση η ανάγκη. Αλλά επειδή θα θελα κάποια στιγμή να επιστρέψω και να είναι η μόνιμη δουλειά μου στην Δανία, κάποια στιγμή, θα θελα να αφιερώσω να μάθω τυπικά τα δανικά.

Ε:Ποια γλώσσα / γλώσσες χρησιμοποιείς περισσότερο καθημερινά και σε ποιες περιπτώσεις; (πχ δουλειά με φίλους ή καθημερινές δουλειές)

Σ:Μιλάω αγγλικά ως επι το πλείστον για όλη μου την εργασιακή καθημερινότητα με εξαίρεση η επιβλέπουσα μου στο διδακτορικό είναι επίσης Ελληνίδα, οπότε με αυτή μιλάμε ελληνικά αλλά ένα κράμα ελληνικών με αγγλικές ορολογίες όταν έχουμε κάποιο meeting επειδή μας βγαίνει πιο εύκολο να μιλάμε αγγλικά στην ορολογία, μιλάμε μια μείξη αγγλικά με ελληνικά.

Ε:Πιστεύεις ότι έχεις προσαρμοστεί στην Δανία; Τι έχει διευκολύνει / δυσκολέψει αυτή τη διαδικασία;

Σ:Ναι θα έλεγα ότι έχω προσαρμοστεί, δεν ήταν και ιδιαίτερα δύσκολη η προσαρμογή για μένα, αν εξαιρέσεις ότι χρειάζεται στην αρχή ένα χρηματικό ποσό για να μεταναστεύσεις στο οποίο με βοήθησαν οι γονείς μου. Δεν θεωρώ ότι μου ήταν τόσο δύσκολη πολιτισμικά η μετάβαση απ' όσο περίμενα, καθότι νιώθω από πάντα ότι ήμουν πολύ φιλικά προσκείμενος προς τις τέτοιου είδους κουλτούρες. Με βοήθησε ότι ήμουν σε ένα περιβάλλον το οποίο ήταν στο πανεπιστήμιο είχαμε αρκετούς διεθνείς ανθρώπους, δηλαδή το τμήμα μου ειδικά είναι πολύ International οπότε έχουμε ανθρώπους όπως σου είπα από πάρα πολλές εθνικότητες, οι οποίοι όλοι είναι ξένοι στην Δανία. Οπότε κάναμε όλοι μαζί παρέα επειδή οι δανοί κάνουν παρέα με Δανούς περισσότερο και εμείς οι ξένοι κάνουμε παρέα με ξένους άρα κάπως υπήρχε ήδη μια παρέα στην οποία μπορούσα να παρεισφρήσω και να κοινωνικοποιηθώ. Επίσης με βοήθησε αρκετά το ότι είμαι νέος άνθρωπος, δεν έχω οικογένεια και παιδιά οπότε είχα περισσότερο ελεύθερο χρόνο να εξερευνώ και να σουρτουκεύω από δω και από εκεί.

Ε:Οκεν οπότε δεν έχει δυσκολέψει τίποτα την διαδικασία αυτή;

Σ:Κάτσε να σκεφτώ..

Ε:Ας πούμε άλλοι λένε για τον καιρό και για τα ωράρια.

Σ:Υπήρχανε άνθρωποι που είπαν ότι τα ωράρια στην Δανία είναι δύσκολα;

Ε:Εε εντάξει σε σύγκριση με την Ελλάδα ας πούμε το να κλείνουν όλα στις 9 και λοιπά , θέλει λίγο χρόνο για να το συνηθίσεις ή για να τρως μεσημεριανό στις 11 30. Τώρα σου λέω πράγματα που έχω ακούσει από τους άλλους.

Σ:Καλά εντάξει το μεσημεριανό στις 11 30 μου φάνηκε κι εμένα στην αρχή περίεργο αλλά τελικά το συνήθισα και μ' άρεσε. Εγώ προσωπικά δεν είμαι της άποψης ότι η Δανία είναι βαρετή ή δεν έχει πράγματα να κάνεις. Τουναντίον, τολμώ να πω επειδή κι όλες εγώ μεγάλωσα στην Νάουσα μετα πήγα για σπουδές στην Σάμο οπότε όλη μου την ζωή ήμουν σε μικρές πόλεις. Για μένα η Δανία είναι πολύ πιο δραστήρια και ενεργή απ' ότι ήταν εκεί . επίσης τολμώ να πω ότι η διασκέδαση στην Δανία είναι εξαιρετικά πιο πολυσχιδής και πολυποίκιλη απ' ότι στην Ελλάδα. Δηλαδή στην Ελλάδα έχεις ένα είδους κλαμπ, ένα είδους μπαρ, ένα είδους ξερωγω κρασαδικό ενώ εδώ πέρα έχεις . μπορείς να πας σε διαφορετικών ειδών κλαμπ με διαφορετικές μουσικές, διαφορετική συνθεση, να έχουν concepts, να έχουν διαφορετικά πάρτι, να έχεις ξερωγω πιο πολύ για πολιτισμική ανάπτυξη, δηλαδή μπορείς να πας στην όπερα,

σε εκθέσεις ζωγραφικής.. έχει πολλές περισσότερες δραστηριότητες να κάνεις εδώ πέρα. Το μόνο κομμάτι που θεωρώ ότι είναι δύσκολο και ότι δεν πιστεύω ότι είναι ιδιосуγκρασιακό πρόβλημα δικό μου αλλά θεωρώ ότι το αντιμετωπίζουμε όλοι εδώ οι ξένοι, απ' ότι μου λένε και οι φίλοι μου, είναι το dating που είναι διαφορετική η κουλτούρα.

Ε:Πως είναι διαφορετική η κουλτούρα;

Σ:Λοιπόν, θεωρώ ότι ένα απ' τα πράγματα τα οποία θα φανούν διαφορετικά σε έναν άνθρωπο που μεγάλωσε στην Ελλάδα είναι το εκπαιδευτικό σύστημα. Και θα μου πεις τώρα, που κολλάει το εκπαιδευτικό σύστημα με το dating; Και θα σου πω. Η Δανία απ' ότι έχω μιλήσει με International γονείς που έχουν τα παιδιά τους σε σχολεία αποθαρρύνει πάρα πολύ την έννοια του Best friend η του να κάνεις intimate δεσμούς τα παιδάκια να κάνουν συγκεκριμένους και πιο βαθιές δεσμούς μεταξύ τους. Θέλουν να έχουν μια inclusive και κοινοτική, ένα community σε όλη την τάξη ας πούμε. Για παράδειγμα στο σχολείο που πηγαίνει το παιδί μιας συναδέλφου μου, αν μάθουν ότι έκανες ένα movie night και προσκαλεσες τα best friends του κοριτσιού, δεν είναι απίθανο να σε αποβάλλουν από το σχολείο. Γενικά αποθαρρύνουν πάρα πολύ το να έχεις, να ξεχωρίζεις παιδάκια και να κάνεις πιο βαθιές φιλίες με αυτά. Γι' αυτό ας πούμε δεν τα αφήνουν να κάθονται στο ίδιο θρανίο με τα ίδια παιδάκια συνέχεια. Και είναι αρκετά αυστηροί με αυτό. Αυτό κατά τη δική μου άποψη και δεν είμαι ειδικός, οπότε μην πάρεις αυτά που λέω σαν εμπεριστατωμένη άποψη, για μένα αυτό μου φαίνεται ότι δεν μαθαίνουν τα παιδάκια να κάνουν bonds, να σχηματίσουν ισχυρούς δεσμούς. Είναι σαν να λέμε φίλοι με όλη την τάξη. Κατά συνέπεια όταν γίνονται ενήλικες, η προσωπική μου άποψη πάλι είναι ότι δεν τους είναι τόσο εύκολο να κάνουν, να δεθούν και να κάνουν σχέσεις. Νιώθω ότι τους παίρνει συγκλονιστικά πολύ καιρό για να μούνε σε σχέσεις όντως. κάνουν πολύ περισσότερο, ξεκινάνε από we are seeing each other, they go to dating, they go to situationship και μετά θα πάνε σε relationship. Δηλαδή τα στάδια σοβαρότητας μιας σχέσης είναι πολύ περισσότερα από αυτά που είχα συνηθίσει εγώ στην Ελλάδα όπου στην Ελλάδα δεν είναι απίθανο να πεις οκαυ γνώρισα έναν άνθρωπο, κατευθείαν θα πάμε σε σχέση. Αυτό εδώ δεν παίζει. Δηλαδή οι άνθρωποι θέλουν πολύ περισσότερο χρόνο για να δεθούν με κάποιον, το πάνε πολύ πιο αργά. Συν είναι κοινό μυστικό ότι οι δανοί θέλουν να κάνουν σχέσεις με Δανούς και οι ξένοι με τους ξένους γιατί εντάξει έχουν τις συνήθειες τους, έχουν την γλώσσα τους, έχουν τις παρέες τους. Δεν ψήνονται να γυρίσουν όλη τους την ζωή στα αγγλικά για σένα, το οποίο το δέχομαι μέχρι ένα σημείο. Επίσης οι δανοί δεν είναι καθόλου φίλοι στο να πηγαίνουν σε άλλες χώρες, το να μεταναστεύουν. Οπότε ένας ξένος υπάρχει πάντα η πιθανότητα, επειδή δεν είναι τόσο δεμένος με την Δανία, να μεταναστεύσει σε άλλη χώρα, και οι δανοί δεν είναι φίλοι με αυτό. Αρά έτσι θεωρώ και πολιτισμικά από το εκπαιδευτικό σύστημα και λόγω των συνθήκων διαβίωσης εδώ πέρα, οι δανοί δεν είναι πολύ φίλοι του να κάνουν σχέσεις με ανθρώπους που είναι από το εξωτερικό και πολύ περισσότερο να κάνουν κατευθείαν σοβαρές σχέσεις. Βέβαια θεωρώ ότι σε οποιαδήποτε χώρα κι αν πήγαινες, πιθανό το ίδιο να ίσχυε.

Ε: Ποια είναι τα σχέδια σου για το μέλλον;

Σ: Τα σχέδια μου για το μέλλον είναι να τελειώσω το διδακτορικό, και μετά να βρω κάποια δουλειά ως επίκουρος καθηγητής κάπου στον πλανήτη και αφού κάνω το επικουρικό μου σε εκείνο το πανεπιστήμιο, ιδανικά θα ήθελα να επιστρέψω στο πανεπιστήμιο που είμαι τώρα ως αναπληρωτής. Αυτά.

Ε: Όσον αφορά την επιστροφή;

Σ: Θα ήθελα να μείνω ιδανικά εδώ.